

"Den store Sædelighedssag 1906-1907"

- En undersøgelse af samtidens syn på homoseksualitet og dens mænd

"The Great Morality Scandal of 1906-1907"

- An analysis of the contemporary view on homosexuality and its men

Kilde: Aftenbladet 27.11.1906

Speciale udarbejdet af

Mike Povlsen,

050880 – 1211

Historiestudiet
Syddansk Universitet, Odense

Vejleder:
Jeppe Nevers

Februar 2014

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	3
INDLEDNING	5
PROBLEMSTILLING, HYPOTESE OG PERIODE	8
FORSKNINGSOVERSIGT	10
HOMOSEKSUALITETENS OPSTÅEN – ET SOCIALKONSTRUKTIVISTISK OPHAV.....	11
HOMOSEKSUALITETENS HISTORIE	16
EN – KNAK – FAGHISTORISK DANSK HOMOSEKSUALITET.....	19
TEORI OG METODE: EN DISKURSANALYTISK TILGANG	22
KILDER	25
DEN STORE SÆDELIGHEDSSAG – FASE 1.	28
AFRUNDING	37
SAGENS VENDEPUNKT – I UTERLIGHEDENS TJENESTE OG §177	38
I UTERLIGHEDENS TJENESTE	40
STRAFFELOVENS §177.....	43
DE HOMOSEKSUELLE.....	50
KIOSKBUDE OG LÆRLINGE: DE ANDRE <i>FORFØRTE</i> HOMOSEKSUELLE.....	56
AFRUNDING	62
SAGENS VIDERE FORLØB – EN 3. FASE: OM ALDER OG SAMTYKKE	63
ET ENDELIGT – DOMMEN	70
KONKLUSION	71
LITTERATUR	74
BØGER.....	74
ARTIKLER	76
ANDET	77
INTERNET.....	77
KILDER.....	78
ILLUSTRATIONER	81

Abstract

The overall objective of this thesis is to study the views and conceptions on homosexuality and homosexual men during “the Great Morality Scandal” from 1906 to 1907 with the purpose of mapping the contemporary homosexual discourse. Within an overall chronological depiction of “Great Morality Scandal” the thesis analyses the articulation of homosexuality in order to establish and identify in what ways homosexuality were being formulated and hypothesizes that “the Great Morality Scandal” was a pivotal epoch in the conceptualization and construction of homosexuality as a third potentially and feasible gender.

The thesis consists of an overall chronological depiction of “the Great Morality Scandal” as it unfolds the court and the press, the two being the main arenas for the formulations and discourse of homosexuality within the perspective of the articulation of homosexuality and its group men. In a parallelizing perspective the analysis of the articulation of homosexuality shows how the “the Great Morality Scandal” is divided into three different phases.

The first phase is periodically established from the end of July to the beginning of November 1906 in which homosexuality was being articulated as matter of male occupational prostitution same gender between and was being equated in terms of selling and buying one certain indecent sexual act – mutual masturbation, whilst the male prostitutes were being articulated as embracing an homosexual identity in terms of an overall feminine behaviour. The subsequent arrest of the prominent male dentist Emil Aae marks the beginning of the following phase in the start of November 1906 and the subsequent pivotal shift in the formulation of homosexuality. Rather being a matter of male occupational prostitution the analysis shows how homosexuality was being articulated as a matter of a violation of paragraph §177 in the Danish penal code and subsequently illustrates how a homosexual identity was being constructed and in content equated an inherent sexual disposition towards ones own gender and feminine characteristics. Simultaneously the analysis shows how homosexuality not only was being formulated by the sexually *what* in terms of the transgression of §177 and its orally as well as anal illegal sexual acts, but geographically as well by illustrating the public institutionalised system of meeting places where homosexual men through a ritualised pat-

tern of movement and body language could establish contact. The third and final phase during “the Great Morality Scandal” takes its beginning as the preliminary interrogations end in the beginning of February 1907 and the existing articulation(s) of homosexuality is now added the criminal meaning of *when* in terms of age and consent of homosexual encounters.

In an overall perspective the analysis shows homosexuality was being articulated in ways of what, whom, where and when thereby illustrating the contemporary homosexual discourse. The homosexual *what* being the sexual acts in terms of mutual masturbation, oral- and anal sex; *whom* was the persons involved and identified as homosexuals and *where* was the geographical spaces of homosexuality while *when* was the criminal question of age and consent.

Conclusively “the Great Morality Scandal” of 1906-1907 can be seen as a pivotal epoch in the conceptualization and construction of homosexuality as potential third gender: During “The Great Morality Scandal” homosexuality emerged as clearly depicted whole with the homosexual man embracing a clearly formulated and distinctive homosexual identity that included the complex of characteristics later known as “homosexuality” and “homosexual”. Simultaneously “the Great Morality Scandal” marked the entrance of homosexuality and its group of men in the public sphere and in Danish society as an inevitable, yet unwanted, and indisputable fact contrary to an earlier peripheral existence in society where only a few publicly known, often infamous homosexuals testified to the existence of a homosexual world of sexual indecency and depravation.

Indledning

En sommernat i slutningen af juli måned 1906 antastedes to mænd af en nattevagt i en baggård i Tordenskjoldsgade i København under mistanken at være i færd med at begå indbrud. Mens den ene havde held til at undslippe, pågreb nattevagten den anden – Axel O.V. Petersen -, hvormed startskuddet til "Den store Sædelighedssag" havde lydt. Få dage

Politiets forbyrderfotos af de prostituerede Axel O.V. Petersen og Karl P. Johansen, hvis arrestationer indledte "Den store Sædelighedssag" i sommeren 1906.

senere oplyste Petersen under fremstilling i Københavns Kriminal- og Politirets 2. Kammer, at han blot havde søgt en retirade i baggården sammen med den undvegne mandsperson, Petersen kun kendte som "Rødspætten". "Rødspætten" identificeredes følgelig af politiet som Carl Place Johansen, som forespurgt ej heller kunne fremkomme med et passende ærinde i baggården, hvor-

for også Johansen arresteredes som mistænkt for forsøg på indbrud. Ca. en uge senere redegjorde Johansen under tilslutning fra Petersen for den pågældende nattestunds egentlige forehavende – at de to havde opsøgt baggårdsretiraden for dér at kunne "begaa Uterlighed med hinanden"¹. I samme åndedrag indrømmede Johansen, at han hyppigt havde bedrevet uterlighed mod betaling med forskellige mandspersoner i det københavnske, og dermed ernæret sig ved ulovlig erhvervmæssig utugt med personer af samme køn. Med indrømmelsen fulgte angivelser og arrestationer af en række andre hanskøger, og i de følgende måneder blev Københavns Kriminal- og Politirets 2. Kammer indtaget af en støt strøm af mænd, hvoraf størstedelen besad respektabel social baggrund og erhverv, som var blevet tilsagt konfrontation med de arresterede.² Denne sag var i udgangspunktet en sag om erhvervmæssig utugt med personer af samme køn iblandt det københavnske storbyproletariats anløbne eksistenser, men foranledigede arrestationer i november - december 1906 af tandlæge Emil Aae og seks andre mænd med social respektabel baggrund, sigtet for overtrædelse af Straffelovens §177s omgængelse mod naturen -, som ændrede sagens karakter: Fra at være en sag om mandlig

¹ Udskrift af Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I: 29. Alle specialets citater er gengivet nøjagtigt, som de står skrevet. Dvs. stave- og slåfejl og ældre staveform er bibeholdt, med mindre andet fremgår

² Ibid: 2-6, 12ff, 29-44, 51-67, 117-25

prostitution kom sagen til at omhandle ældre, respektable forførrere fra middelklassen, deres delagtighed i omgængelse mod naturen og således dét fænomen som havde taget sin begyndelse og i gjort sit indtog i Danmark knapt et halvt århundrede forinden – homoseksualitet.

I tiden 1860'erne og frem til århundredeskiftet fremkom i Europa som i Danmark en særlig art af mennesket, som ikke havde været før – den homoseksuelle. Imidlertid var kun betegnelsen "homoseksuel" ny: I praksis kendtes udøvelsen af en kønsfølelse rettet imod og seksuel omgang med eget køn fra langt tidligere, og betegnedes i Danmark af homoseksualitetens forgængere "pæderasti", "sodomi" og "omgængelse mod naturen". Disse var dog ikke blot gammeldags ord for den midtlige 1800-tals opstandne homoseksualitet: Ikke alene karakteriserede pæderastiens anale penetration og sodomis række af syndefulde ikke-ægteskabelige og ikke-forplantningsorienterede seksuelle handlinger, som omfattede en "brug af de forkerte åbninger" og en dobbeltbetydning med såvel genitalseksual adfærd mellem mænd som med dyr, i højere den konkrete seksuelle handling: Tillige indtog pæderasten som sodomitten rollen som retssubjekt i kraft af at begå den strafbare gerning "omgængelse mod naturen", og var udelukkende et strafferetlig anliggende med en bestemmelse af (u)lovlig seksuel omgang som det afgørende.³

At pæderasti og sodomi var andet end blot lastefulde forbrydelser skulle i det sidste tiår af 1800-tallet gestalte sig i det danske land på foranledning af det tyske udland. Tyske pæderasters progressive, strafferetlige emancipatoriske program, med retten til – (strafferetlig) fri – sex og kærlighed mellem mænd og forfægtelsen af eksistensen såvel som tilhørsforholdet til en særlig menneskeklasse som det afgørende, forenedes med den 1800-tals midtlige vestlige civilisations videnskabelige tilgang og vilje til viden om seksualitet, og denne *scientia sexualis*' kortlægning af forskelligartede seksualiteter, hvorudfra den moderne homoseksualitet trådte frem. Lægevidenskaben domineredes af en patologisering i dets udskillelse af seksuelle former, der kategoriseredes og videnskabeligt blev sat på formel, og homoseksualitet konstrueredes som en videnskabelig

³ Rosen, 1993: 14ff, 187, 312ff, 534. Rosen, 1992: 87ff, 97. Bech & Lützen, 1986: 11ff, 33-41. Ziener & Lorentzen, 2001: 12ff. Bech, 1997: 10-19. I øvrigt Foucault, 1976 (2011): 52f. *Pæderasti* designerede i sin oprindelige græsk-antikke betydning "drengeelsker og/eller drengekærlighed" et særlig institutionaliseret forhold med et opdragende islæt vokse mænd og pubertetsdrenge imellem, mens det ældre kristne begreb *sodomi* havde rod i den bibelske fortælling om byen Sodomi, hvis tilintetgørelse forårsagedes af indbyggernes usædelige og seksuelle syndere

kategorisk artefakt til forståelse af kønslige, erotiske og seksuelle forhold mænd imellem som et seksualpatologisk fænomen: Et fænomen hvis væsen, fysiologiske beskaffenhed, ætiologi og samfundsmæssige konsekvenser i både for-, nu- og fremtid blev gjort til genstand for kontinuerlig videnskabelig kulegravning, som gjorde den "nyopdagede" homoseksuelle til en særlig art af homo sapiens – en art som i løbet af det 19. århundrede skulle træde frem som en distinktiv person med fortid, historie, karakter og livstil samt social rolle og identitet for i de sidste årtier af 1800-tallet at være blevet et mere udbredt fænomen, og i årene efter århundredeskiftet at have indtrådt offentligheden som en velkendt realitet og anliggende i den vesteuropæiske kulturkreds.⁴

Til trods for det 19. århundredes midtes urolige politiske forhold med samtidens revolutionære bølge, der fra Frankrig rullede over det meste af Europa, de slesvigske krige og Grundlovens indførelse, stod pæderastien i Danmark forholdsvis stille. Danske Lovs gamle paragraf "Omgængelse som er imod Naturen" vedblev at være "Omgjængelse mod Naturen" i den nye Borgerlige Straffelov af 1866, og i samtiden bemærkedes pæderastien stort set ikke i offentligheden, om end en almindelig bevidsthed om pæderasternes samfundsmæssige virkelighed og eksistens var tilstede. "Forbrydere", "sædelighedsforbrydere og "kriminell" – antydning og omskrivning – var frem til århundredeskiftet den dominerende udtryksmåde i pressen for de særlige mennesker, som fra 1870'erne eksisterede som noget andet og mere end den blotte pæderast. Endnu havde disse hverken navn for sig selv eller rækken af personlighedsmæssige og sociale træk, som skulle kendetegne den senere moderne homoseksualitet, førend ordet "homoseksuel" i slutningen af 1890'erne trådte ind i den danske medicinlitteratur.⁵ I overensstemmelse med samfundets gode takt og tone gjorde samtidens normative fortællelse i forening med denne første generation af homoseksuelles selvinteresse med frygten for afsløring og hertil hørende sociale stigmatiserende konsekvenser, at homoseksualitet og identiteten som homoseksuel for langt størstedelen var usynlig. Af offentlige kendte homoseksuelle var der kun ganske få. Imidlertid konkretiserede disse enkelte få – ofte berømte og beryggede - eksemplariske homoseksuelle i offentligheden de homoseksuelles eksistens for simultant at illustrere en verden af sædelig depravation og sygelig seksuel abnormitet. I

⁴ Rosen, 1993: 461-514. Rosen, 1992: 97. Weeks, 1985: 89ff. Ziener & Lorentzen, 2001: 13-16. Trumbach, 2003: 14. Schmidt & Kristensen, 1985: 85f. Bech & Lützen, 1986: 11ff. Heede, 2002: 114. Foucault, 1976 (2011): 52f

⁵ Rosen, 1993: 533-39. Rosen, 1992: 89f. Bech & Lützen, 1986: 19ff

samfundets øjne repræsenterede de homoseksuelle en uafvendelig samfundsfare i ordets bredeste forstand, som burde bekæmpes og begrænses mest muligt med fornøden udforskning, overvågning og kontrol. Pressen indtog rollen som bedømmer af denne indsats, og anså den bekæmpende og begrænsende indsats som ufyldstgørende, forstod pressen selv at gribe ind ved at holde det avislæsende publikum i ånde med reportager om usædelighedsspørgsmål, sædelighedsforbrydelser og -forhold mænd imellem, som i slutningen af 1800-tallet optog pressen og diskuteredes. Ved århundredeskiftet var der dog – endnu – tale om en begrænset, om end tiltagende pressedækning og opmærksomhed, som gjaldt få unuancerede omtaler af samtidens offentlige kendte eksemplariske homoseksuelle, og lejlighedsvis reportager ved de særlige og aktuelle anledninger, hvor det homoseksuelle emne berørtes.⁶

Forandring stod imidlertid for døren med arrestationer af Emil Aae og andre homoseksuelle i efteråret og vinteren 1906: (D)en igangværende sag om mandlig prostitution kom til at omhandle ældre forførere fra det bedre borgerskab, omgængelse mod naturen og homoseksualitet, som imidlertid ikke blot forblev en sag i 2. Kriminalkammer, der skulle finde sin afslutning med domsafsigelser i oktober måned året efter. Derimod aktualiseredes sagen i offentligheden af pressen som ”Den store Sædelighedssag” - en skandale og med pressens ord en ”Affære”, hvorom et øvrigt avislæsende publikum end læserskaren hos boulevardavisen Middagsposten, som hidtil havde været alene i sin beskæftigelse med sagen, måtte orienteres: En omfattende pressedækning katapulterede en furiøs italesættelse af sagens, dens mænd og deres genitalseksuelle handlinger, som i kontrast til tidligere gjorde homoseksualitet og dens mænd yderst nærværende i offentligheden med den danske presse som samtidens vigtigste aktør og italesætter.⁷

Problemstilling, hypotese og periode

Det er specialets sigte at studere opfattelserne af og forestillingerne om homoseksualitet under ”Den store Sædelighedssag” i perioden 1906-07 med formålet at klarlægge samtidens homoseksuelle diskurs.

⁶ Rosen, 1993: 531-39, 570, 606, 618f, 628ff, 622f. I øvrigt rosen, 1992: 89f

⁷ Rosen, 1993: 720-27, 739. Bech & Lützen, 1986: 45f

Analysegrundlaget er "Den store Sædelighedssag" af 1906 frem til 1907 som den fysiske og arkivalske sag såvel sagen som genstand for en ekstensiv pressedækning, og specialet opererer med hypotesen, at sagen som dette samlede hele var et afgørende tidehverv i en begrebsliggørelse og dermed konstruktion af homoseksualitet som et muligt tredje køn i samtidens syn på køn og seksualitet.

Specialet omfatter tidsrummet 1906 til 1907, og finder sin begyndelse med arrestationerne i slutningen af juli måned 1906 af Axel O.W. Petersen og Karl P. Johansen, hvis gensidige indrømmelser af at have tilstræbt at "begaa Uterlighed med hinanden" og Johansens yderligere tilståelse at have ernæret sig ved ulovlig erhvervsmæssig prostitution med personer af samme køn indledte "Den store Sædelighedssag". Arrestationerne af tandlæge Emil Aae og syv andre mænd med social respektabel baggrund gjorde sagen til genstand for en omfattende pressedækning, og bevirkede i modsætning til tidligere tabuisering og en eksisterende normativ fortielse til trods, at homoseksualitet og homoseksuelle mænd blev yderst aktuelle og nærværende i offentligheden. Homoseksualitet og dens gruppe af mænd trådte ind på offentlighedens scene, hvor en diskussion af homoseksualitetens (u)natur udfoldedes med pressen som samtidens væsentligste aktør. Det var denne, som fortolkede og behandlede "Den store Sædelighedssag", dens genital-seksuelle handlinger, usædelighedsspørgsmål, -forbrydelser og -forhold mænd imellem, hvor der var tale om en epokal italesættelse af homoseksualitet som "*sex, erotik og kærlighed mellem mænd*"⁸, som differentierede sig markant fra det hidtilværende. Homoseksualitet hørte hjemme i lægevidenskaben og kriminologien, men var dog ikke ensbetydende med, at den ikke blev diskuteret andre steder. Homoseksualitet diskuteredes lejlighedsvist i pressen ved særlige og aktuelle anledning, hvor en beskeden pressedækning og behersket opmærksomhed var iøjnefaldende i forhold til "Den store Sædelighedssag" og dens forløb i perioden 1906 til 1907, hvor størstedelen af pressen løb storm på homoseksualiteten og dens gruppe af mænd for således at formulere og konstruere samtidens homoseksuelle diskurs.⁹ Hermed fordres en række spørgsmål som, hvilket portræt der aftegnedes af homoseksualitet og dens mænd under "Den store Sædelighedssag"? Hvilke betydninger og forestillinger om homoseksualitet og de(n) homosek-

⁸ Rosen, 1993: 15

⁹ Ibid: 570, 628f, 632f, 642, 660f, 719ff, 739760. Høyer & Frandsen, 2010: 63-78. I øvrigt Bech & Lützen, 1986: 46

suelle var på spil, og hvorledes etableredes disse i en meningsfuld sammenhæng? Hvilket indhold og definatoriske egenskaber blev tillagt homoseksualiteten og homoseksuelle mænd, og hvilken homoseksuel social rolle og identitet affattedes?

Det er disse spørgsmål, som besvares igennem specialets analyse af italesættelsen af homoseksualitet, som finder sted under "Den store Sædelighedssag" i tiden 1906 til 1907 med formålet at afdække måderne, hvorpå der taltes om homoseksualitet. Det er specialets tese, at der skete en begrebsliggørelse og dermed konstruktion af homoseksualitet som et muligt tredje køn med "Den store Sædelighedssag" som et afgørende tidsdeherv.

Specialets sluttidspunkt er oktober måned 1907, hvor "Den store Sædelighedssag" finder sin afslutning med domsafsigelser over sagens arresterede mandspersoner, der samtidig markerede homoseksualitetens fremkomst i offentligheden og indlemmelse som uafvendelig del af det moderne danske samfund. Samtidens konstruktion og etablering af en homoseksuel diskurs under "Den store Sædelighedssag" frembragte ikke alene et detaljeret billede af homoseksualiteten og de(n) homoseksuelle i offentligheden og gav disse en anseelig grad af påtrængende social virkelighed i samfundet. Tillige bevirkedes, at de homoseksuelles eksistens gik fra en samfundspæriper og marginal udtalt tilstedeværelse til et moderne dansk samfunds erkendelse af dets uafviselige nær- og almenhed som en uigendrivelig, om end uønsket, kendsgerning.

Forskningsoversigt

I forskningsregi må mandlig homoseksualitet konstateres at være et relativt nyt, men samtidig ganske aldrende område for videnskabelige studier. Forskningsfeltet lader sig inddele i henholdsvis en aldrende, traditionel natur- og lægevidenskabelig litteratur, som tog sin begyndelse i slutningen af 1800-tallet med homoseksualitetens indtræden som genstand for studier og bestod frem til slutningen af 1960'erne, hvor en ny - socialkonstruktivistisk - videnskabelighed begyndte at vokse frem inden for rammerne af en bred vifte af de samfunds- og humanistiske orienterede videnskaber. Herudfra fulgte i sidste tredjedel af det 20. århundrede en omfangsrig produktion af tværvideenskabelig faglitteratur om homoseksualitet i forskellige afskygninger fra navnlig det nordamerikanske og europæiske udland, mens det forholdte sig anderledes i en dansk kontekst. Her lod studier i mandlig homoseksualitet sig først etablere i begyndelsen af 1980'erne

under erkendelse af, at involvering af homoseksualitet i et forskningsperspektiv kunne bidrage til en dybere forståelse af samfund, (dets) historie og kultur samt menneskelig social agens.¹⁰ Det affødte voluminøse videnskabelige engagement præget af betydelig tværfaglighed til trods er danske *faghistoriske* studier af dansk mandlig historisk homoseksualitet til stadighed få og begrænsede, men karakteriserede ved trække på og forudsætte i en vis udstrækning et supplement fra videnskaber. Visse af disse videnskaber væsentligste bidragsydere til de historiske studier af homoseksualitet vil i samspil med de faghistoriske studier af homoseksualitet blive trukket frem i følgende oversigt over homoseksualitetsforskningens konklusioner for simultant med deres betragtninger at blive taget til indtægt og indgå i specialets samlede studie af homoseksualitet under "Den store Sædelighedssag" 1906-07.

Homoseksualitetens opståen – et socialkonstruktivistisk ophav

Den franske diskursanalytiker Michel Foucault (1926-1984) har om nogen fået eftermælet at have slået takten an, hvad (homo)seksualitetens historie i et socialkonstruktivistisk perspektiv angår. Imidlertid var Foucaults historisering af (homo)seksualiteten i det monumentale værk *Histoire de la sexualité 1: La volonté de savoir* (1976) foregrebet af den engelske sociolog Mary McIntosh (1936-2013), hvis artikel *The Homosexual Role* (1968) ikke alene blev banebrydende med en historiserende opfattelse af homoseksualitet, men også en tilnærmelsesvis eviggyldig *locus classicus* for en socialkonstruktivistisk forståelse og analytisk begrebsliggørelse af homoseksualitet som en social rolle.

McIntosh's afsæt var et opgør med samtidens dominerende natur- og lægevidenskabelige konceptualisering af homoseksualitet som en diagnosticerbar sygdom til fordel for en betragtning af homoseksualitet som en historisk specifik social rolle. Udgangspunktet var sociologiens samtidsdominerende teori om >>social labellig<<, ifølge hvilken distinktive karakter-

Mary McIntosh på kontoret i Essex University, Department of Sociology. In memoriam resume-rede den senere indflydelsesrige forsker Ken Plummer ganske sig-gende: "one of these papers was published as 'The Homosexual Role' in the journal *Social Problems: the rest is history.*"

¹⁰ Lorentzen & Mühleisen (red)., 2006: 136-48. Eftersom specialet indskriver sig i homoseksualitetens nye(re) human- og samfundsorienterede forskningsfelt, vil forskningsoversigten koncentrere sig herom. For en oversigt over læge- og naturvidenskabelig forskning i dansk regi, se Bech & Lützen, 1986: 20-30

teriserede og afvigende individer opstod som konsekvens af et givent samfunds fokusering herpå som et problem. I forlængelse heraf gjorde McIntosh opmærksom på, at måden hvorpå mennesker blev "labelled" homoseksuelle var en social proces af kontrolmekanismer med funktion i to henseender: Til dels ved fastlæggelsen af en i offentligheden anerkendt, klart afgrænset og identificerbar tærskel mellem til- og utilladelig adfærd, og til dels ved en udskillelse af homoseksuelle afvigere og deres praksisser som en snæver gruppe afsondret fra andre. Konsekvensen af denne sociale "labelling" var en rigid etablering af sociale kategorier, og indebar den selvopfyldende profeti om en opståen af polariserede og differentierede grupper og "*The creation of a specialized, despised and punished role of homosexual...*"¹¹. I lyset heraf foreslog McIntosh, at måden hvorpå et individ stempledtes som homoseksuel kunne gøres til meningsfuldt studie ved betragtningen, at "*the homosexual should be seen as playing a role rather as having a condition.*"¹² "Social rolle" var ikke at betragte som et foreskrevet distinktivt – *seksuelt* – adfærdsmønster, men (d)et sæt af forventninger og (d)et holdningskompleks, som både indgik i og lod sig formulere i et kompleks af divergerende institutionelle arrangementer i processen af >>social labelling<< på adskillige niveauer som fx retssag.¹³ Immanent i McIntoshs anskuelse af homoseksualitet som en social rolle var det innovative socialkonstruktivistiske præmis og den historiserende iagttagelse, at homoseksualitet var en social og historisk konstruktion: Den homoseksuelle rolle eksisterede ikke i alle samfund, og var ikke – nødvendigvis – tilsvarende en homoseksuel social rolle, som – hvis og i dens forskelligartethed – fandtes i vestlige samfund. Derimod var homoseksualitet at betragte som historisk foranderlig, socialt og kulturelt situeret og betinget. Og heri lå McIntoshs uomgængelige bidrag, som gør hende væsentlig at fremhæve: At hun med en uset konstruktivistisk og historiserende perspektivering og analytisk begrebsliggørelse af homoseksualitet som en social rolle og kategori pionerede en hidtilværende forsknings antagelse om homoseksualitet som en medicinsk sygdom med et hertil hørende fastlåst og uforanderligt sæt af karakteristika.

McIntoshs *The Homosexual Role* var imidlertid blot ét af flere afgørende værker, hvis nye konstruktivistiske teoretiseringer skulle kendetegne og i en vis udstrækning til

¹¹ McIntosh, 1968: 183-4

¹² Ibid: 184

¹³ Ibid: 189

stadighed dominere en aktuel forskning. Fundamental i udviklingen af homoseksualitetsforskningen var også den sociologiske duo John H. Gagnon (1931-) og William Simon samt sociologen Ken Plummer, hvis konstruktivistiske forståelser i deres banebrydende hovedværker *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality* (1973) og *Sexual Stigma: an interactionist account* (1975) bidrog til en radikal revurdering af betydningen af (homo)seksualitet som essentiel og biologisk forankret.

Såvel Gagnon og Simon som Plummer tilskrev sig McIntosh's afvisning af homoseksualitet som en sygdom og primordial drift for i stedet at anskue (homo)seksualitet som et mest medgørlig og formeligt og dermed betone dets processuelle beskaffen- og foranderlighed. I kraft af deres samtidsinnovative "*sex is scripted*"¹⁴-konceptualisering betragtede Gagnon og Simon seksualitet og seksuel adfærd som skabt i og af kultur, hvor seksuelle betydninger opstod fra varierende og i enhver given kultur historiske foranderlige socio-kulturelle "*scripts*", som var

*"a metaphor for conceptualizing the production of behavior within social life
[...] [that] must occur on three distinct levels: cultural scenarios, interpersonal
scenario, and intrapsychic scripts."*¹⁵

De *kulturelle scenarier* var det kollektive samfundslivs instruerende rettesnore og således den brede vifte af institutioner og institutionaliserede arrangementer gennem hvilke, seksuelle roller, deres krav og praksis formuleredes. Det var seksuelle roller, som sjældent var prædikativ for en faktisk seksuel adfærd, hvorfor krydsfeltet mellem samfundets præskriptive kulturelle scenarier og en faktisk konkret situation var stedet, hvor muligheden for kongruens forelå og der som svar skabtes *interpersonelle scripts* – en proces hvori den seksuelle aktør blev en "*adapter shaping the materials of relevant cultural scenarios into scripts for behavior in particular contexts.*"¹⁶ Disse interpersonelle scripts var således den seksuelle aktørs situationelle afvikling af og et svar på et kulturelt seksuelt normativt scenario – et svar som lod sig basere på *intrapsykiske scripts*, som var det seksuelle individs varetagelse af dets egen, private og interne verden af - seksuelt – begær og ønsker.¹⁷

¹⁴ Gagnon & Simon, 1973:

¹⁵ Gagnon & Simon, 1984: 1: egen oversættelse af de forskellige "*scripts*"

¹⁶ Ibid: 1

¹⁷ Ibid: 1-9

Gagnon og Simons betydningsfulde arv i forskningsregi var betoningen af treenheden af kulturelle, interpersonelle og intrapsyriske "scripts" i gensidig vekselvirkning og interaktion for herigennem at advokere en konstruktivistisk forståelse af (homo)seksualitet som et socialt organiseret, samfundsskabt og kulturbestemt produkt af historisk foranderlig karakter og plasticitet med seksuelle identiteter som (til)lærte.

Det var en beslægtet forståelse af sin samtids homoseksualitet som en "sexual deviance", Plummer forfægtede i anliggendet at adressere homoseksualitet som "*a process emerging through interactive encounters [...] in an intersubjective world.*"¹⁸ Plummer tilnærmelsesvist forenede McIntosh og Simon samt Gagnons analytiske perspektiver og homoseksualitetsforståelser i en interaktionistisk forståelse af homoseksualitet som skabt i en kontinuerlig proces af interaktion mellem homoseksuelle i en subjektiv erfaret og levet hverdagsvirkelighed på den ene side, som forenedes med et omgivende samfund og dets mangefold af borgeres *reaktioner* på anden side: På lige fod med Gagnon og Simons *kulturelle scenarier* anså Plummer homoseksualitet som et pågældende samfunds forestillinger og tilskrevne karakteristika, og tilsvarende *interpersonelle scripts* i forening med *intrapsyriske scripts* som et homoseksuelt individuelt divergerende adfærd og levned, der lod sig afdække igennem en analytisk brug af McIntoshbegrebet *rolle*, som tilsigtede af sløre

*"the patterned expectations surrounding homosexuality, [...] the dynamics of taking and making roles in everyday situations. [...] [and] Under what situations are homosexuals roles adopted? How are they built up, modified, sustained?"*¹⁹

På baggrund af en definition af homoseksualitet som en faktisk eller forestillet seksuel oplevelse og adfærd mellem medlemmer af samme køn, potentiel ledsaget af en emotionel involvering, klassificerede Plummer fire former for homoseksuelle oplevelser og adfærd, der en som alle karakteriseredes ved at være latent sammenflettende og besidde et respektivt indhold af potentielle variationer. På en side af en homoseksuel erfaring og adfærds *lave sociale organisation* forelå til dels *den flygtige homoseksualitet* og til dels *den personaliserede homoseksualitet*. Mens førstnævnte var en marginal social struktureret forbigående oplevelse uden markant betydning, blev sidstnævnte homoseksuelle

¹⁸ Plummer, 1975: 94. I øvrigt: 8f, 93

¹⁹ Ibid: 96

oplevelse og adfærd et afgørende punkt i et individs liv, men i isolation fra enhver - mulig - veludviklet gruppestruktur som kunne tilbyde støtte og organisation. I tillæg bestod den anden side af den homoseksuelle oplevelse og adfærds *høje* grad af social organisation af henholdsvis *homoseksualitet som en situeret aktivitet*, hvor individer i forskellige kontekster erfarede og involveredes i regelmæssig, social organiseret og struktureret homoseksuel aktivitet uden en selvidentifikation fra aktørerne som værende homoseksuel. Hertil kom *homoseksualitet som livsstil* som en homoseksuel oplevelse og adfærds fjerde og sidste kategori. Denne indbefattede aktørers egen identifikation som homoseksuelle, hvilket gjorde homoseksualitet til et centralt livsaspekt med udviklede, stabile interaktionsmønstre med andre selvdefinerede homoseksuelle samt en opfostring af egen række af overbevisninger, værdier og perspektiver på, hvad det ville sige at være homoseksuel.²⁰

Tillige kunne Plummer om de samfundsmæssige *reaktioner* som anden bestanddel i homoseksualitetens vedvarende interaktions- og skabelsesproces konkludere, at disse ikke alene karakteredes ved at være arnested for formuleringen af talrige af homoseksualitetens distinktive egenskaber. Reaktionen karakteriseredes ved også ikke at være enstemmige, veldefinerede og stabile: Et samfunds reaktioner var derimod kontradiktoriske, tvetydige og under konstant forandring i deres kontinuerlige interaktion med den homoseksuelle aktørs subjektive adfærd og handlinger, men Plummer kunne til stadighed udlede en dikotomisk samfundseksistens af en dominerende heteroseksualitets reaktioners udprægede fjendtlighed kontra en marginaliseret homoseksualitet som prægnant for vestlige, industrielle samfund: Det var en fjendtlighed, som havde rod i og udtrykte samfunds betragtning af homoseksualitet som en anomali, en "sexual deviant" fra og trussel mod samfunds *naturlige orden*, hvilket gjaldt samfunds gældende klassifikationssystem af herskende, offentlige og standardiserede normative kategorier, som indbefattede de vestlige samfunds traditionelle præskriptive kategorier ægteskab og familie, to køn og seksualitet i forplantningens øjemed.²¹

McIntoshs, Gagnon og Simons samt Plummers signifikans skal per se ikke findes i deres respektive empiriske undersøgelser. Det er derimod i deres respektive fundamen-

²⁰ Ibid: 96-101: Egen oversættelse af hhv. (i) *Casual homosexuality*, (ii) *Personalized homosexuality*, (iii) *homosexuality as a situated activity* og (iv) *Homosexuality as a way of life*

²¹ Ibid: 102-22

tale bidrag i form af hidtidige usete analytiske begrebsliggørelser og konstruktivistiske perspektiver og teoretiseringer, som de skitserede omkring homoseksualiteten som en socio-kulturel, historisk og foranderlig konstruktion med stor plasticitet, som var skole-dannende for (d)en videre homoseksualitetsforskning, at deres banebrydende arv skal findes.²²

Homoseksualitetens historie

Fremvæksten af homoseksualitetsstudier i 1970'erne var både anticiperet som ledsaget af en 'biografiens homoseksualitetshistorie', som beskæftigede sig med fortidige individers personlige seksuelle liv og levned, hvoraf visse blev kanoniske og ikoniske kransekagefigurer i samtidens bølge af homoseksuelle emancipations- og interessesammen-slutninger. Disse tidlige homoseksualitetsstudiers biografiske natur affødte spørgsmålet, hvorvidt og i så fald hvorledes der eksisterede "homoseksuelle" i tider, som ikke havde (et) ord for homoseksualitet med konsekvensen, at homoseksualitetsstudier i 1980'erne forskubbedes fra at gælde homoseksuelle i histo-rien til, at homoseksualitetens historie blev sat under lup.²³

Homoseksualitetens historie var imidlertid foregrebet af den franske filosof Michel Foucault som del af hans vestlige seksualitetshistorie i *Histoire de la sexualité 1: La volonté de savoir*. Det seksualhistoriske udgangspunkt var et opgør

med 'repressionshypotesen' og dens fremstilling af seksualiteten siden 1600-tallet og i de sidste århundreders europæiske kultur som undertrykt, underlagt tavshed, forbud samt påbudt fortielse for hermed at have været genstand for adskillelige undertrykkende magter.²⁴ Foucault

afviste hverken forbud eller maskering af kønnet, men advokerede derimod, at ideen om

Michel Foucault (1926-1984). Fransk filosof og idéhistoriker, som med sine studier af seksualitetens historie formulerede, hvad man tilnærmelsesvist fristes til at kalde den mandlige homoseksualitetsforsknings uomtvistelige mantra: "*Le sodomite était un relaps, l'homosexuel est maintenant une espèce*" (Foucault, 1976: 59; Egen oversættelse: "Sodomitten havde været en afvigelse, den homoseksuelle blev fra nu (af) en art".

²² Se i øvrigt Crawley, 2008: 549-51 generelt 545-55 for en indførelse i homoseksualitetsforskningens konstruktivistiske ophav

²³ Schuyf, 2000: 61-4

²⁴ Foucault, 1976 (2011): 16-25

ikke at måtte tale om kønsfølelsen og seksualiteten er, hvad der har produceret dens tale:

*"Under dække af det sprog, man bestræber sig på at rense fra det seksuelles direkte benævnelse, beslaglægges og nærmest fanges kønnet af en tale, der foregiver hverken at unde det skjul eller hvile."*²⁵

Der skabtes en tvang til tale og en massiv italesættelse af kønnet med en eksplosiv produktion af diskurser om seksualiteten og udbredelse samt indpodning af polymorf seksualitet til følge.²⁶ Seksualiteten er således blevet udbredt og mangedoblet i distinktive diskursiviteter og således sat i tale og dermed produceret som en social kendsgerning i bestræbelserne på at formulere den systematiske sandhed om seksualiteten, hvormed viden om det seksuelle over flere århundreder er blevet grundlagt. Denne italesættelse af – eller diskurs om – seksualiteten som sandheden om det seksuelle endte – foreløbigt – med, at seksualiteten i slutningen af 1800-tallet blev genstand for en egen videnskab og fik eget fagområde – sexologien. Denne videnskab – *scientia sexualis* – var en videnskabelig vilje til viden og endnu en bestræbelse på at lære sandheden om det seksuelle, og bevirkede en produktion af italesættelse af og viden om seksualitet, som manifesteredes i en patologisk domineret kortlægning og kategorisering af forskelligartede seksualiteter.²⁷ Det var herudfra, at

*"den psykologiske, psykiatriske, medicinske kategori homoseksualitet blev skabt²⁸ [...] Homoseksualiteten trådte frem som en af seksualitetens figurer [...] fra nu af et eksemplar af en art.²⁹ [...] [og] i løbet af det 19. århundrede til en personlighed: en fortid, en historie og barndom, en karakter, en livsstil: desuden en morfologi, men indiskret anatomi og en måske mystisk fysiologi. Intet af, hvad han er, undslipper hans seksualitet."*³⁰

Foucaults undersøgelser af seksualiteten var i mere end en forstand skelsættende, men af afgørende betydning var betragtningen af homoseksualitet som en socialhistorisk opfindelse og historisk konstruktion: Homoseksualitet var ikke en ahistorisk konstans

²⁵ Ibid: 29

²⁶ Ibid: 21, 24-9

²⁷ Ibid: 60-83. Schmidt & Kristensen, 1985: 85-6. I øvrigt Heede, 2002: 110-16

²⁸ Ibid: 52

²⁹ Ibid: 53

³⁰ Ibid: 52

byggende på en biologisk essens, men et kategorisk resultat af den moderne, biologisk funderede videnskab, som knyttede sodomiens seksuelle handlinger og adfærd til en bestemt indre mental tilstand og fysisk konstitution – en 'natur' den seksuelle handling ansås som udtryk for og som forbandtes til en særlig afvigende identitet – den homoseksuelle som en særlig mennesketype med en specifik driftsstruktur.

Foucaults historisering af konstruktionen og installationen af den moderne homoseksualitet og homoseksuelle med natur- og lægevidenskaben i en afgørende rolle kom ikke alene i eftertiden til at danne skole, men fandt i samtiden tilslutning og beskæftigelse hos historikeren Jeffrey Weeks (1945-) i publikationerne *Coming Out: Homosexual Politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present* (1977), *Discourse, desire and sexual deviance: some problems in the history of homosexuality* (1981) samt *Sex, Politics and Society. The Regulation of Sexuality since 1800* (1981) og endelig *Sexuality and its Discontents. Meanings, Myths & Modern Sexualities* (1985). Weeks' homoseksualitetshistoriske ståsted var en forståelse af homoseksualitet som "a historical as well as a personal experience"³¹, hvilket indebar en samtidig afvisning af eksistensen

*"across cultures and across time, of a fixed homosexual person. On the contrary [...] the idea that there is such a person as a homosexual [...] is a relatively recent phenomenon, a product of a history of definition and self-definition..."*³²

Ærindet var at beskrive de sociale forhold og betingelser, hvorunder homoseksualitet som kategori og en konstrueret forening af forskelligartet erfaringer opstod, og i lighed med Foucault fokuserede Weeks på og konkluderede det sene 19. århundrede som den formative periode for forestillingen om homoseksualitet som en mulig identitet og konceptualiseringen af homoseksualitet. Det var forskydningen fra en stigmatisering af den seksuelle – sodomitiske – handling til stigmatiseringen af sindstilstanden i slutningen af 1800-tallet, som, iflg. Weeks, var den afgørende forandring, som implicerede og førte til afgørende seksuelt nyt i samtidens europæiske kultur: En kategorisering af homoseksualitet som en særegen tilstand med en dertil hørende fremvækst af den homoseksuelle som en distinktiv type af person med en særegen homoseksuel identitet, som havde tilknytning til lægevidenskabens medicinske model for homoseksualitet: Det var læge- og

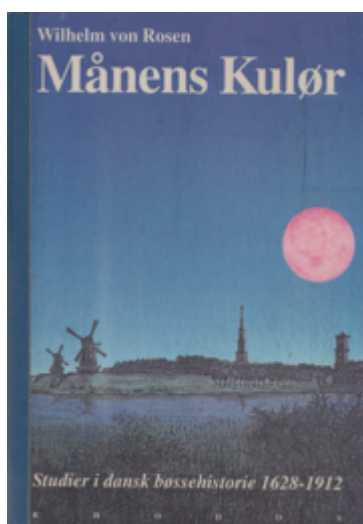
³¹ Weeks, 1985: 4

³² Ibid: 6

seksualvidenskabens beskæftigelse med en seksuelle normer i samspil med dets insisterende krav om vilje til viden om en videnskabelig seksuel sandhed, som "opdagede" og konstruerede homoseksualitet med både navn, ætologi og identitet.³³

En – knap – faghistorisk dansk homoseksualitet

Knap et kvart århundrede efter dets udgivelse fremstår *Månens Kulør. Studier i dansk bøssehistorie 1628-1912* (1993) af den danske historiker Wilhelm von Rosen ikke alene til stadighed som et af få faghistoriske bidrag til historiske studier af dansk mandlig homoseksualitet. Værket er tillige at betragte som en uomgængelig faghistorisk milepæl i kraft af bidraget til forøgelse af og nuancering af viden og forståelse af et i Danmark fortsat faghistorisk lidet udforsket område, hvilket ikke mindst gælder den historiske begivenhed "Den store Sædelighedssag" 1906-07, *Månens Kulør* som det eneste homoseksualitetshistoriske arbejde har fundet beskæftigelse med.³⁴

Månens Kulør. Studier i dansk bøssehistorie 1628-1912 er til stadighed 21 år efter dets udgivelse det eneste danske faghistoriske værk, som behandler "Den store Sædelighedssag 1906-07".

Emnet for *Månens Kulør* er "sex, erotik og kærlighed mellem mænd"³⁵ fra ca. midten af det 17. til begyndelsen af det 20. århundrede i Danmark med udblik til Europa, og anliggendet er i et konstruktionistisk og historiserende perspektiv er en historisk undersøgelse af og udredning i et kronologisk forløb af homoseksualitet, den homoseksuelle mand, de historiske forudsætninger og historiske indhold heraf.³⁶ Det er som del af denne brede kulturhistoriske

fremstilling af 'homoseksualitetens historie', at Rosen beskæftiger sig med *Moderne dansk homoseksualitet 1866-1912* og herunder behandler "Den store Sædelighedssag 1906-07" på baggrund af samspillet mellem sagens retshistoriske kilder og den danske dagspresse, som tilskrives at være samtidens vigtigste

³³ Ibid: 89-93. Weeks, 1981a: 80-94

³⁴ Undtagelserne er de upublicerede specialer *Den homoseksuelle sædelighedsskandale i København 1906-07. Studier omkring ændringer i de seksuelle normbegreber set på baggrund af de samfundsmæssige forudsætninger, og med inddragelse af mentalitets- og bevidsthedshistoriske aspekter* af Dalsgaard, Jens J., 1984 og *I Sædelighedens vold – tre fejder om seksualitet og seksualmoral 1880-2010* af Høyer, Anne-Sofie R. & Frandsen, Line H., 2010

³⁵ Rosen, 1993: 15

³⁶ Ibid: 13-46

aktør i kraft af at fortolke genitalseksuelle handlinger mellem mænd og derved formulere homoseksualiteten.

Rosens fremstilling af "Den store Sædelighedssag" er en kronologisk gennemgang og kortlægning af sagens hændelsesforløb iklædt en optik af en afbildning af homoseksualitet og dens gruppe af mænd, som trådte frem i løbet af sagen. I beskæftigelsen med "Den store Sædelighedssag" konkluderes et 2-i-1 sagsforløb med et kronologisk såvel homoseksualitetsdifferentieret skel, som består af perioden fra slutningen af juli måned til starten af november 1906 overfor tidsrummet starten af november til begyndelsen af februar 1907. I en yderst kortfattet gennemgang og behandling af sagens første stadium konkluderer Rosen, at denne i kraft af arrestationerne af den prostituerede Johansen og Petersen og deres angivelser af andre prostituerede såvel som kunder var en "*sag om erhvervsmæssig utugt med personer af samme køn*"³⁷: En sag der i november 1906 stod foran sin afslutning, og kun fandt plads i spalterne hos avisen *Middagsposten*, der imidlertid bragte talrige artikler om de prostituerede og prostitution, som imidlertid kun undtagelsesvist sammen med et momentant udblik til sagens arresterede Petersen tages under behandling af Rosen.³⁸

Det er i forlængelse heraf, at Rosen konstaterer, at

*"Fra at være en sag om mandlig prostitution og unge hanskøger fra underklassen blev den nu en sag om homoseksualitet og ældre homoseksuelle forførere fra middelklassen".*³⁹

med arrestationen af tandlægen Emil Aae i november 1906 som sagens vendepunkt og begyndelse til sagens videre forløb. Det er først og fremmest et videre sagsforløb, som skildres kronologisk med blotte og ikke nærmere uddybede, men derimod tilnærmelsesvis faktuelle konstateringer; at Aaes arrestation medførte angivelser, anholdelser og senere løsladelse af andre homoseksuelle fra 20. november 1906 til de første måneder i 1907; at forundersøgelsens forhør fandt afslutning i februar, og udarbejdelsen af anklageskriftet og forsvarsskrifter skete i henholdsvis maj og juli 1907, mens dommen over de tiltalte faldt 1. oktober selvsamme år. Det er indenfor rammerne af dette kronologiske rammeværk, at homoseksualiteten og dens mænd i første omgang træder frem i

³⁷ Ibid: 724

³⁸ Ibid: 724f, 758f

³⁹ Ibid: 727: 724-27, 758f

form af en vægtlægning af sagens centrale hovedpersoner i form af Aae og sagens rets-assessor Wilcke og deres konfliktfyldte interaktion i relation til Aaes angivelser og Wilckes homoseksuelle undersøgelsesvirksomhed.⁴⁰ Rosen kan konkludere, at Aaes og efterfølgende homoseksuelle mænds arrestationer foranledigede, at homoseksualisme og homoseksuelle mænd blev et anliggende for andre aviser end Middagsposten og dermed nærværende fænomener i offentligheden. Konstateringen heraf til trods er opmærksomheden manglende, hvad pressens dækning af homoseksualitet og sagen angår, og pressen og dens behandling af sagen såvel som det homoseksuelle emne behandles ganske flygtigt igennem et fåtalligt udpluk af artikler, hvor det ikke desto mindre konstateres, at skriverierne i pressen at have funktion af at være en anvisning og inspiration for *potentielle hanskøger og unge homoseksuelle*, hvormed indpas i en homoseksuel subkultur kunne skaffes, mens formidlingen af homoseksualitetens farlighed og udbredelse tillige var et svar på en folkelig efterspørgsel efter en trussel af seksuel natur og så store dimensioner, at der kunne mobiliseres et forsvar mod dets angreb på manden, drengen, familien og sædeligheden. Det er i forlængelse heraf, at Rosen konkluderer, at dommen og procesmåden i "Den store Sædelighedssag" svarede til, hvorledes konstruktionen af homoseksualitet blev fastslået i pressen: At homoseksualitet var ensbetydende med ældre, degenererede herrers forførelse, misbrug og overgreb mod drenge og unge, som etablerede *forførelsen* som den almentfarlige og typiske udgave af den homoseksuelle rolle, men betaling for uterlighed og værre indtog en fremtrædende rolle i eksistensen af en homoseksuel subkultur. Og det er netop i kortlægningen af den københavnske subkultur, dets homoseksualitet og mænd igennem beskæftigelsen med "Den store Sædelighedssag", Rosens signifikante bidrag skal findes: Der afridses et til stadighed uantastet billede af en dansk homoseksualitet og dens gruppe af mænd med en bevidsthed om at tilhøre en gruppe af særlige individer med veletableret social forankring i en københavnsk subkultur, hvori homoseksuelle kendte hinanden og betaling for uterlighed og værre mellem bedrestillede homoseksuelle herrer og yngre, knap så homoseksuelle, men fattige unge, mænd var prægnant. Og hvor der eksisterede et veletableret og institutionaliseret system af mødesteder for etablering af homoseksuel kontakt igennem li-

⁴⁰ Ibid: 727-39, 745f. For en uddybning af Rosens vægtning af personerne Aae og Wilcke se: 732-39; det drejer sig i al væsentlighed om Aaes beklagelser om Wilckes forhørsmetoder og Aaes bestræbelser og usuccesfulde forsøg på frafald af sigtelser og således ikke om homoseksualitet eller/og italesættelsen heraf per se, hvorfor dette ikke behandles nærmere her

geså velkendt og institutionaliserede rutiner for måder at etablere kontakt på. Samtidig var det nu en dansk moderne homoseksualitet, som i modsætning til tidligere var blevet synliggjort og uundgåelig, om end uønsket, del af det moderne danske samfund - eksistensen af homoseksualitet og de homoseksuelle var nu ikke længere skjult, men et samfundsproblem og den homoseksuelle et tredje køn med en særlig identitet, der var integreret del af samfund.⁴¹

Teori og metode: En diskursanalytisk tilgang

Med henblik på en større indsigt i og en bredere forståelse af samtidens homoseksuelle diskurs igennem en analyse af italesættelsen af homoseksualitet under "Den store Sædelighedssag 1906-07" har specialet tilstræbt multiperspektivisk diskursanalytisk tilgang. Denne består af en overvejende brug af *diskursteorien* som teoretisk og metodisk analyseramme med anvendelse af et udpluk af dets analytiske værktøjer i forening med en lejlighedsvis inddragelse af Michel Foucaults diskursanalytiske virke og seksualitetshistoriske perspektiver.⁴²

Specialets diskursforståelse tager udgangspunkt i diskursteoriens påpegning af, at

"[V]i kalder enhver praksis *artikulation*, som etablerer en relation mellem elementer på en sådan måde, at deres identitet omdannes som resultat af denne artikulatoriske praksis. Den strukturerende totalitet, der er resultatet af denne artikulatoriske praksis, kalder vi *diskurs*."⁴³

mens (d)en tilsvarende foucaultske i forlængelse heraf knytter an til

"...at kalde en gruppe af ytringer for diskurs i det omfang, de udgår fra den samme diskursive formation [...Diskursen] består af et begrænset antal ytringer, [...som man kan definere mulighedsbetingelserne for.]"⁴⁴

En diskurs er således rækker af udsagn afgrænset af et samtalerum, hvor de fremførte udsagn i samtalerummet udgrænser og fastlægger diskursens emne – homoseksualitet -, og en diskurs er således at forstå som en fastlæggelse og udstrækning af et net af betyd-

⁴¹ Ibid: 7(19)-39-60: 534f, 658ff, 694f

⁴² *Diskursteori* er dette speciales greb for én bestemt diskursanalytisk retning ved E. Laclau og C. Mouffe. Jørgensen & Phillips, 1999: 10. I øvrigt: Andersen, 1999: 87f

⁴³ Laclau & Mouffe, 1985: 105: Original fremhævnning

⁴⁴ Foucault, 1969: 153/1972: 117. I øvrigt 2005: 175

ninger og deres relationer til hinanden over et bestemt domæne. Baggrunden herfor er Foucaults såvel som diskursteoriens tilslutning til det socialkonstruktivistiske præmis og antagelsen, at adgang til virkeligheden og verden skabes igennem sproget, der struktureres i forskellige mønstre, hvormed diskurs således er at betragte som en bestemt måde at tale om og forstå verden på. På grund af sprogets grundlæggende ustabilitet og foranderlighed er en diskurs imidlertid ikke at anse som en lukket enhed eller en endelig fastlåsning af betydning i samtalerummets fremførte udsagn. Der er til gengæld tale om diskurs som en midlertidig lukning i betydning, hvor diskursen som en art struktur fastlåser og fikserer i et relationelt net af betydninger på bestemte måder med åbenhed for forhandling og udfordring af betydningstillæggelser.⁴⁵

Diskursen etableres ved, at betydning udkrystalliseres og organiseres omkring *nodalpunkter*, der er "privilegerede" tegn, ord og/eller begreber, som andre tegn, ord og/eller begreber ordnes omkring og får betydning i forhold til ved at blive *artikuleret* og *italesat* relationelt hertil. Det er således i den relationelle artikulation og italesættelse, at diskursens betydningsudgrænsninger forekommer med nodalpunkter som centrale omdrejningspunkter. Disse lader sig indholdsudfylde og sætte i tale igennem *ækvivalenskæder*, hvori ord, tegn og/eller begreber ordnes og sammenknyttes i artikulerede kæder af betydninger, som ækvivalerer og har nodalpunktet som centrum. Det gælder således, at nodalpunkter organiserer, mens ækvivalenskæder betydningskarakteriserer diskurser. Det er i forlængelse heraf, at specialet anvender begreberne nodalpunkt og ækvivalenskæder som diskursanalytiske redskaber i afdækningen af samtidens homoseksuelle diskurs under "Den store Sædelighedssag" igennem analysen af italesættelsen af homoseksualitet, hvor specialet identificerer den homoseksuelle diskurs' nodalpunkter og de ækvivalenskæder af betydninger, som etableres igennem italesættelsen, hvormed de betydninger og måder, hvorom man talte om homoseksualitet på blotlægges.⁴⁶

Det er i forlængelse af ovenstående, at spørgsmålet om en forståelse af samtidens aktører, som deltog i defineringen og udformningen af en homoseksuel diskurs og virkelighed rejser sig – et spørgsmål som afdækkes og besvares ved anvendelse af den diskursanalytiske redskabstrio *identitet/subjektposition*, *mester-betegne* og *ækvivalenskæder*. Såvel Foucault som diskursteorien opererer med, at subjektet skabes i og er be-

⁴⁵ Jørgensen & Phillips, 1999: 9, 15, 17-22, 34-39

⁴⁶ Ibid: 37-40, 63f. Laclau & Mouffe, 1985: 112

stemt ud fra diskurser, der aftegner og udpeger en række muligheder positioner, subjektet kan indtage, hvortil der knyttet forventninger om adfærd såvel som på forhånd fastsatte pladser at tale ud fra. Der er tale om en foucaultsk decentreret og et diskursteoretisk fragmenteret subjekt i kraft af at blive *interpelleret* i bestemte, men flere og forskellige samt potentielle modstridende positionerne af diskurserne. Det er i forlængelse heraf og tilknytning hertil, at *identitet* er en *identifikation* med en diskursudbudt subjektposition, der således udsiger og tilsvarende en identitet, hvor begrebet *mesterbetegnere* gør sig gældende som "*the nodal points of identity*"⁴⁷. Mesterbetegnere er således ikke alene overskrift for en given identitet, men tillige de nodalpunkter, hvormkring betydningerne af en identitet er organiseret og udkrystalliseret. Diskursivt konstitueres identitet igennem *ækvivalenskæder*, hvor tegn, ord og/eller begreber sorteres sammenknyttet i kæder af betydninger overfor hinanden, der indholdsudfylder identitetens mesterbetegner ved netop at ækvivalere denne med ækvivalenskædens klynge og sammenkobling af betydninger for således at etablere identiteten relationelt: Den diskursive konstruktion af en identitet igennem ækvivalenskæder udpeger således, hvad en given identitet ækvivalerer samt tilsvarende er forskellige fra.⁴⁸ Begreberne identitet, mesterbetegnere og ækvivalenskæder indtræder i specialet som diskursanalytiske værktøjer med henblik på at belyse, hvorledes og hvilken homoseksuel social rolle og identitet, der affattedes og diskursivt konstrueredes i italesættelsen af homoseksualitet under "Den store Sædelighedssag".

Specialet er struktureret som en kronologisk sammenstyknings og gennemgang af "Den store Sædelighedssag" og dens hændelsesforløb i tiden fra 1906 til 1907. Denne fremstillingsmåde skal til dels ses som udtryk for overskuelighedens læsning, men ikke mindst i lyset af specialets hypotese om begrebsliggørelsen og konstruktionen af homoseksualitet som et muligt tredje køn med "Den store Sædelighedssag" som et afgørende tidehverv. Den kronologiske fremstilling muliggør og åbner i høj grad op for en indlemelse og belysning af tidehvervsperspektivet i form af forandring og udvikling under anvendelsen af nodalpunkter, ækvivalenskæder, identitet/subjektposition og mester-

⁴⁷ Jørgensen & Phillips, 2002: 42

⁴⁸ Jørgensen & Phillips, 1999: 24f, 53-59, 63f. Foucault, 1969: 74/1972: 55. Kvale, 1992: 36. Laclau & Mouffe, 1985: 115, 127ff. I øvrigt: Andersen, 1999: 45. Heede, 2002: 29-35, 74-84

betegnere som diskursanalytiske redskaber til analyse af, hvorledes homoseksualiteten italesattes med henblik afdækning af samtidens homoseksuelle diskurs.

Kilder

”Den store Sædelighedssag” udspillede sig i henholdsvis Københavns Kriminal- og Politirets 2. Kammer for tillige sideløbende at blive behandlet og gjort til et tilbagevendende emne i den danske dagpresse, hvorfor disse to arenaer udgør kildegrundlaget for speciallets undersøgelse af samtidens italesættelse af homoseksualitet. Der er således tale om et todelt kildegrundlag med hertil knyttede respektive potentialer, udfordringer og begrænsninger, som til dels består af den ”Den store Sædelighedssag” som den fysiske og arkivalske rets- og domssag, og til dels spændet af differentierede kilder, der samlet udgør pressedækningen og –behandlingen af ”Den store Sædelighedssag”.

Den fysiske og arkivalske ”store Sædelighedssag” forefindes som pådømt aktions-sag nr. 229/1907 under Københavns Kriminal- og Politiret, Justitsministeriet, med status af at være ”umiddelbar tilgængelig” på Rigsarkivet i København.⁴⁹ Sagsakterne er mangfoldige, og spænder vidt og bredt i såvel indhold og karakter som omfang, der ikke desto mindre lader sig rubricere i henhold til (straffe)sagens procesuelle beskaffenhed og forløb: På anklagemyndighedens side foreligger i sagens stadium af forundersøgelse og indledende efterforskning kildemateriale, der fortrinsvist omfatter ud- og afskrifter af Københavns Kriminal- og Politirets 2. Kriminalkammers forhørsprotokoller. Disse består af protokollerede forhør over sagens mistænkte og vidner, hvortil der er knyttet et spænd af til dels forhørsprotokolleret og til dels indlagt materiale. Dette materiale spænder fra indlagte arrestdekreter, forhørsstævninger og arrestantlister med tilknyttede dåbsattester, identifikationsnotitser og person(be)skrivelser over sagens anholdte og komparenter. I tillæg er også lægeattester og observationer af visse af sagens hospitaliserede arrestanter at finde heriblandt sammen med en litereret forekomst af beslaglagte fotografier, og breve visse af sagens homoseksuelle anholdte imellem.

⁴⁹ Iht. Arkivlovens tilgængelighedsfrister:
http://www.sa.dk/content/dk/brug_arkivet/det_ma_du_se_i_statens_arkivers_samlinger

VI Jean Pierre Carl Büron 1777

§§	Indsættelse	Retssag	Retssag	Retssag
89				131 ff
	Magnus Klæver	✓		135 end
	Konungensindes Børn	✓		136
				137, 701
	April 3. T. R. Klæver			177, 717
				287-88
3177	Fandlage Klæver	✓		133, 177, 211
	Erland Klæver	✓		212
				172 ff

Udpluk fra Register til 2^{det} Kriminalkammers Sag No. 217/1906. Registret angiver sagens mistænkte- i dette tilfælde Jean P.C. Büron -, sigtelserne, vidnerne, hvorvidt de anklagede har tilstået eller nægtet og hvor dette fremgår i Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol. bd. I og II.

Sagens efterfølgende stadier af tiltalte, retssag og domsfældelse rummer sagens anklageskrift, anklage- og defensorbeskikkelser og udfærdigede sagsregistre med indholdsoversigt over sagens arrestanter og tiltalte, tilsagte vidner, sigtelse(r) og – eventuelle – tilståelse(r). Tillige foreligger de anklagedes beskikkede defensorers indsendte skrivelser i form af defensorater til Københavns Kriminal- og Politiret i forening med visse tiltaltes skrivelsesvirksomhed, der består af forsværsskrifter til beskikkede defensorer, alt i mens Københavns Kriminal- og Politirets Domprotokoller med

domsafsigelser over tiltalte indgår som sidste bestanddel i "Den store Sædelighedssag" som retshistorisk kilde.

De retshistoriske kilder muliggør som grundlag for specialets analyse først og fremmest en sammen-

stykning og kronologisk kortlægning af "Den store Sædelighedssag" og dens hændelsesforløb. Tilsvarende åbner en aflæsning af de retshistoriske kilder op for en afdækning og belysning af italesættelsen af homoseksualitet i forholdet mellem/af – og brud på – sociale normer for seksuel adfærd og praksis i grænselandet mellem det normale og unormale, hvor det tilladelige og utilladelige brydes, og en faktisk (homo)seksuel adfærd, praksis og levet liv. Strafferetsakterne muliggør således at afdække homoseksualitet i en optik af forbrydelse; hvori denne bestod, blev forstået og tillagt betydninger og italesat af sagens implicerede, der i forummet af retssag spurgte til, forklarede og identificerede homoseksualitet og dens identitet, dvs., hvad det var at være homoseksuel.⁵⁰

⁵⁰ Lund, 1983: 26ff, Rosen, 1993: 35ff. I øvrigt Rydström, 2001: 8, 19-30.

Specialets 2. kildegrundlag består af en bred vifte af materiale, som spænder fra

"Den store Sædelighedssag gav anledning til adskillige vittighedstegninger, hvor de homoseksuelle blev taget under kærlig grafisk behandling. *Middagsposten* 27.12.1906

artikler og kronikker over læserbreve, indlæg og defensorater fra sagens implicerede personer til føljetoner med en samtidig inddragelse af et udpluk af illustrationer. Disse kilder er tilvejebragt igennem en systematisk gennemgang i perioden juli 1906 t.o.m oktober 1907 af aviserne *Middagsposten*, *Politiken*, *Kristeligt Dagblad*, *Ekstrabladet*, *Aftenbladet* og *Social-Demokraten*, som tilsammen udgør pressedækningen af "Den store Sædelighedssag". Selektionen af de pågældende aviser beror på udviklingen indenfor et dansk pressevæsen fra 1800-tallets sidste tiår

og frem: *Smudspressen* voksede frem som ny og selvstændig blad- og presstype, og *Middagsposten* indtog i dens år af eksistens fra 1901 til 1909 rollen som smudspressens fremmeligste repræsentant, hvor den sensationelle reportage og skandaløse afsløring bar værket. Der blev lagt vægt på sensationelt skandale- og afsløringsstof, som var bygget op omkring opsigtsvækkende, dramatiske og særprægede, hårdt optrukne skandaler, ulykker, forbrydelser og personangreb, ofte koncentreret om den menneskelige vinkel og adfærd, med en samtidig fokusering på det slæbrige, smudsige erotiske og seksuelle ved de begivenheder, der udspilledes i det offentlige København. Og da homoseksuelitet og homoseksuelister var smuds, optrådte disse således først og fremmest som yndet indhold og populært emne i smudspressen og dens store forsideoverskrifters afsløringer af og sensationer om dagligdagens forbrydelser, ulykker og usædelighed, som et – nyt – avislæsende og -forbrugende publikum tog til sig. Specialets samtidige anvendelse af øvrige aviser baserer sig til dels på, at smudspressens journalistiske stil i et vist omfang smittede af på andre aviser, og til dels samtidens generelle omlægning af de traditionelle aviser, som populariseredes og gjordes til aviser af omnibuskarakter med hovedvægt på nyhedsstof og med et emnemæssigt stærkt varieret indhold, hvorfor "Den store Sædelighedssag" blev et anliggende, der måtte diskuteres og orienteres om.⁵¹

Specialets søgekriterium for selektionen og anvendelsen af dette 2. kildegrundlags materialer har været deres relation til "Den store Sædelighedssag", hvad enten dette

⁵¹ Andersen et. al., 1980: 90-101. Thomsen, 1982: 241-60, 282-96. Rosen, 1993: 660f, 720ff, 739, 750ff

gjaldt en perifer opmærksomhed eller omfangsrig omtale i bredeste betydning af sagen, dens indhold og implicerede personer. Sagsomtalen gav anledning til og havde funktion af springbræt til – yderligere - italesættelse af homoseksualitet som "*sex, erotik og kærlighed mellem mænd*"⁵², hvorfor også denne i videste forstand ligeledes fungerer som ramme for udvælgelsen af kilder.

Med disse kilder som analysegrundlag åbnes i forlængelsen af anvendelsen af de retshistoriske kilder op for muligheden at afdække samtidens forestillinger om og opfattelser af homoseksualitet: Pressen var kamp- og forhandlingsplads for brydninger af betydninger og italesættelser, som formulerede samtidens syn på homoseksualitet og således en i samfundet offentlig kulturbærende kreds og arena, hvor et mangfoldigt net af betydninger i kraft af italesættelser af homoseksualitet og således konstruktionen af en homoseksuel diskurs udmøntedes. Samtidens homoseksuelle diskurs forstået som et udstrakt net af italesatte betydninger over homoseksualiteten lader sig således blotlægge i pressedækningen – i samspil med den strafferetlige sag, der således tilbyder et svar på, hvorledes homoseksualiteten i italesættelse konstrueredes i betydning og meningsfuld sammenhæng samt indhold og ikke mindst, hvorledes der blev affattet en homoseksuel social rolle og identitet.

Den store Sædelighedssag – fase 1.

Mens Petersen og Johansen i første omgang samstemmigt angav ærindet *at gaa paa Kloset* som årsag til at befinde sig i baggården i Tordenskjoldgade No. 26 i København, indrømmende Johansen i forhør 7. august under tilslutning af Petersen *at begaa Uterlighed med hinanden* som den pågældende nattetunds egentlige forehavende. I samme åndedrag afslørede Johansen at have bedrevet uterlighed mod betaling med en række forskellige mandspersoner i det københavnske, hvoraf Johansen angav en unavngiven *Bestillingsmand*, en *Annonceagent* Weismann og en *Maskinist* Lauersen. Sagens nykonstituerede assessor Julius W. Wilcke måtte følgelig undersøge Johansens opgivelser som et kriminelt forhold, og tilsigelser til at møde som vidner i Københavns Politirets 2^{det} Kriminalkammer i retten på Nytorv udsendtes til førnævnte Weisman og Lauersen. Lauer-

⁵² Rosen, 1993: 15

sen mødte i retten et par dage senere og kunne i store træk bekræfte Johansens indrømmelse:⁵³

*"De drev [...] Uterlighed med hinanden i et Pissoir i Gaarden. Uterligheden bestod i, at de gensidigt holdt hinanden paa Lemmet og gned gensidigt paa det, men der fandt saavidt Komparenten erindrer, ingen Sædafgang sted [...] [og] Komparenten erkender forinden at have givet 1 Kroner Penge."*⁵⁴

Weisman trådte for retten to dage senere, og kunne tilslutte sig såvel Lauersens som Johansens forklaring: Der var tale om gentagen uterlighed i form af gensidig onani med og uden sædafgang mod betaling, som var henlagt til offentlige steder som pissoirer, baggårde og i trappeopgange.⁵⁵

I samme omgang identificerede komparent Weisman et andet vidne, Christian A. Petersen – kaldet Langberg, som endnu en mandsperson Weisman et par måneder tidligere havde betalt for uterlighed. Arrestant Johansen kunne ikke alene tilføje, at han *mange Gange har truffet Komparent Petersen og det var en bekendt Sagt, at han ikke levede af andet*, men også samtidig udpege den tidligere straffede Carl. J. Nielsen alias Gjódesen som endnu en *skyldig i lignende Overtrædelser ved for betaling at drive Uterlighed*.⁵⁶ Langberg og Gjódesen arresteredes efterfølgende som mistænkte for erhvervsmæssig utugt og blev de følgende dage taget i åsyn af henholdsvis komparenterne Weisman og *Skuespilleren* Lagoni, som begge – trods arrestanternes gensidige benægtelse - attesterede at have bedrevet uterlighed med anholdte mod betaling.⁵⁷

Samtidig kunne Lauersen med afsæt i, hvad der noteredes i forhørsprotokollen som *en sygelig Tilbøjelighed for Mandfolk*, afsløre en grundig indsigt i uterlighedens verden: *Voldkvarteret og Raadhuspladsen* var arnesteder for uterlighedens udfoldelse, og Lauersen gav i samme åndedrag per selverfaret forhørsprotokolleret oplevelse et indblik i uterlighedens praksis:

⁵³ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I: 2-6, 12ff, 29-38. Weisman optræder forskellig stavet, alt afhængigt af protokolsskribenten; Weisman, Weismann, Weitzman(n)

⁵⁴ Ibid: 37

⁵⁵ Ibid: 37-41

⁵⁶ Ibid: 43-44

⁵⁷ Ibid: 42-51

*"Langberg satte sig ved Siden af Komparenten paa en Bænk paa Nórrevold, hvilket plejer at være Indledning til, at vedkommende vil drive Uterlighed med den paagældende Person for Betaling...[Komparenten] rejste sig fra Bænken og vilde gaa sin Vej. Den anden fulgte imidlertid efter og spurgte, om han kunne faa nogle Órer til en Taar Ól eller faa tændt sin Cigaret, hvilket ligeledes plejer at være de sædvanlige Indbydelser til Uterlighed."*⁵⁸

Aftegningen af uterligheden vedblev med de fortsatte forhør og yderligere tilsagte komparenters konfrontationer med de arresterede mandspersoner august og den efterfølgende september måned ud, hvor en *Cigarhandler* Arendrup, *Blomsterhandler* Brinck, *Maskinist* Lauersen og en *Boghandler* Schoubo indrømmede den allerede afridsede uterlighed: Der var tale om prostitution – om køb af en seksuel ydelse i form af – gensidig – genitalseksuel onani, som til dels var henlagt til købspartens bopæle, og til dels foregik lejlighedsvist på offentlige steder.⁵⁹

Også politibetjentene No. 248 Christoffersen og No. 404 Hansen kunne under en samtidig tilslutning fra forretningsføreren hos en urterkræmmer Bertelsen i forhør bevidne de arresterede hanskøger Langberg og Gjódesens uterlige liv og levned, og således bekræfte komparent Lauersens indblik uterlighedens verden af prostitution iblandt mænd. Der var en verden, hvori uterlighedens mandspersoner ækvivaleredes "*De Homosexuelles Færd*"⁶⁰, som udover *Voldkvarteret* og *Raadhuspladsen* lod sig geografisk lokalisere til *Kvarteret omkring Frederiksborggade, Nórrevold* og *Óstervold*, hvor uterlighedens prostituerede og homoseksualitetens mandspersoner

*"saa godt som hver Nat satte sig paa Bænke ved siden af Herrer, og det var ójensynligt [...] Levevej at tilbyde sig saadanne Herrer for Betaling [...] og drive Uterlighed dér med hinanden."*⁶¹

Uterlighed fremtræder således som det ganske iøjnefaldende nodalpunkt og afgørende omdrejningspunkt, hvorom betydning udkrystalliseres og organiseres i denne indledende første fase i en homoseksuel diskurs under "Den store Sædelighedssag". Det er en uterlighed, som lader sig indholdsudfylde en kæde af betydninger, hvori uterlighed

⁵⁸ Ibid: 72-73

⁵⁹ Ibid: 54-62, 71

⁶⁰ Ibid: 82-83: Min fremhævnning

⁶¹ Ibid: 77

ækvivaleres prostitution i form af køb og salg mellem mænd af den genitalseksuelle handling "gensidig onani", som ydermere ækvivaleres en distinktiv todelt geografisk skueplads ved til dels at være henlagt til pissoirer, trappeopgange og baggårde i det offentlige rum omkring *Voldkvarteret* og *Raadhuspladsen*, og til dels foregå på de respektive købsparters bopæle.

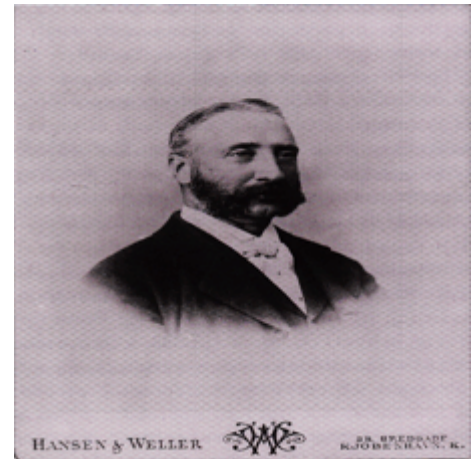
Tilsvarende udpeges og formuleres en identitet, som er konstrueret omkring overskriften og mester-betegnelsen "homoseksuel", og diskursivt konstitueret gennem ækvivaleringen med den forekommende uterlighed: At bedrive og indlade sig på mandlig prostitution med salg og køb af dens karakteristiske gensidige genitalseksuelle onani-handling på bestemte geografiske lokaliteter er det ensidige indhold af og altafgørende karakteristikum for *De Homosexuelles Færd* og foretagsomhed, som både indbefattede de prostituerede såvel som køberne. Det er uterligheden i form af prostitution, som står i højsædet i udsigelsen af en homoseksuel identitet: Spørgsmålet om den homoseksuelles beskaffenhed lod sig kun ved to lejligheder berøre, men bidrager endskønt som fåmælte gryende ansatser til en yderligere og uddybende italesættelse i konstruktionen af en homoseksuel identitet og social rolle, og således dét særlige holdningskompleks som var udvikling og set med eftertidens øjne kendes som "homoseksualitet" og "homoseksuel". Først og fremmest kunne komparent Lauersen om arrestant Gjódesen afsløre, at denne "*oftere sóger i Hartmanns Kælder i Axelhus. Han skaber sig dér med Kvindelader og af-fekteret Tilnærmelser til Mænd*"⁶², og således tillægge den fremkommende homoseksuelle identitet og sociale rolle et betydningsindhold af feminin karakter af kvindagtighed i tale, gestus og manerer. Det lidet indhold af, hvad det indebar at være homoseksuel i uterlighedens tjeneste, lod sig supplere af overlæge Alexander Friedenreich ved Københavns Kommunehospitals 6. Afdeling på foranledning af 2. Kriminalkammers forespørgsel af lægeerklæring om tilregneligheden af Axel O.V. Petersen på baggrund af dennes selvmordsforsøg i arresten i første tredjedel af august måned og hans efterfølgende indlæggelse til observation. Under Friedenreichs observationer angav Petersen

"ikke at sætte Pris paa legemlig Omgang med Kvinder og ikke at benytte sig af de Tilbud i saa Henseende [...] Derimod finder han Tilfredsstillelse ved mutuel

⁶² Ibid: 85: Min fremhævning

Onani med Mandfolk, hvortil han ogsaa jævnlig har hengivet sig fra 13 Aars Alderen.”⁶³

og overlæge Friedenreich kunne følgelig i overensstemmelse med fængselslægens foreliggende erklæring om Petersen som ”*et i aandeligt Henseende defekt Individ*”⁶⁴ diagnosticere Petersen som ”*et ved Arv og paa Grund af Sygdom (Hjernebetændelse?) i den ganske unge Alder degenereret Individ med Ustadighed, Upaalidelighed, moralske Defekter, som det synes, **abnormt seksuelt Anlæg.***”⁶⁵ Hermed gjorde Friedenreich sig til repræsentant for samtidens lægevidenskabelige bidrag til indholdet af den homoseksuelle identitet og sociale rolle under konstruktion og udvikling: Homoseksualiteten havde en årsag, og om end der – endnu – ikke forelå og herskede lægevidenskabelig konsensus herom, indskrev Friedenreich sig i bedste overensstemmelse med samtidens dominerende lægevidenskabelige sagkundskab, der anså uterlighed med mindreårige drenge som udslag af en medfødt hjernelidelse, og ikke mindst hypoteserede homoseksualitet som en *medfødt* abnormitet og fejl – en sygdom og et udtryk for et degenerativt anlæg.⁶⁶

Professor i psykiatri, overlæge Alexander Friedenreich (1849-1932) på Københavns Kommunehospital 6. Afdeling var samtidens fremmeligste lægevidenskabelige repræsentant for hypotesen om, at homoseksualitet stort set altid var medfødt.

I begyndelsen af den sidste tredjedel af september blev endnu en anløben ungersvend anholdt på Rådhuspladsen og tilsluttede sig de i arresten hensatte mistænkte for erhvervsmæssig utugt med personer af samme køn. Retsassessor Wilckes forundersøgelse koncentrerede sig nu om denne nyanholdte Henry V.A. Franck og de allerede arresterede hanskøger Langberg og Gjódesen, hvor september måneds forhør skulle fortsætte i løbet af oktober, og en stadig støt strøm af angivelige homoseksuelle mandspersoner skulle tage de arresterede i øjesyn: En tandlæge Emil Aae vedstod sig i forhør gentagne gange af bedrevet uterlighed i form af gensidig masturbation mod betaling med Gjóde-

⁶³ Ibid: 91

⁶⁴ Ibid: Ibid: 53

⁶⁵ Ibid: 93: Min fremhævnning

⁶⁶ Rosen, 1993: 679-87, 745, 760. Bech & Lützen, 1986: 12-13, 20-24, 42-47: Ovenstående understregninger af homoseksualitet af feminin karakter og med en årsag er excerperet herfra: 43-44. I øvrigt McIntosh, 1968: 182-85, 192

sen såvel med Franck i Aaes hjem, en *Fuldmægtig* Andreas P. Grün attesterede uterlighed med Franck, og en *Assistent* Valdemar Andersen kunne ligeledes tilslutte sig en sig en selvsamme bedrevet uterligheds gensidige onani med både Frank, Langberg og Gjódesen. Også en *Hotelportier* Christian Jacobsen og en *Kontorist* Emanuel V. Jensen kunne med deres indrømmelser bevidne de arresterede hanskøgers virke og uterligheds praksis, som faldt i overensstemmelse med, hvad der allerede forelå og var blevet sat i tale: Uterlighed(en) var lig (mandlig) prostitution og dens salg af den enkeltstående genitalseksuelle handling *at holde Hinanden paa Lemmet*, som fandt sted på velkendte og tilnærmelsesvis "institutionaliserede" mødesteder. *Nórrevold-Kvarteret* og det befærdede forlystelseskvarter ud mod *Vesterbro* samt *Vesterbros Passage* og *Raadhuspladsen* var knudepunkter i et system af mødesteder, hvor interesserede mænd kunne etablere kontakt og forrette uterlighedens kønslige ærinder med andre mænd – en etablering af kontakt som blev sat i tale som et ritualiseret adfærds- og bevægelsesmønster i form af initial kontakt som *Tiltale*, henvendelse om *at faa en Tændstik* og *at byde sig til*.⁶⁷

Med forhørene af de sidste af retten tilsagte komparenter *Manufakturhandler* Jens L.P. Audrup og *Handelsagent* Hugo Bang markeredes i midten af oktober 1906 begyndelse til sagens foreløbige endeligt. Mens Audrup som sagens eneste komparent afviste enhver form for uterlighed med de arresterede, hvilket disse istemte sig, bekræftede Bang uterlighedens afridsede billede, og i midten af oktober syntes sagen at have nået et dødvande. Nye oplysninger fremkom ikke, og i løbet af den følgende sidste halvdel af oktober og starten af november trådte sagens arrestanter såvel som komparenter frem påny for at bekræfte tidligere afgivne forklaringer. Tandlægen Emil Aae korrigerede som sagens eneste sin vidneforklaring, og bekendtgjorde nu i modsætning til tidligere, at "*der i Virkeligheden ingen Uterlighed fandt Sted imellem ham og Arrestanten Nielsen, kaldet Gjódesen.*",⁶⁸ og sagen stod således i starten af november foran sin afslutning.⁶⁹

⁶⁷ Aktionssag 229/1907: Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I: 98-100, 105-9, 111. I øvrigt Rosen, 1993: 754ff

⁶⁸ Aktionssag 229/1907: Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I:125

⁶⁹ Ibid: 116-27

Middagsposten

Indtil starten af november 1906 stod smudsbladet Middagsposten alene i en beskæftigelse med emnet uterlighed og dets mandlige erhvervsmæssige utugt iblandt personer

Middagsposten var samtidens fremmeligste repræsentant for og eksempel på smudspressen i Danmark, og reklamerede på redaktionsfacaden som i artikler for sig selv som "den offentlige Menings Højesteret", når de "bekæmper Uretfærdighed". Avisen søgte konsekvent salgbare skandaler, og ikke mindst homoseksualitet var et yndet debateme. (Jensen, 1997: 29-30)

af samme køn som del af avisens fokusering på sensation, afsløring og skandale. Middagsposten var bygget op omkring og vægtlagde det lyssky, smudsige og ikke mindst det seksuelle, erotiske og kønsligt vulgære samt usædelige ved de begivenheder, som udspillede i det offentlige København, og avisens læsere kunne sideløbende med afviklingen af forhørene i 2. Kriminalkammer stifte bekendtskab med en serie bragte artikler om både *Mandklubben*, *Svampene*, *Nattens Brødre* og *Den mandlige Prostitution*.⁷⁰ Middagspostens hjemmelmænd kunne i første omgang henlede læsernes opmærksomhed på *Mandklubben* – en forening af den *uap-*

petitligste Art, som lod sig henligge til en herskabelig veludstyret lejlighed i Nørregade med et *udsøgt Billedgalleri af Nøgne Mandfolk* på væggene hos en *gammel Vellystning, M.* Klubbens medlemmer bestod af repræsentanter fra *alle Lejre* og *alle Kredse*, hvoriblandt en række *fine og opsigtsvækkende Navne* og *kendte Personligheder* samt *et par Skuespillere*, *en Visedigter* og *en kendt Assurandør* samt en *Tandlæge* var at finde.⁷¹ Fælles for disse var Middagspostens italesættelse og placering af en udlevelse af et liv i det skjulte

⁷⁰ Andersen et. al. , 1980: 90-101. Thomsen, 1972: 241-60, 282-96. Rosen, 1993: 721ff, 725, 739, 750. *Middagsposten*: 24/8, 29/8, 3/9, 5/9, 10/9, 14/9, 17/9, 19/9, 20/9, 30/10-1906. Specialet indskriver sig hermed i overensstemmelse med den danske homoseksualitetsforsker Wilhelm von Rosens konklusion: "alene Middagsposten, som beskæftigede sig med sagen" og "Selvom der i artiklerne ofte henvistes til forhørene i 2. Kriminalkammer, havde deres indhold ingen forbindelse med, hvad der kom frem ved forundersøgelsesforhørene, hvortil der ikke var offentlige adgang." (Rosen, 1993: 725 og fodnote 723). At Middagsposten stod alene i sin beskæftigelse beror på en systematisk gennemgang af specialets andre udvalgte aviskilder i perioden slutningen af juli og frem til starten af november, hvor ingen pressedækning og behandling af sagen forelå

⁷¹ Tandlægen synes med overvejende sandsynlighed at være selvsamme Emil Aae, som godt en måned senere – 21. sept. – skulle tiltræde retten vedr. bedrevet uterlighed med arrestanterne Franck og Gjódesen og ikke mindst senere skulle indtage en ganske central rolle under "Den store Sædelighedssag"s videre forløb. *Middagsposten*: 24/8, 20/9-1906. Rosen, 1993: 723

"Under Kategorien "Løgnens Ansigter". I det daglige Liv optræder de i Reglen ulasteligt mellem Folk, og da de fleste er af god, endda meget god Familie opda- ges deres virkelige "Jeg" ikke saa let af Uindviiede. Men saa snart den kommer indenfor Dørene til Klubbens Lejlighed, kastes og Maskerne, og helt andre Per- soner viser sig..."⁷²

og om Mandeklubbens virke kunne avisen afsløre, at

*"hver af Klubbens Medlemmer **ifører sig en Damedragt**, og saasnart Vedkom- mende træder ind i Salen, sænkes Konversationen fra den dannede Tone til **De- mimonde-Niveaue**t. Saa hopper disse uappetitligste Skikkelser rundt omkring hinanden og **henfalder i Beskuelse af en velformet Hals hist, eller en flot buet Læg her.**"⁷³*

I tillæg kunne Middagsposten om en videre foretagsomhed rapportere, hvordan en *halv Snes nøgne Mandfolk* dansede en *græsk Dans af haarrejsende Karakter*, hvor *"Herrerne" [...]* kaldte de udklædte ved *Damenavne*.⁷⁴

Hermed identificerede avisen mester-betegneren, hvad der tilnærmelsesvist kan kaldes "Mandklubmedlem", hvorom betydninger italesattes i konstruktionen af en ho- moseksuel identitet og social rolle. Ikke alene knyttede Middagspostens italesættelse af "Mandklubmedlem" i betydning an til samfundets højere lag i kraft af medlemmernes respektive stillingsbetegnelser, men ækvivalerede tillige "Mandklubmedlem" en rituali- seret deltagelse og adfærd af feminin karakter inden for, hvad der insinueredes at være eksistensen af en særlig – skjult – (sub)kultur i Mandeklubbens lukkede rum, hvor det kunstlede, manierede, poserende samt en koketteren med og fascination af det kvindeli- ge og kvinde-attributter synes italesat iøjnefaldende karakteristisk.⁷⁵

I anden ombæring kunne Middagsposten identificere "mandlig prostitution" som nodalpunkt i denne første fase af konstruktionen af samtidens homoseksuelle diskurs, og i forlængelse heraf tilsvarende designere to diskurstilbudte identiteter og subjektpo- sitioner, som respektivt konstrueredes og italesattes omkring den eksplicite mester- betegner "mandlig prostitueret" overfor den overvejende implicite "prostitutionskø- ber". Den mandlige prostitution og dens *hanskøgers* foretagsomhed indebar og sidestil-

⁷² *Middagsposten*: 24/8-1906

⁷³ *Ibid*: 24/8-1906: Min fremhævnning

⁷⁴ *Ibid*: 24/8-1906

⁷⁵ Bech & Lützen, 1986: 43-44: Understregning excerperet herfra. 84-85

ledes et distinktivt geografisk rum, der udspændtes fra *Raadhuspladsen* over *Østerbro* og *Vesterbro-Kvarteret* til *Strøggaden* med også *Tivoli til Frederiksberg oversvømmet af Prostitutionen*, som lod sig afhænde på *offentlige Nødtørshuse*. At der var tale om prostitution mænd imellem lod sig utvivlsomt forstå, men ikke desto mindre glimtede prostitutionens seksuelle interaktion sælger og køber imellem med dets fravær af en artikuleret ekspliciteret seksuel handling, samkvem og konkretiseret seksuel foretagsomhed. Tilsvarende Mandeklubben og dens medlemmers "manglende" seksuelle foretagsomhed, hvis tilstedeværelse af *Middagsposten* blot insinueredes, men hvorom arten end ikke kunne antydes,⁷⁶ gjaldt for den mandlige prostitution, at mens *betalingen* for seksuelt samvær og ydelse var konkret og håndgribelig, så var det seksuelle indhold ganske uspecificeret. Ikke desto mindre ækvivaleredes og italesattes dette uspecificerede seksuelle samvær – *ikke* prostitutionen og dens tilbud om seksuelle ydelser mod betaling – de mandlige prostituerede og deres købere imellem betydningerne at være (en) *syg Elskov* – *en af Nutidens frygkeligste og mørkeste Gåder*, den mest *modbydelige Elskovs-Akt* og de *ækleste Udskejelser* på den mest *svinske Maade*, som udtrykte disse *sædeligt forvilede Mennesker, Sædelighedsforbrydere* og deres *kønsligt forkvaklede utæmmelige Drifter, unaturlige og perverse Tilbøjeligheder*.⁷⁷

Spørgsmålet om hvem "prostitutionskøber(en)" blev i forlængelse heraf kun ved få lejligheder og oftest implicit taget op, og som konsekvens temmelig kortfattet besvaret: "Prostitutionskøber" sidestilledes *ældre Herrer*, som alle bestred et respektabelt erhverv som *Bogholder, Haandværksmester* eller *Handelsagent*, var *gift* og i visse tilfælde havde børn. Anderledes forholdte det sig imidlertid med de "mandlige prostituerede". *Middagsposten* tog bladet fra munden, og artikulerede visse forventninger og holdninger med tydelige definatoriske egenskaber og karaktertræk som del af den homoseksuelle rolle under udvikling, der faldt i overensstemmelse med såvel som uddybede avisens påbegyndte tråd af en italesat femininitetsækvivalering med, hvad det indebar at være "Mandklubmedlem". Både "Mandklubmedlem" og "mandlige prostituerede" var hver især artikuleret som en kollektiv identitet med et respektivt (gruppe)tilhørsforhold til enten Mandeklubben eller de prostituerede bander *Nattens Brødre* og *Svampene*. Mens Mandklubbens medlemmer identificeredes og ækvivaleredes med hinanden på bag-

⁷⁶ *Middagsposten*: 24/8-1906

⁷⁷ *Ibid*: 5/9, 14/9, 13/11-1906

grund af deres forening i og af en ritualiseret deltagelse og adfærd af feminin karakter i klubbens private regi, lod de mandlige prostituerede sig kollektivt konstituere i kraft af valget af prostitution som erhverv og hvad det indebar af betydninger: I forlængelse af at være *sædeligt forvildede Mennesker, Sædelighedsforbrydere og kønsligt forkvaklede* var de mandlige prostituerede *hanskøger* og *Knægte* – unge *Fyre og Herrer i Alderen 18-25 Aar* med en yderst iøjnefaldende feminin karakter. De besad *fruentimmeragtige Lader og feminine Yndigheder, var pomadiseret, svansende og feminine udseende Fløse* og deres *Toilette var flot, udringet og snævert som muligt*. Og de *sparede ikke paa Noget* for såvel at efterligne *de kvindelige Trækkeres Svansen og Svejen* som for at *gøre sig saa fristende som muligt* i deres tilnærmelsesvis ritualiserede måde at tilnærme sig en ”prostitutionskøber” på, hvor de mandlige prostituerede *uafbrudt kredsede om med Samtale og tiltaler med sjofelt Tilbud*, når disse⁷⁸

*”...slanke, kvindeagtige, unge Fyre, [...] ulasteligt klædte, opsminkede og pomadiserede, saa de stinker, slentrer hen ad Asfalten, medens deres store Øjne sender smæglende Straaler hen til de forbipasserende – ældre Herrer. Se deres vrikende Gang, deres Skøgemanerer og den skøgeagtige Paatrængenhed overfor dem, de endelig faar lokket ind i Sidegaden.”*⁷⁹

Afrunding

At ”Den store Sædelighedssag” i dens første fase fra slutningen af juli 1906 frem til starten af november selvsamme år var om erhvervsmæssig utugt blandt personer af samme køn lod sig åbenlyst afsløre: Betaling for uterlighed indtog (d)en ganske fremtrædende og uomtvistelige plads som (alt)afgørende omdrejnings- og nodalpunkt, hvorom betydninger udkrystalliseredes og organiseredes, i en diskursiv konstruktion og portrættering af homoseksualitet og homoseksuelle mænd, som disse aftegnedes i retsakter såvel som i pressen. I sin helhed svarede processen i sagens første fase til konstruktionen af homoseksualitet, som blev konstateret i Middagsposten, og ækvivalenskæden af betydninger, som indholdsudfyldte, hvad homoseksualiteten i denne første fase af betaling for uterlighed indebar, identificerede både et *hvad, hvor og hvem*: *Hvad* gjaldt betaling for uterligheds genitalseksuelle handling gensidig onani, mens *hvor* til dels designerede særlige mødesteder i det offentlige rum for etablering af kontakt i kønslig ærindes øje-

⁷⁸ Ibid: 29/8, 3/9, 5/9, 10/9, 14/9, 19/9, 3/10, 13/11-1906

⁷⁹ Ibid: 29/8-1906: Min fremhævning

med og til dels ækvivalerede private rum som steder for forretningen af uterlighed. *Hvem* betød udpegningen af en homoseksuel identitet, hvis mester-betegnelser i retsakterne var "mandlig prostitueret" med tilslutning fra Middagsposten og dens samtidige tilføjelse af "Mandklubmedlem" under en fællesnævner af et tilskrevet betydningsindhold med prægnante kvindelige karakteristika og et patologisk islæt.

Homoseksualiteten antog og ikklædtes prostitutionens form og skikkelse, og italesættelsen heraf indebar et således et *hvem*, et *hvor* og et *hvem* som måder at tale om herom på. Herigennem afslørede og gjordes ansatser til en videre og vedblivende konstruktion af homoseksualitet som et muligt tredje køn til mand og kvinde i kraft af bidragene til samtidens holdningskompleks under udvikling, som med eftertidens øjne kendes som "homoseksualitet" og "homoseksuel"; at homoseksualitet har en årsag: der er noget der er gået galt i arv eller miljø; at homoseksualitet er dannende for personligheden som helhed – giver en bestemt personlighed, og er af feminin karakter med en koketteren med og fascination af det kvindelige og kvinde-attributter; at det seksuelle spiller en ualmindelig stor rolle i den homoseksuelles tilstedeværelse, og ikke mindst; at homoseksualitet er forkert og farlig.⁸⁰

Sagens vendepunkt – i uterlighedens tjeneste og §177

Sideløbende med afslutningen af forhørsundersøgelserne i Københavns 2. Kriminalkammer havde skuespilleren Jean Büron i forening med Middagspostens skribent Oscar Petersen indsendt en klage til politidirektør Petersen over en række usædelige forhold i homoseksuelle kredse, Büron havde fået indblik i. I klagen navngaves bl.a. tandlæge Emil Aae, som afhørtes og afviste klagens påstand om hans "svinske Tilnærmelser" til smådrengene på gaden som det pureste opspind, og anliggende overgik følgelig til assessor Wilcke i 2. Kriminalkammer, idet det blev gjort bekendt, at Büron havde begået uterlighed med forskellige herrer mod betaling.⁸¹ Büron arresteredes 7. november i gadedøren til Aas tandlægeklinik, og tilstod beredvilligt under forhør til dels gentagne gange af

⁸⁰ Bech & Lützen, 1986: 43f, 85: understregninger excerperet herfra

⁸¹ Büron til Kbh.s politidirektør 29/9-1906, trykt i uddrag i *Middagsposten* og *Social-Demokraten* 16/11-1906. Bürons hævde af Aae "svinske Tilnærmelser" til smådrengene viste sig ved en række afhøringer 10/11-1906 at være grundløse. Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: 154-160. Aae anså i øvrigt Middagspostens journalist Oscar Petersen som egentlig ophavsmænd til Bürons klage: Aae, 1909: 31-38

uterlighed mod betaling, og indrømmede til dels i samme ombæring at have bedrevet omgængelse mod naturen med Aae. Hermed trådte Büron på en og samme tid ind som til dels den sidste i rækken, som havde taget sin begyndelse med pågribelsen af Petersen og Johansen i en baggårdsretirade et kvartal forinden, af i alt seks tiltalte for prostitution, og til dels som den første af i alt ni mandspersoner, som tre måneder senere i starten af februar 1907 stod tiltalte for denne 2. fases betydningsbærende omdrejningspunkt i samtidens homoseksuelle diskurs – overtrædelse af Straffelovens §177: Omgængelse mod naturen.⁸² Bürons tilståelse af omgængelse mod naturen og Aaes konsekutive anholdelse, sigtet for overtrædelse af Straffelovens §177, i forening med Aas senere indrømmelse af omgængelse mod naturen og en samtidig udfærdiget "Leporello"-liste over *alle de andre, forskellige herboende Personer, som har bedrevet Omgængelse mod Naturen ved det mandlige Lems Indførelse i Endetarmen og i Munden*, markerede vendepunktet i "Den store Sædelighedssag".⁸³ På grundlag af Aaes angivelser blev seks andre mandspersoner i løbet af den følgende måned taget i forhør og arresteret som mistænkte for omgængelse mod naturen: Den 20. november blev *Forretningsfører* Bernhard E. Jensen, *Cand. Jur.* Victor C.V. Stilling og *Kontorist* Charles E. Messmann arresteret og sat fast, mens *Overbetjent* ved Københavns Opdagelsespoliti Carl A. Hansen blev anholdt og sigtet dagen efter. Henholdsvis 1. og 14. december overgik tilsvarende *Afdelingschef* i Goldschmidts Magasin Emmanuel M. Leth og *Agent* Theodor J. Hildebrand, mens der af 18. december afsagdes arrestdekret over en syvende og sidste, *Student Stud. Jur.* Joseph

⁸² Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: 131-140. Kbhvns. Krim. og Pol. Rets. 2. Krkm. Feb. D-FEB. 1907: *Register til 2^{det} Kriminalkammers Sag No 217/06*. http://www.h58.dk/Strafferet/Alm_Borg_Straffelov.pdf

⁸³ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: 193. Aae, 1909: 65-69. Leporello var tjeneren i Mozarts opera om Don Juan og anvendes alm. om en håndlanger (Den Lille Salmonsens, 1939: *Lepo'rello*)

Schroll, der arresteredes 5. januar i Berlin og overflyttedes til København to måneder senere.⁸⁴ I 2. Kriminalkammer var sagen nu ikke længere blot om mandlig erhvervs-mæssig utugt med personer af samme køn: Sagen kom i tillæg til betaling for uterlighed til at omhandle homoseksualitet, dens praksis og ældre forførrere, som frem til starten af februar 1907 kontinuerligt tog hinanden og talrige tilsagte vidner i åsyn med spørgsmålet om overtrædelse af Straffelovens §177 som det altafgørende. Med arrestationerne i novem-

Fotografi af to homoseksuelle herrer på Rådhuspladsen ca. år 1900. Til venstre ses Emil Aae som indtog en central rolle i sagen.

ber-december 1907 af Aae, Hansen og seks andre homoseksuelle mænd med social respektabel baggrund aktualiseredes sagen af pressen som en "stor Sædelighedssag" og skandale, hvorom andre aviser end blot Middagsposten måtte orientere sine læsere. Og igennem et utal af forløbs- og arrestationsrapporteringer af sagen blev homoseksualitet og sagens arresterede homoseksuelle mænd, der ved navns næv-nelse, grafiske illustrationer og ikke så lidet hoverende gennemgang af hidtidig liv og levned blev trukket gennem sølet, gjort til nærværende fænomener i offentligheden, hvorom der skulle ytres holdning.⁸⁵

I uterlighedens tjeneste

Med tilståelsen af at have bedrevet gentagne gange af uterlighed mod betaling med en række forskellige herrer meldte Büron sig i rækken af uterlighedens tjenestemænd, og gjorde sig tilsvarende til repræsentant for en fortsættelse af sagens første fases italesæt-telse af homoseksualitet som "*sex, erotik og kærlighed mellem mænd*"⁸⁶, som havde *uter-lighed* i prostitutionens skikkelse som centralt nodal- og omdrejningspunkt i samtidens homoseksuelle diskurs under "Den store Sædelighedssag". At spørgsmålet om bedrevet

⁸⁴ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: Indlagte anholdelsesdekreter: B.E. Jensen: 214. V.C.C. Stilling: 229. C.E. Messmann: 235. C.A. Hansen: 254. E.M. Leth: 350. T.J. Hildebrand: 487. J.V. Schroll: 508-9

⁸⁵ *Soc.-Dem.* 1906: 21/11, 22/11, 23/11, 24/11, 28/11, 3/12, 13/12. 1907: 24/1. *Kristeligt Dagblad.* 1907: 22/01. *Politiken.* 1906: 22/11, 23/11, 23/12. 1907: 25/01. *Ekstra-Bladet.* 1906: 22/11, 23/11, 24/11-1906, 29/11-1906, 30/11-1906. 1907: 21/1, 1/2. *Aftenbladet:* 22/11-1906, 23/11-1906, 3/12-1906, 6/12-1906, 7/12, 10/12, 14/12, 21/12. *Middagsposten.* 1906: 14/11, 16/11, 17/11, 18/11, 19/11, 20/11, 22/11, 23/11, 24/11, 25/11, 26/11, 27/11, 28/11, 29/11, 30/11, 4/12, 5/12, 7/12, 8/12, 10/12. 1907: 25/1

⁸⁶ Rosen, 1993: 15

uterlighed til stadighed skulle indtage dets centrale plads, hvorom betydninger udkrySTALLISEREDES og organiseredes i italesættelsen af homoseksualitet, blev bevidnet i løbet af de fortløbende forhør af sagens ny-arresterede og tilsagte komparenter med en samtidig indlemmelse af spørgsmålet om en overtrædelse af Straffelovens §177s dens omgængelse mod naturen.

De arresterede Büron, Aae, Jensen, Stilling, Messmann, Hansen, Leth og Hildebrand samt Schroll attesterede alle i forhør fra deres anholdelser til forundersøgelsens afslutning i begyndelsen af februar 1907 ikke alene et utal af tilfælde af bedrevet uterlighed, men artikulerede alle tilfælde under tilslutning fra deres indstævnedede komparenter uterlighed som den specifikke genitalseksuelle handling *onani*. Onanien var med ganske få undtagelser *gensidig* og indebar, at arrestanten og komparenten *tog paa hinandens mandlige Lem og gned derpaa* og/eller *gned sit Lem af imellem Laarene*.⁸⁷ Tillige ækvivaleredes uterlighed stadig et geografisk rum stedbundet til *Nórrevold, Vesterbrogade* og *Frederiksberggade*, som lod sig italesætte som velkendte og institutionaliserede mødesteder, hvor folk i uterlighedens tjeneste og ærinde kunne sætte hinanden stævne til forretelse af kønslige ærinder. Og ikke mindst stod århundredeskiftets nyanlagte *Rådhusplads* som en smeltedigel af et laboratorium, hvor elektriske og trafikale landvindinger i forening med borgerskab og forlystelsesliv skabte moderne storbyliv og et nyt midtpunkt i byen med en kønnet rumliggørelse af et nyt byrum, hvor praksisser der var socialt adskilte, blev rumligt forbundne. Den kønnede rumliggørelse gjaldt ikke mindst territorialiseringen og distribueringen af samtidens prostitutionen til kvarteret omkring Farvergade, som udgjorde en særlig kultur i Rådhuspladsen sydøstlige hjørne, men også mænd der søgte – seksuel - kontakt med andre mænd. Mens Ørstedparken og Voldene tidligere var steder, det offentlige rum tilbød usynlighed til det 19. århundredes fremvoksende pæderastiske subkultur i et ellers mere og mere gennemsigtigt byrum, var det befærdede forlystelses- og jernbanekvarter ud mod Vesterbro, Vesterbros Passage som forbandt den indre by med det nye bycentrum, og ikke mindst Rådhuspladsen i starten

⁸⁷ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I og II: 135, 141, 195, 199, 203, 207f, 215ff, 226, 231ff, 251ff, 278, 282, 291, 295ff, 310ff, 316f, 322, 340ff, 381, 461ff, 480ff, 510f, 558, 566, 573, 603, 621, 655, 698, 729, 742, 775, 891f, 912, 927ff, 933. Der foreligger ganske få tilfælde af ensidig onani; at enten komparenten eller arrestanten lod sig behandle af modparten. I disse tilfælde gælder med én enkelt undtagelse, at det var den arresterede, som lod sig behandle: 148, 316, 639, 961

af 1900-tallet knudepunkter i systemet af mødesteder for homoseksuelle.⁸⁸ På disse befærdede steder kunne mænd etablere kontakt i uterlighedens øjemed igennem mimik, et ritualiseret kropssprog og bevægelsesmønstre. Denne lod sig formulere og affatte som tilfældige møder *paa Gaden*, hvor komparenten *godt vidste, hvad han* (arrestanten, red.) *ville* og mødtes med indledende tiltale og *Snak* med sædvanligvis anmodning om og/eller traktering af *Tændstik*, *Ild* og/eller *Cigaret*, som blev efterfulgt af enten *Anmodning* eller/og *Aftale* om at komme til arrestantens hjem.⁸⁹ Afviklingen af uterlighedens genitalseksuelle onani lod sig efterfølgende i altovervejende grad henlægge til arrestanternes private bopæle og hjem,⁹⁰ i ganske få tilfælde hos komparenterne og kun lejlighedsvist foregik i det offentlige rums pissoirer, baggårde, trappeopgange og gadeporte.⁹¹ Der var til stadighed tale om uterlighed i prostitutionens skikkelse: (spørgsmålet om) *"Betaling for uterlighed fik en fremtrædende plads i det billede af den homoseksuelle [...], som tegnede sig i sagsakterne..."*⁹² med sagens forhåndenværende arresterede hanskøger Gjódesen, Franck, Johansen og Büron i forening med rækken af ny-arresterede fra Aae til Schroll og tilsagte vidners fælles indrømmelser af betaling, som spændte fra *Smaapenge* og *nogle Órer over et Par Skilling* til *1/2 Snes Kroner*.⁹³

Betaling for uterlighed og prostitutionen indtog derimod i pressen en yderst lempelig rolle med en begrænset tillagt opmærksomhed til trods for, at *„Affæren”s Behandling ved Kriminalretten* har *afsløret Tilstande, der viser, at Kjøbenhavn besidder en mandlig Prostitution*. I sin helhed istemte sig pressens indskrænkede portrættering af den mandlige prostitution overens med et hidtidigt, hvor *De unge Mænd, der lod og for Betaling har ladet sig bruge eller rettere misbruge af gamle og unge Homoseksuelle, havde deres faste Samlingssted*: Prostitutionens godtfolk var *tidligere straffede unge Mennesker* og

⁸⁸ Ibid: 150f, 235, 295f, 298, 321ff, 609, 638, 654ff, 724, 849. Rosen, 1993: 754f. Telle, 2013a: 149-52, 173ff, 187ff, 222ff. Telle, 2013b: *Rådhuspladsen som byens laboratorium*: URL: <http://www.dr.dk/P1/Alletidershistorie/Udsendelser/2013/04/20190349.htm> I øvrigt: Lützen, 1998: 219-235

⁸⁹ Udskrift af Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I og II: 141, 197, 206, 225, 231ff, 309, 313, 316f, 320, 459, 461, 470f, 559, 604, 608, 635, 698, 724, 775, 805, 891, 912, 927

⁹⁰ Ibid: 132, 136, 141, 197, 201, 217, 225f, 235, 251ff, 278, 290, 297f, 309ff, 316f, 320, 459, 470, 482, 489f, 566, 573, 603, 608f, 611, 621, 639, 642, 655f, 667, 682ff, 729, 741f, 775

⁹¹ Ibid: Komparenternes hjem: 141, 278, 611, 729. Det offentlige rum: 310, 316, 346, 509, 634, 655, 667, 891, 933

⁹² Rosen, 1993: 756

⁹³ Udskrift af Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I og II: 148, 150, 163, 207, 215, 226, 231, 235, 279, 295, 303, 309ff, 316, 462, 482, 510, 609, 635, 741f, 893, 912ff, 929

professionelle Sædelighedsforbrydere, som huserede på Frederiksberggade, Vesterbro og i Tivoli.⁹⁴

Straffelovens §177

Bürons indrømmelse af omgængelse mod naturen og Aaes tilsvarende i forening med hans angivelser af andre mandspersoner angiveligt skyldige efter Straffelovens §177 initierede en italesættelse af homoseksualitet, som ikke længere blot havde uterlighed som eneste og væsentlige omdrejningspunkt. Sideløbende med den fortsatte italesættelse af homoseksualitet i uterlighedens optik indlemmedes spørgsmålet om overtrædelse af Straffelovens §177 som (d)et *punctum saliens*, hvorom betydninger skulle sættes i tale og gælde.

I den gældende Almindelig Borgerlig Straffelov af 1866 gjaldt §177 i sin simpelhed "*Omgængelse mod Naturen*", hvilket lå som en umiddelbar fortsættelse af Kong Christian den Femtis Danske Lov af 1683s "*Omgængelse, som er imod Naturen*" dog med forskellen, at straffen "*Baal og Brand*" afskaffedes til fordel for *Forbedringshuusarbejde*. Straffelovens ophav Straffelovskommissionen af 1859 begrundede afskaffelsen af dødsstraffen i en ajourføring med en efterhånden fastetableret og foreliggende benådningspraksis af overtrædere af bestemmelsen i Dansk Lov, og fandt det ikke nødvendigt hverken at detaljere de forskellige måder, hvorpå omgængelse mod naturens unaturlige vellyst kunne finde sted eller præcisere hvilke handlinger paragraffen indbefattede. Straffelovskommissions motiver afslørede som det eneste, at omgængelse mod naturen gjaldt seksuelt samvær med dyr (*crimen bestialitatis*), unaturlig omgang med personer af det modsatte køn, og ethvert seksuelt samvær med personer af samme køn.⁹⁵ I løbet af det næste halve århundrede etableredes imidlertid en domspraksis, som i en vis udstrækning tilnærmelsesvist præciserede omgængelse mod naturen. I strafudmålingshenseende blev spørgsmålet om sædafgang indlemmet som parameter og forudsætning for forsøg på eller fuldbyrdelse af omgængelse mod naturen, og sanseligt tilfredsstillende oralsex vandt indpas som omgængelse mod naturen.⁹⁶

⁹⁴ *Soc.-Dem.* 1906: 22/11, 24/11, 7/12. *Politiken.* 1906: 22/11. 1907: 25/1. *Ekstra-Bladet.* 1906: 30/11

⁹⁵ Borgerlig Straffelov af 1866: URL: http://www.h58.dk/Strafferet/Alm_Borg_Straffelov.pdf, Kong Christian den Femtis Danske Lov, Siette Bog, 13. Capitel, stk. 15. URL: <http://www.krim.dk/undersider/historiske-regler/danske-lov-6-bog.pdf>. Straffeloven af 1864, motiv. 210. Rosen, 1993: 396ff

⁹⁶ Rosen, 1993: 694-705. Hansen, 2005: 12f

At "Den store Sædelighedssag" under afvikling var om *Sædelighedsforbrydere* i skikkelse af *Homoseksualister* og gjaldt §177 var uomtvisteligt.⁹⁷ Hvad §177s ulovlige genitalseksuelle handlinger indebar var imidlertid forbeholdt 2. Kriminalkammer. Herom tav pressen, hvorimod omgængelse mod naturen og dens øjensynlige råderum af strafbare seksuelle måder og handlinger lod sig ikke desto mindre indholdsudfylde, som spørgsmålet om en overtrædelse heraf blev aktualiseret med Bürons og Aaes tilståelser. Såvel Büron som assessor Wilcke gjorde i overensstemmelse med Aae bekendt, at omgængelse mod naturen gjaldt "*det mandlige Lems Indførelse i Endetarmen og i Munden*"⁹⁸, og således tilsvarede to ganske specifikke genitalseksuelle handlinger, hvilket Aae i for- ening med en tilsagt komparent Iversen til dels par excellence anskueliggjorde med et forhørsprotokolleret seksuelt rendezvous. Iversen erkendte at være *Kommen i Forhold til Arrestanten* ved at denne *have passet ham op på Gaden* med tilbud om *Lyst til at ryge* og derved *faaet Komparenten i Tale*, hvorved det lykkedes Aae at *bevæge Komparenten til at følge med ham Hjem paa hans Bopæl*. Her tog de *hinanden om Halsen og kyssede hinanden*, hvorefter Aae begyndte;⁹⁹

*"at overgramse Komparenten forneden og fik denne delvist afklædt. Slutteligt fik Arrestanten Komparenten bevæget til at stikke sit Lem, der efterhaanden var blevet erigeret, op i hans Endetarm, hvor Komparenten saa gned frem og tilbage, til Sædafgang fandt sted."*¹⁰⁰

At omgængelse mod naturen i seksuelt indhold ækvivaleredes en anal- og oralsexuel- genital handling fandt enstemmig fortløbende tilslutning, som nye arrestationer foran- lediget af Aaes angivelser blev gjort og en stadig støt strøm af indkaldte vidner skulle tage disse som allerede arresterede i øjesyn. Sagens række af ny-arrestanter fra Jensen til Schroll tilstod i al væsentlighed overensstemmende hinanden såvel vidnerne imellem

⁹⁷ Soc-Dem. 1906: 21/12. Politiken. 1906: 22/11, 23/11. Aftenbladet. 1906: 22/11, 23/11, 24/11, 27/11, 3/12, 11/12. Ekstra-bladet. 1906: 21/11, 22/11, 23/11, 26/11, 27/11, 21/12. Kristeligt Dagblad. 1906: 12/12, 13/12, 17/12. Middagsposten. 1906: 27/11, 30/11, 13/12, 16/12, 17/12, 27/12, 28/12, 31/12. 1907: 4/1

⁹⁸ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: 133f, 176f, 193

⁹⁹ Ibid: 194-203

¹⁰⁰ Ibid: 197

ikke alene at have bedrevet uterlighed, men tilmed adskillelige gange at have ladet *Mennesker tage „sin“ i Munden* og hyppigst *ladet sig selv benytte i Endetarmen*.¹⁰¹

Var skaren af sagens arresterede i perioden 20. november til 14. december 1906 sjældent aktive og udøvende, men derimod submissive og passive modtagere i omgængelse mod naturens anal-seksuelle handling, forholdt det sig imidlertid ganske anderledes og vice versa, hvad deres rolle i stiftelsen af kontakt og skabelsen af forbindelse til interesseret mandligt publikum angik. Som uterlighed gjaldt en kontaktetablering ved mimik, et ritualiseret kropssprog og bevægelsesmønster på særlige steder i det københavnske offentlige rum, lod omgængelse mod naturen sig tilsvarende ækvivalere og sætte i tale: Komparenterne bevidnede at være blevet *henvendte sig til* og *tiltalt* ved et oftest *tilfældigt Møde*, lejlighedsvist *trakteret med en Cigaret, Tændstik* eller *Cigar*, hvorefter de og sagens arresterede *Homo-sexuelle* fra Aae til Schroll *indledte Samtale* og *kom saa i Snak sammen* og enten *traf Aftale med Komparenten* eller forelagde stående *Invitation* og *bód at komme* i arresternes *Hjem*. Imidlertid anvendte og tilføjede den arresterede overbetjent Carl Hansen som undtagelsen *offentlig* traktement til de homoseksuelles repertoire af ritualiseret kontaktvane. Hansen fulgte det tilnærmelsesvis ritualiserede påbud om initial tiltale, henvendelse og samtale, men trakterede de gjorde bekendtskaber med både mad, drikke og variete på visse af byens offentlige beværtninger, i *Tivoli* og *Etablissement National* som interludium inden traktementsafslutningens forespørgsel om videre traktement i Hansens hjem, hvori spørgsmålet om seksuel foretagsomhed var underforstået. I modsætning til uterlighedens lejlighedsvis seksuelle foretagsomhed i det offentlige rums pissoirer, baggårde og porte lod udfoldelsen af omgængelse mod naturens anal- og oralsexuelle handlinger sig i alle tilfælde foregå i sædvanligvis de homoseksuelles og i enkelte tilfælde komparenters private *Hjem* og *Bopæl*, hvor de homoseksuelles *traktering* af deres trufne relationer fik særlig betydning eksponentiel til en betaling for omgængelse mod naturens fald og fravær. Mens betaling til stadighed indtog en fremtrædende plads i italesættelsen af uterlighed i retsakterne, glimtede betaling for omgængelse mod naturen med dets fravær – også i pressen –, hvorimod et traktement af

¹⁰¹ Ibid: 141, 161f, 203, 208-10, 212-27, 229ff, 239ff, 251ff, 275-81, 293-303, 305, 311-19, 345-57, 397-409, 440-50, 469f, 479f, 491-95, 513-16, 531-39, 603f, 611, 633, 652-58, 677, 728ff, 734f, 753, 763, 772ff, 794ff, 805, 807-18, 821ff, 829, 859, 927-8, 942f, 967, 972

Spisechokolade, Vin, Sodavand samt *Spiritus* og *Cigaretter* almindeligvis havde funktion af middel til at opnå omgængelse mod naturens to genitalseksuelle handlinger:¹⁰²

"[...] trakterede Stilling Komparenten med Spisechokolade samt med Vin, [og]
[...] da Stilling og han var vare færdige [...] satte Stilling sig da straks over ved
Siden af ham. Stilling knappede derefter hans Benklæder op, og tog Stilling der-
efter hans Lem [...] [Men] Under denne Manóvre blev der banket paa
Dóren..."¹⁰³

Ét af flere fotografier af stilistiske fotografier med poserende, uidentificerede mænd med funktion af de homoseksuelles visuelle traktement til forførelse af gjorte bekendtskaber, som under gentagne visitationer i de arresterede homoseksuelles hjem blev beslaglagt under "Den store Sædelighedssag". Sagens beslaglagte fotografier lod sig efter skøn kategorisk inddele i hhv. (i) enkeltvise pornografiske billeder af coitus ml. mand og kvinde, (ii) mestendels opstillede og iscenesatte fotografier af nøgne mænds med forevisning af penis som iøjnefaldende, (iii) offentlige fotografier fra Københavns Badeanstalter og (iv) alskens fotografier af sagens homoseksuelle på beværtninger, i middagsselskab mv.

Imidlertid var der ikke ikkun tale om et traktement iklædt be-
spisningens karakter og klæder. Der var tilmed tale om en *visuel*
traktering, hvor de homoseksuelle arrestanter fremviste en –
senere konfiskeret - *Del uanstændige Billeder af nógne Mænd*
samt *utugtige, uterlige og i hój Grad perverse Billeder*¹⁰⁴, som
øjensynligt blev sat i tale som og fik et skær af funktion af *forfø-*
relse over sig, hvilket arrestant Aae i overensstemmelse med

vidnet Bisted demonstrerede par excellence: Aae og komparent
Bisted

¹⁰² Ibid: 220ff, 235, 250f, 261ff, 283ff, 295ff, 303, 315ff, 319ff, 345f, 350ff, 359ff, 442, 449, 459f, 469, 532, 677, 753f, 765ff, 775, 805-12, 816ff, 927, 933. Carl Hansen medgav at være ret kendt af udseende og i kraft af erhverv som overbetjent, hvorfor han var meget forsigtig med at færdes på steder, hvor der kunne forrettes kønslige ærinder: Ibid: 298, 468. *Politiken*.1906: 23/11, 24/11. *Ekstra-bladet*. 1906: 17/11, 25/11. *Aftenbladet*. 1906: 24/11, 7/12, 10/12. *Soc.-Dem*. 1906: 16/11, 7/12

¹⁰³ Ibid: 282f

¹⁰⁴ Ibid: 149, 153f, 169f, 223, 227, 283-88, 291, 301, 334f, 341, 431, 440-49, 649, 653-56. *Aftenbladet*. 1906: 1/12

*"tilfældigt traf hinanden paa Badeanstalten
„Kjöbenhavn", hvor Arrestanten Aae invitere-
de Komparenten hjem til sig paa The [...] De
fulgtes hjem paa Aaes Bopæl [...] hvor Arre-
stanten foreviste [...] utugtige Billeder [og]
[...] De talte om uterlige Emner [og] [...] Arre-
stanten Aae kyssede ham og opfordrede Kom-
parenten til at stikke sit Lem, der var bleven
erigeret ved den i Dagligstuen foregaaedes-
sanselige Tale m.m., ind i Aaes Endetarm, og
gjorde Komparenten dette..."¹⁰⁵*

¹⁰⁵ Ibid: 446f; i øvrigt 653-56 for Aae udi forførelsens kunst ved traktement

"Han har truffet dem paa Gaden og Pladser, hvor de homoseksuelle have Rendezvous"¹⁰⁶, noteredes sterilt i forhørsprotokollen som Carl Hansens svar på spørgsmålet om, hvor han – tilfældigt – traf mandspersoner med hvem, han bedrev uterlighed og omgængelse mod naturen, som tilnærmede sig at sætte (d)en italesættelse af omgængelse mod naturens – offentlige – rum i scene. I samspil med sagens øvrige arrestanter og indstævnedede

2) Tivoli, 3) Ørstedsparken, 6) Kongens Nytorv og 7) Rådhuspladsen udpegedes udover 1) Vester kvarter samstemmigt af sagens arresterede homoseksuelle og tilsagte komparenter som berøringsflader, hvor mænd kunne mødes og homoseksuelle kontakter etableres for at forrette kønlige ærinder.

● Teatret *National* og dansesalonen *Figaro* på Vesterbrogade 32. Mens *Figaro* var et seksualiseret visibilitetsrum af en særlig form for prostitution, hvor publikummet af demimønder og letlevende mennesker af alle livsstilinger mødtes under imaginært påskud af den æggende *dans*, var særligt *Rådhuspladsen* som bufferzone særligt foran *National* samt *Tivoli* knudepunkter i storbyens rum af velkendte og institutionaliserede mødesteder.

■ Med prostitutionens reglementering i 1874 til dens regulerede ophør i 1906 fulgte en kønnet, rumlig distribution af København, hvor hhv. (1) Vester kvarter, 4) Farvergadekvarteret og 5) Øster kvarter var grænseflader for kontakten til byens prostituerede (ca.1900). Periodens prostitution var præget af ambivalens med en forestilling om det mandlige begær som en konstant og given faktor i samfundet, som måtte accepteres, men ikke kunne rummes indenfor klunketidens moral: Det mandlige behov var en moralsk forkastelig men samtidig uomgængelig "dampmaskineseksualitet" med funktion af nødvendig samfundsmæssig ventil, hvor "trykket" skulle tages for at kunne fungere korrekt. Denne seksualitet modsagde klunketidens krav, tematiseret i 1880'erne i *Sædelighedsfejden*, om monogami, og den prostituerede blev fra slutningen af 1800-tallet defineret som et ambivalent "nødvendigt onde" (Pedersen, 2007: 139, 161. Pedersen, 2000: 85, 88. Lützen, 1998: 219-40, 261. Thelle, 2013a: 222-31, 234-5)

pladsen foran *National* og *Tivoli* trådte frem som fortrukne steder, hvor de homoseksuelle efterstræbte paa Gaden. Hertil kom *Pissoiret paa Nytorv*, *Nørrevold* og *Højbroplads*, og i tillæg trådte *Badeanstalten „Kjøbenhavn“*, den kommunale *Badeanstalt paa Vesterbro* og *Helgoland* samt *Kalvebodstrand* frem som skuepladser og rammer for en samtidig, men differentieret fremgangsmåde at stifte homoseksuelt bekendtskab på, som også forelå og gjorde sig til i det gældende system af mødesteder i det offentlige rum. Udpegningen af

vidner italesatte Hansen hvorledes, at inklade sig på omgængelse mod naturen indebar og ækvivalerede en geografisk betydning og rum. De demaskerede *Pladser, hvor de homoseksuelle have Rendezvous*, faldt i tråd med

uterlighedens system af institutionaliserede mødesteder i storbyens rum, hvor der kunne etableres kontakt i omgængelse mod naturens ærinde: *Nørrevold*, *Ørstedspark* og *Kongens Nytorv* var fortsatte rumlige kontaktflader, mens der tillige blev etableret homoseksuelle relationer i forlystelseskvarteret ud mod *Vesterbro* og *Vesterbrogade*, og særligt *Rådhus-*

¹⁰⁶ Ibid: 945

en række miljøer og situationer repræsenterede en fortsættelse af en tradition i sex mellem mænd fra midten af det 19. århundrede i udviklingen af (d)en moderne europæiske storbykultur, hvor teatret parker og befærdede gader med baggårde, retirader og porte var typiske. Disse rumlige mønstre, der blev dannet i etableringen af kontakt, illustrerede en labyrintisk offentlighed, hvor gaden og særlige områder tilbød anonymitet til samtidens offentlige seksualiteter – den reglementerede, heteroseksuelle prostitution og dens kriminaliserede homoseksuelle pendant. Men det var imidlertid en illusorisk anonymitet i kraft af autoriteters og myndigheders samt den almene offentligheds bevidsthed om disse seksualiteters eksistens, praksis og rumliggørelse.¹⁰⁷ Den simultane, men differentieret mødepraksis var ikke "knowhow" i relation til ritualiseret bevægelsesmønstre, kropssprog, mimik og *Blik*, men en mødekutyme og kontaktflade af "know-who" med karakter af netværk og (sub)kultur, hvor privat kendskab, præsentation og introduktion arrestant(er) og komparent(er) imellem var iøjnefaldende: Én komparent "er ved Arrestanten Aae bleven bragt i Forbindelse med Arrestanten Stilling"¹⁰⁸, én havde lært Aae at kende gennem en Hr. Leth og Leth har Komparenten lært at kende hos Arrestanten Messmann og den arresterede Büron var præsenteret af den arresterede Hildebrandt for Bernhard Jensen og Aae og i den efterfølgende Tid præsenteret for forskellige homoseksuelle Personer. Tilligemed berettede komparenterne, hvorledes de var "blevne anviste til de homoseksuelle [...] [og] presenterede for de homoseksuelle Mennesker"¹⁰⁹, som presenterede dem for sine Venner og Bekendte. Der var med andre ord tale om en etablering af kontakt, som italesattes inden for rammerne af en foreliggende homoseksuel subkultur, hvis edderkoppespind af netværk og relationer relateredes til og etableredes igennem homoseksuelles præsentation og mønstring af velvillige mandspersoner.¹¹⁰ Det er i forlængelse heraf, at spørgsmålet rejser sig om, *hvem* til dels de homoseksuelle var og til dels *hvem*, som på trods af at bedrive uterlighed og omgængelse mod naturen ikke betragtedes som homoseksuelle, var.

¹⁰⁷ Rosen, 1992: 82, 86f, 93f, (98, fodnote 7). Rosen, 1993: 611f

¹⁰⁸ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: 295

¹⁰⁹ Ibid: 306

¹¹⁰ Ibid: 229-36, 262, 295-300, 304, 306, 311f, 321ff, 341, 345f, 351f, 440-49, 469f, 505, 517f, 633, 652-58, 677, 737ff, 771, 777, 805-18, 821ff, 849, 929-38, 946. Rosen, 1993: 754-5. Thelle, 2013a: 225-29. Pedersen, 2000: 85-7.

De homoseksuelle

Persongalleriet af *hvem* de homoseksuelle var, lod sig ganske eksplicit udpege og sætte i tale af de homoseksuelles egne indrømmelser, tilsagte komparenters og lægelige autoritative udsigelser i forening med ikke mindst pressen, som identificerede sagens arresterede Büron, Aae, Stilling, Jensen, Leth, Messmann, Hildebrand, Hansen og Schroll som udtalte homoseksuelle.¹¹¹ Herom herskede ingen tvivl, og sagens arresterede homoseksuelle fik påhæftet og påtog sig en – homoseksuel – rolle og identitet, som var organiseret og udkrystalliseret omkring *mester-betegnerne*, der i indhold gennem *ækvivalenskæder* af italesatte betydninger diskursivt konstituerede, hvad det indebar at være homoseksuel.

I starten af december 1906 erkendte Carl Hansen at være homoseksuel og ækvivalerede i samme ombæring at være homoseksuel med en *"Tilbøjelighed for Personer af sit eget Køn. [...] [som] gaar ud paa sanselig Tilfredsstillelse..."*¹¹², og forklarede *"videre, at han selv føler sig som Mand, men at der er en Del homoseksuelle, der føler sig som Kvinder, taler som saadanne og lade sig „poidicere": optage Lemmet i Anus."*¹¹³ Hermed satte Hansen ord og henledte opmærksomheden på, hvad der under denne fase af "Den store Sædelighedssag" gjorde sig gældende som mesterbetegner i affattelsen af en homoseksuel identitet i retsakter og i pressen - en "tilbøjelighed for eget køn".

Hver især af de homoseksuelle indrømmede at besidde en tilbøjelighed for eget køn med henblik på sanselig tilfredsstillelse - en sanselig tilfredsstillelse i betydningen af

Beslaglagt fotografi af visse homoseksuelle i middagsselskab på en ukendt beværtning: Henholdsvis nr. to og fire fra venstre er de uomtvistelige - og senere skyldige - homoseksuelle Jean Büron & Theodor Hildebrandt

¹¹¹ Ibid: 249, 396, 504ff, 571, 631, 653-56, 701f, 740f, 759ff, 807-18, Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i København, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. Litra 9N: *Erklæring om Carl Albert Hansen*, Kommunehospitalet i København, 4de Februar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. *Soc.-Dem.* 1906: 25/11.1907: 20/1, 25/1. *Politiken.* 1906: 23/11. 1907: 13/2. *Ekstra-bladet.* 1906: 23/11, 24/11, 25/11, 5/12. 1907: 21/1. *Aftenbladet.* 1906: 26/11

¹¹² Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: 395

¹¹³ Ibid

prostitutionens gensidige onani eller/og omgængelse mod naturens genitalseksuelle orale- og/eller anale handling, som havde rod i tilbøjeligheden for eget køns krydsfelt af *medfødt natur* og *anlæg* overfor *forledelse* og *erhvervelse*. Både Schroll, Stilling og Hansen vedstod sig og attesterede tilbøjeligheden for eget køns *medfødte* natur: Schroll var ”*efter sin Mening fra Fódslen [...] saadan beskaffen, at han ikke har kunnet finde Tilfredsstillelse ved Kvinder*”¹¹⁴ og Stilling indrømmede ”*han aldrig har haft med Kvinder at góre og*

Fotografi af stud.jur. Victor Schroll ved Kalvebodstrand Badeanstalt. Stilling var *den homo-seksuelle par excellence*: Han var i egen og lægesagkundskabens optik født homoseksuel, havde aldrig haft med kvinder at góre og i natur aldrig haft tilbøjelighed herfor: Han bevidnede en effemineret barndom og videre voksenaliv, placerede homoseksualitetens oprindelse til introduktionen af onani, og ikke mindst *forførte* han i tilbøjeligheden for eget køns navn og ærinde.

aldrig [...] i hans Natur [...] har haft Tilbøjelighed derfor.”¹¹⁵, mens Hansen *havde haft erotiske Tilbøjeligheder for Personer af samme Kón lige fra sit 7de Aar* og konstaterede, at hans ”*abnorme Kónsliv er medfódt*”, hvor ”*Tilfredsstillelsen af Kónsdriften paa den Maade [...] [er som] hans Natur foreskriver ham.*”¹¹⁶ At være homoseksuel var at være *fódt til homoseksualitet* med en *patologisk Abnormitet af Kónsdrift for os andre ufattelig Art*, og at homoseksualiteten placeredes som et *medfødt naturligt Anlæg af sygeligt degenereret karakter*, indebar tillige for de homoseksuelle en antagelse om tilbøjeligheden for eget køns præsriptive natur; på trods af at være *degenererede Personer* var deres homoseksuelle udfoldelser og levede liv *berettiget for de homoseksuelles Vedkommende ved naturlige Anlæg*, og desuagtet at der blev *kæmpet stærkt imod og bestaaet meget svære Kampe*, var det homoseksuelle *abnorme Kónsliv ganske uforskyldt: Tilfredsstillelsen af Kónsdriften paa den Maade, som deres Natur foreskriver og fordrede.*¹¹⁷

Homoseksualitet som en *medfødt* tilbøjelighed for eget køn med henblik på at opnå sanselig tilfredsstillelse faldt i overensstemmelse med samtidens lægelige sagkundskabs hypotese om medfødt homoseksualitet og dets beskaffenhed. Schroll, Stilling og Hansen

¹¹⁴ Ibid: 141-2

¹¹⁵ Ibid: 517-18

¹¹⁶ Litra 9N: *Erklæring om Carl Albert Hansen*, Kommunehospitalet i København, 4de Februar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich

¹¹⁷ Ibid. Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i København, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. *Aftenbladet*. 1906: 26/11, 27/11, 3/12. *Ekstra-bladet*. 1906: 21/11, 23/11, 26/11

medgav, og overlæge Friedenreich fastslog på baggrund observationer af de indlagte homoseksuelle Stilling og Hansen en *ab origine anlagt homosexualitet*, hvor det var en

”...bekendt Sag, at der er mange Mennesker, der paa Grund af et abnormt [medfødt, red.] Anlæg, kun føler kónslig Tiltrækning overfor Individder af samme Kón og kun kan faa kónslig Tilfredsstillelse med kónsligt Samkvem med saadanne...”¹¹⁸,

så afslørede tillige, at homoseksualitet ikke alene var et spørgsmål om – og et udslag af – medfødt anlæg og natur, men også et anliggende om forledelse og erhvervelse. At homoseksualitet *kunne* være medfødt, var én men ikke eneste mulighed – det var således ’kun’ Schroll, Stilling og Hansen samt Aae – og Friedenreich-, som bevidnede et *ab origine* homoseksuelt anlæg iblandt sagens arresterede homoseksuelle.

På trods af en samtidig – og senere – forfægtelse af at ”*de allerfleste homoseksuelle blev det paa Grund af medfødt Anlæg*”¹¹⁹ og lidet overbevisende fund af erhvervet homoseksualitet, vedstod Friedenreich, ”*At homoseksuel Tilfredsstillelse af Kónsdriften ogsaa kan optræde som en **erhvervet Perversitet***”¹²⁰, hvilket faldt i overensstemmelse med, hvad visse af sagens øvrige arresterede kunne fortælle: Mens Aae befandt sig homoseksualitetens krydsfelt af medfødt natur og erhvervelse ved til dels et udslag af stærk degeneration og til dels ved *Paavirkning af andre at have lært* homoseksualitet,¹²¹ ækvivalerede Büron, Hildebrandt og Leth homoseksualitet med en erhvervelse igennem forførelse: Hildebrandt havde *forført* Büron *til at betræde den Vej, han senere har fulgt i Forening med de homoseksuelle*, mens Hildebrandt såvel som Leth igennem *mutuel Onani* med kammerater i barndommen og skoleårene var blevet forført til og havde erhvervet homoseksualitetens tilbøjelighed for eget køn.¹²²

¹¹⁸ Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i København, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. Litra 9N: *Erklæring om Carl Albert Hansen*, Kommunehospitalet i København, 4de Februar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich

¹¹⁹ *Forhandlingerne paa...*, 1907: 18. I øvrigt: 13-17. I øvrigt: Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i København, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich

¹²⁰ Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i København, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich: min understregning

¹²¹ Lægeerklæring Emil Aae. Litra 6Q. Københavns Politi. Fængselslægen. Carl Riis. 24de Dec. 1906. Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. II: 764-69

¹²² Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II: 484, 775, 804, 782f, 935

Det var i forlængelse heraf, at homoseksualitet i offentligheden fik tillagt en videre strafferetlig betydning i en optik af spørgsmålet om erhvervelse og forførelse, hvor Wilcke ikke lagde skjul på, hvad det drejede sig om:

*"-Forældre har Krav paa, at deres Sønner [...] kan færdes paa Kjøbenhavns Gader om Aftenen uden at blive forfulgte og **forførte** af perverse Mandfolks svinske [...] lokkende Tilbud om Penge, Traktement eller lignende [...] [som] lokkede ind paa en Vej, der fører enten til Daarekisten eller Tugthuset. Er et ungt Menneske nemlig en Gang ført ind paa denne Vej, vil hans Fantasi være bleven saaledes forkludret, at han aldrig faar den paa ret Køl."*¹²³

Homoseksualiteten drejede sig således om frygt og bekymring i form af viderebringelse og *Smitte* igennem både *Misbrug* og *Forførelser af unge Mennesker*, hvor *Efterstræbelser fra de Homoseksuelles Side* påbød en latent mulighed for *unge* og *Mindreårige* at henfalde som *sædeligt fordærvede Ofre*. I og for sig var det ligegyldigt og uden for retsvæsenets interesse, hvad voksne foretog sig med hinanden; men når der forelå homoseksuelle begivenheder og tilbøjeligheder i form af misbrug og overgreb med forførelsen i højsædet af mindreårige, sunde drenge og mænd, fik homoseksualitet udstukket en uvilkårlig strafferetlig betydning og konsekvens, og blev et spørgsmål om Straffelovens §177 og §185, hvis gældende betydning i indhold og anvendelse, der dog ikke herskede enighed om fra hverken juridisk eller lægesagkundskabens side.¹²⁴

Uantastet hvorvidt homoseksualitet var medfødt eller erhvervet gennem forførelse og forledelse, var den for øvrige og de homoseksuelle selv både en *ulykkelig, unaturlig, unormal* og ikke mindst *pervers Kónsdrift* med et *abnormt Kónsliv* til følge, som indeholdte både en udslagsgivende oprindelse, der kunne føres tilbage til onaniens indtog i de homoseksuelles barn- og ungdom, og ikke mindst et tilnærmelsesvist altomfattende "feminisering"-udslag.¹²⁵ Sagens arresterede homoseksuelle *spores i tidligste Barndom* til deres homoseksuelle *Tilbøjelighed*, og *begyndte tidligt at onanere, først alene og derefter med nogle Kammerater og jævnaldrende* og placerede hermed den katalyserende oprin-

¹²³ *Politiken*. 1906: 23/11

¹²⁴ *Ibid. Ekstra-bladet*. 1906: 21/11, 22/11, 26/11, 27/11, 28/11, 4/12, 5/12, 21/12. *Kristeligt Dagblad*. 1906: 12/12, 13/12, 17/12, 21/12. *Aftenbladet*. 1906: 27/11, 11/12. *Politiken*. 1906: 23/11, 24/11

¹²⁵ Udskrift af Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II:: 145, 304, 332, 466ff, 700, 769, 871. *Aftenbladet*. 1906: 26/11, 27/11

delse til en (videre) betrædelse på homoseksualitetens vej.¹²⁶ Det var en homoseksuel – fortsat - færd, som imidlertid syntes præget af en vis tvedeling, der illustrerede tilbøjeligheden for eget køns plasticitet i krydsfeltet af, hvorvidt homoseksualitet var medfødt eller erhvervet gennem forførelse. På den ene side stod de homoseksuelle, som udelukkende besad tilbøjeligheden for *eget køn*: Hverken Schroll, Stilling eller Hansen havde *haft med Kvinder at góre*; de *fundt Kvinder ligegyldige med hensyn til seksuelt Samkvem*, havde ikke *haft Tilbøjelighed derfor*, ej heller *vist nogen Tilbøjelighed overfor Damer*, været forelsket i nogen *Pigebórn* eller søgt *Tilfredsstillelse ved Kvinder* samt været eller var *forlovet og/eller Gift*. Derimod erfarede homoseksuelle både *Had og Ligegyldighed overfor Kvinder* og var *uden Følelser om de stod overfor den kønneste nøgne Kvinde*, *Afsky overfor kvindeligt Samleje*, en følelse af *Ligegyldighed og ligefrem Uvillie* og *fundt I det Hele Tanken om mere intim Beróring med Kvinder nærmest modbydelig*.¹²⁷ Heroverfor stod Büron, Aae og Leth på den anden side som de homoseksuelle, som ikke alene havde en tilbøjelighed for mænd, men tilmed forfaldt til det modsatte køn. Aae havde både før og sideløbende med sin homoseksuelle foretagsomhed *plejet og haft Samleje med Kvinder*, mens Hildebrandt, Jensen og Büron før deres forledelse og forførelse havde *sværmet for unge Piger* og *plejet legemlig Omgang med Pigebórn* og *haft med Kvinder at góre*. Leth havde tilsvarende *haft naturligt Samleje med Kvinder* og afslørede på lige fod med Aae, at anledningen til at *søge Samkvem med Kvinder* var *at drive sin Tilbøjelighed for Mænd tilbage* for således, at *Homoseksualitet ville kunne ophæves eller modvirkes* - hvilket dog ikke lykkedes.¹²⁸ Heri lå den homoseksuelles potentielle konflikt og kamp, hvori visse homoseksuelle erfarede bestræbelser på at holde tilbøjeligheden for eget køn for døren, hvad enten dette gjaldt et søgt seksuelt samkvem med kvinder eller/og en bekæmpelse igennem undertrykkelsen af deres homoseksuelle natur og tilbøjelighed: Hansen havde *sógt at bekæmpe Tilbøjeligheden*, *hvad der jo ikke altid er lykkedes* og Aae havde succesfuldt *bekæmpet sine Perverse Tilbøjeligheder*, *til han var ca. 22 Aar*, hvorefter han havde *sógt at beherske sin Kónsdrift ved Samleje med Kvinder*, men fundet det *umuligt at*

¹²⁶ Ibid: 517, 557, 754f, 782f, 835f, 935. *Aftenbladet*. 1906: 27/11

¹²⁷ Ibid: 142, 517ff, 556, 632, 783ff. Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i Kjøbenhavn, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. Litra 9N: *Erklæring om Carl Albert Hansen*, Kommunehospitalet i Kjøbenhavn, 4de Februar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. *Aftenbladet*. 1906: 27/11

¹²⁸ Udskrift af Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. II: 759, 764, 782ff, 796, 804, 935ff

*stramme sig op dertil. Tilsvarende havde Stilling og Leth under erkendelse af abnorm Kónsdrift igennem naturligt Samleje med en Kvinde søgt normalisering, og tilsvarende havde Jensen søgt at pleje naturligt Samleje med henblik på at bekæmpe sin Tilbøjelighed for Dreng.*¹²⁹

At være homoseksuel var således lig en ganske omfattende tilbøjelighed for et eget mandligt køn, som ydermere ækvivalerede et ufravigeligt udslag i en *Feminisme*, at *Naar et Individ er udelukkende homoseksuelt anlagt, ikke paa det legemlige, men paa det psykiske Område*. De homoseksuelles ganske slående feminines beskaffenhed bestod i, at *en Del homosexuelle fóler sig som Kvinder i Kónsforholdet fóler sig som kvinden og oftest tydeligt udtalt at tænke sig som Kvinde under det homoseksuelle Samkvem*, og indebar hyppige, men ikke altid forekommende karakteristiske træk: Disse *Effeminerede homoseksuelle* havde *Smag for kvindelige Sysler, Leg og Pynt, deres Fólelsesliv, Smag og hele aandelige Sving med ofte mere kvindeligt end mandligt Præg*. Der var fra barndommen og i voksenlivet tendens til at indrette *"deres Værelser som Boudoirs"*¹³⁰ – *en Kameliedames Boudoir, der var udstyret med kvindelig Smag med et utal af Nips, Vifter o.lign. med Orden og pertentlig Renlighed, som var ganske overdreven*. De feminine homoseksuelle havde i deres *Natur Tilbøjelighed til kvindelige Sysler* som at sy og en *mærkelig Pertentlighed*, der i barndommen manifesterede sig i at lege - og sove - med dukker, *Paaklædningsdukker og Legetójs gryder* og en *sværmen for at Plukke Blomster*, mens deres *feminine Væsen* og *Tilbøjeligheder* i såvel barndom som voksenliv antog skikkelse af kvindeudklædning: De havde *stor Interesse for Dameklæder og -Pynt og gerne selv tog det paa og próvede det*, og ved lejlighedsvisse private sammenkomster og selskaber, ja ligefrem *usædelige Orgier* "optrådte" homoseksuelle i *Sangerindekostumer* og i *Damekostumer*, og udgjorde en gruppe af *parfumeduftende, perverse Haremsdamer*.¹³¹

¹²⁹ Ibid: 765, 767ff, 796, 871, 935, 946. Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i Kjøbenhavn, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich.

¹³⁰ *Forhandlingerne paa...*, 1907: 18

¹³¹ Udskrift af Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II: 245ff, 334f, 517, 632. 680: En læge kaldt ud til overbetjent Carl Hansens daværende samlever Hjalmar Sørensens selvmordsforsøg i år 1900 bevidnede, at hjemmet *"ikke gjorde Indtryk af at have været et Herreværelse"*, men *"boudoirmæssigt"*; lægen troede, han var på lægebesøg *"hos en offentlig Kvinde"*. Litra 7T: *Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling*, Kommunehospitalet i Kjøbenhavn, 23de Januar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. Litra 9N: *Erklæring om Carl Albert Hansen*, Kommunehospitalet i Kjøbenhavn, 4de Februar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich. *Aftenbladet*.1906: 24/11, 28/11, 29/11. *Ekstra-bladet*. 1906: 13/12

Det er iøjnefaldende og karakteristisk, at den homoseksuelle identitet og de homoseksuelle, som trådte frem under denne fase af "Den store Sædelighedssag", indskrev sig i Plummers kategoriske krydsfelt af homoseksualitet som *personaliseret homoseksualitet* og *homoseksualitet som livsstil*. På den ene side afslørede, hvorledes onaniens introduktion og indtog i de homoseksuelles ungdom var *The homosexual experience* som (d)en faktisk(e) oplevelse og adfærd, der blev "*a pivotal point of an individual's life*."¹³²: Det var onanien, som blev tillagt betydningen at være det afgørende punkt, hvorved de homoseksuelle introduceredes til en – endnu videre – udfoldelse af en tilbøjelighed til eget køn, som tog om sig: Det var denne, der for de homoseksuelle gav videre omsiggribende ansatser til en forfølgelse af *Homosexuality as a way of life*, hvor de øjensynligt ikke eksplicit *defined themselves as homosexuals*, men

*" have made it a central part of their life style; have developed fairly stable patterns of interaction with other(s) [...] fostered their own [...] perspectives on homosexuality"*¹³³

ved kontinuerligt at søge og (videre)udvikle, desuagtet forsøgene på at bekæmpe og skjule tilbøjeligheder for eget køn, seksuelle bekendtskaber samt bære overbevisningen at tilbøjeligheden for eget køn var et eget homoseksuelt vedkommende uforskyldt udslag af medfødt natur og degenerativt anlæg.

Kioskbude og lærlinge: De andre forførte homoseksuelle

Sideløbende med den ganske eksplicitte og udtalte identifikation af sagens arresterede som homoseksuelle og artikulationen af deres homoseksuelle identitet, forelå en *andet* persongalleri af "homoseksuelle" under "Den store Sædelighedssag": Det var et persongalleri, som udgjordes af personerne, der var *genstande* for de arresterede homoseksuelles tilbøjeligheder og tilnærmelse, hvor ikke mindst *forførelser* indtog en central rolle. *Forførelser* indebar i strafferetlig forstand synspunktet, at disse "andre homoseksuelle" ikke ansås som homoseksuelle *per se*, men i det hele taget og vedblivende som *forførte* – ofre – og dermed vidner snarere end medskyldige – homoseksuelle – i tilfælde af uterlighedens genitalseksuelle onanihandling såvel i tilfælde af omgængelse mod naturens oral- og analsexuelle samkvem, desuagtet hvorvidt disse homoseksuelle genitalseksuel-

¹³² Plummer, 1975: 99

¹³³ Ibid: 100

le handlinger var begået med en eller/og flere personer og uanset tidsrummet efter forførelsestidspunktet/-begivenheden. Spørgsmålet om *forførelse* (ved) blev således (d)et afgørende – strafferetligt – parameter for bestemmelsen af homoseksualitet med de åbenlyse konsekvenser, at immunitet for – delagtighed i – uterlighed og/eller omgængelse mod naturen blev opnået af sagens *forførte* homoseksuelle; deres tilståelser var at betragte som vidneudsagn.¹³⁴

At være blevet *forført* indtog således rollen som afgørende identitetsmarkør og mester-betegner for den diskursive konstituering af endnu en gruppe af ”homoseksuelle”, som i strafferetlig optik ikke var at betragte som homoseksuelle per se. Som genstand(e) for de egentlige homoseksuelles tilbøjeligheder for eget køn lod gruppen af *forførte* og *forledte* homoseksuelle sig ganske tydeligt formulere: De (arresterede) homoseksuelle søgte *unge Dreng, Fyre og unge Mennesker*, i hovedreglen antageligvis *Mindreaarige*,¹³⁵ og mens Aae i tandlægeklinikken på ufaglig vis omgikkes *unge Mænd* og i det private tilstræbte *Selskab med unge Mennesker*, hvis fysiologiske beskaffenhed og seksuelle samkvems præmis var en *tilbagekrænget* (for)*Hud* og tidligere erfaringer med personer af samme køn,¹³⁶ gjorde Hansen af adskillelige omgange klart, at *Effeminerede Homoseksuelle (nærmest hans egen Type)* var *ham imod*. Derimod attråede han fortrinsvist *unge Mennesker i en Alder fra 17-20 Aar*, hvor tilbøjeligheden for eget køn

*”kun knytter til Personer, der er heteroseksuelle [...] [der] maa være eller ligne Personer i en Alder fra 17-20 Aar, saaledes at han kan have haft med Personer at gøre, der var over 20 Aar, naar de lignede Personer under denne Alder, og med Personer der var under 17 Aar, naar de var saaledes udviklede, at han maatte tro, at de var over 17 Aar.”*¹³⁷

¹³⁴ Immuniteten lod sig protokollere: Carl Hansens tidl. samlever Hjalmar Sørensen, hvis forklaringer var afgørende for, hvorvidt Carl Hansen og denne havde begået omgængelse mod naturen, var ganske omskiftelige og modstridende, og foranledigede, at retsassessor Wilcke protokollerede, at Sørensen ved sit fremmøde i retten var at betragte *”udelukkende som Vidne og gentagne Gange indskærpet, at han ikke mødte som anklaget eller sigtet, og at Dommeren saavel Tiltalemyndighederne betragtede ham som forført...”* (Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. II: 981: min fremhævning). I øvrigt: Rosen, 1993: 706-719, 747f

¹³⁵ *Ekstra-bladet*. 1906: 23/11, 24/11, 25/11, 8/12. *Aftenbladet*. 1906: 5/12, 8/12, 11/12, 21/12. *Soc.-Dem.* 1906: 27/11, 6/12

¹³⁶ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II: 147, 172f, 185, 188f, 192, 212, 215ff, 225ff, 231ff, 252, 271, 303, 306, 311, 315, 345, 363, 459ff, 495, 500, 505ff, 597ff, 603f, 609f, 621ff, 661, 697f, 735f, 762, 765ff, 781, 795f, 804f, 821, 959ff

¹³⁷ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. II: 947. 946. Litra 9N: *Erklæring om Carl Albert Hansen*, Kommunehospitalet i København, 4de Februar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich.

Om end Aae og Hansens ganske tydelige og eksplicitte profilering af foretrukket og begæret bekendtskab forelå som sagens egentlige eneste, afridsedes ikke desto mindre et umiskendeligt portræt af sagens *forførte* homoseksuelle, der som en gruppe af *unge Dreng og Mennesker* på den ene side bestod af til dels *forførte Kioskbude og Lærlinge*, og på den anden side til dels udgjordes af et "øvrigt homoseksuelt godtfolk".

Mens de "homoseksuelle" forførte i offentligheden af pressen "blot" identificeredes som *unge, Dreng og Mennesker*, oftest *Mindreaarige*, lejlighedsvist i beskæftigelse som *Piccolo og Lærling*, trådte gruppen af *Kioskbude/Kioskdreng*, beskæftiget i "A/S Københavns Telefonkiosker", i alderen 15-21årige frem, som yderst yndet genstand for visse af de arresterede homoseksuelles tilnærmelser. *Fuldmægtig i Aktieselskabet Kjøbenhavns Telefonkiosker Louis Andersen* bevidnede, hvorledes *Selskabet kom til Kundskab om, at deres Bude i større eller mindre Omfang blev benyttede af Mandfolk i uterlig Henseende*, og hvorledes han

*" havde modtaget gentagne Anmodninger fra Bude om at faa Lov til at góre Tjeneste ved Kiosken i Tivoli. [...] [og] begyndte derfor [...] at fatte Mistanke til Budene [...] [og] overværede tilfældigt nogle Samtaler mellem Budene og hórte dem tale om, hvem der var „Spiller“, og nævnede de i denne Forbindelse baade Bernhard Jensen og Messmann. Dette [...] knyttede sig til en hel Del Rekvisitioner i Telefonen om at matte laane snart det ene og snart det andet Bud, uden at han fik nogen Besked om, til hvilket Ærinde de skulde benyttes. Ved at udspórge de bedre Elementer blandt Budene, lykkedes det at faa Kundskab om, hvilke af deres Kollegaer, der i stort Omfang drev denne Trafik, og hvilke der hyppigst módtte hos Bernhard Jensen."*¹³⁸

Det var således iblandt budene selv og i homoseksuelle kredse velkendt, at *disse Dreng gav sig af med at drive Uterlighed for Betaling med Mænd*. Og velkendt på lige fod med kioskdrengenes uomtvistelige motiv og intention at bedrive uterlighed mod betaling var duoen Jensen og Messmanns tilnærmelsesvis ubestridelige status som kioskdrengenes "velgørere", der fortrinsvist *efterstræbte Kioskdrengene*, men(s) også arrestanterne Leth og Hildebrandt "have haft med en hel Del Kioskdreng at góre".¹³⁹

¹³⁸ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. II: 624f

¹³⁹ Ibid: 794f. I øvrigt 215fff, 225ff, 230ff, 459, 597ff, 603f, 609f, 624

I gruppen af forførte homoseksuelle *unge Dreng*e og *Mennesker* med *Kioskdrenge* trådte tilmed ikke alene et spænd af 16 til 28årige forførte *Lærlinge* fra *Typograflærling*, *Bogtrykkerlærling(e)*, *Kelnerlærling(e)*, *Blikkenslagerlærling* til *Smedelærling* og *Skrædderlærling* frem som objekter for de arresterede homoseksuelle tilbøjeligheder for eget køn igennem *forførelsen*. Også et øvrigt homoseksuelt godtfolk af *Bogholder(e)*, *Kontorrist*, *Pianist*, *Boghandlermedhjælper* og *Skomager* indfandt sig.¹⁴⁰ Den homoseksuelle forførelse antog sin begyndelse med og betød en indledningsvis kontaktetablering ved mimik, et ritualiseret kropssprog og bevægelsesmønster på særlige steder i det københavnske rum. Kioskdrenge, lærlinge og de øvrige modtog *Henvendelse* og *tiltale* ved *Móde*, og *indledte Samtale* med *Forespørgsel om Cigaret, Tændstik* og/eller *Ild* for følgeligt at opfordres og forledes til arrestanternes *Hjem* til forretelse af uterlighedens og omgængelse mod naturens kønslige ærinde(r). I de homoseksuelles hjem favnede den fortsatte forførelse og forledelse ikke alene et traktement af *Spisechokolade, Vin, Sodavand* samt *Spiritus* og *Cigaretter*, men rummede ydermere en visuel traktering af *uterlige og perverse og utugtige Billeder*, hvorigennem kioskbudene, lærlingene og de øvrige forførtes og blev *opfordret* samt *tilskyndet til onani* og *værre*.¹⁴¹

Den homoseksuelle identitet som *forført* kioskbud, lærling og anden *ung Dreng* indebar for langt størstedelen, at de før bekendtskabet med de egentlige homoseksuelle ikke havde bedrevet uterlighedens onani eller/og omgængelse mod naturens oral- og analgenitale seksuelle handling. De havde – tidligere – *kun plejet naturligt Samleje og haft med Kvinder* at gøre, og *havde aldrig fór haft med Mænd at gøre* eller *Aldrig nogen-sinde tidligere indladt sig på sligt*, mens de i sjældne tilfælde, før deres møde med og indtræden i homoseksuelle kredse, i skoletiden af jævnaldrende *Kammerater* var blevet forført til onani.¹⁴² Forførelsen af henholdsvis kioskdrenge, lærlinge og de øvrige med

¹⁴⁰ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I: 254ff, 278, 293, 341ff, 359f, 371, 409f, 440-50, 572, 617, 652, 681, 697, 709, 741, 807, 821f, 882, 891, 911ff, 959, 973. Rosens fund af "*unge homoseksuelle mænd – som i 1906 var 17 til 25 år...*" (Rosen, 1993: 747) må korrigeres til at omfatte mindst et tilfælde af en tilsagt homoseksuel komparent: Den 28årige Julius Sophus Ishøj, født 26de September 1878: Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. II: 697

¹⁴¹ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II: 149, 153f, 169f, 194-203, 220ff, 225ff, 235, 250f, 261ff, 283ff, 291ff, 301, 303, 315ff, 319ff, 334f, 341ff, 345f, 350ff, 431, 439-49, 459ff, 442, 449, 459ff, 469, 532, 608, 646, 649, 653ff, 677, 753f, 765ff, 775, 803-12, 816, 891, 927, 933. Se afsnittet *Straffelovens §177*

¹⁴² Ibid: 194ff, 220, 231, 275ff, 314, 440, 571, 603, 621ff, 649, 652, 681, 741, 755, 794ff, 803, 809, 881, 911, 915

hertil hørende uterlighed og/eller omgængelse mod naturen havde imidlertid en umiddelbar konsekvens af pyramidal *sanselig Tilfredsstillelse* hos de forførte som helhed – desuagtet deres manglende tilbøjeligheder for eget køn: På toppen af en erfaret pyramidal *sanselig Tilfredsstillelse* og *sanselig stemt* stod et yderst begrænset fåtal af og enkelte *Kioskdrenge* og *Lærlinge*, mens der i pyramidens midte befandt sig en anseelig mængde af *Lærlinge*, som oplevede forførelse(n) og dets tilsigtede seksuelle samkvem med eget køn som en *sanselig Tilfredsstillelse* og *Stemning*. Pyramidens tilnærmelsesvis altomfattende bund af *sanselig Tilfredsstillelse* udgjordes af det homoseksuelle ”øvrigt godtfolk” af *Bogholder(e)*, *Pianist* og deslige, der, med undtagelse af yderst sjældne tilfælde, alle som en opnåede *sanselige Tilfredsstillelse*, *blev sanselig stemt*, *fandt velbehag* og erfarede *kónsling Tilfredsstillelse*.¹⁴³ Konsekvensen i form pyramidal *sanselig tilfredsstillelse* hos de forførte stod imidlertid ikke alene: Forførelsen indebar tillige, at kioskdrenge, lærlinge og øvrige indtrådte i et velspundet net af en homoseksuel subkultur, hvori de *gik paa Omgang* mellem de homoseksuelle med Aae som primus motor i formøblingen af introduktion og kontakt mellem homoseksuelle og *unge Drenge og Mennesker*: Aaes tandlægeklinik såvel som private hjem var rum for en *betydelig Koblerivirksomhed*, *idet han indfangede unge Mennesker og presenterede samt anviste dem for sine Venner og Bekendte* og andre *homosexuelle*: Han

*”han samlede unge Mennesker, der vilde lade sig benytte af de perverse Tilbøjeligheder lidende Mennesker og Naar han havde faaet nogle unge Mennesker, fordelte han dem mellem sine Bekendte, efter om de faldt i disses Smag.*¹⁴⁴

De forførte homoseksuelle trådte således frem som homoseksuelle, der erfarede homoseksualiteten som en faktisk oplevet seksuel adfærd og oplevelse i et spænd af *flygtig* såvel som *en situeret aktivitet*: På den ene side erfarede homoseksualitet som en marginal social struktureret forbigående oplevelse som ” *fails to have an overwhelming significance for the actor [...] and it remains insulated from becoming significant to the individuals...*”¹⁴⁵, mens de samtidig på anden side

¹⁴³ 220, 283ff, 293ff, 341ff, 415, 652ff, 681ff, 911f

¹⁴⁴ Ibid: 304. 161f, 189ff, 204, 219ff, 283ff, 293-305, 311ff, 346, 350ff, 440-50, 504-10, 517f, 652-8, 734-40, 770f, 821ff, 832ff, 885-90,

¹⁴⁵ Plummer, 1975: 99

*"experience(d) homosexuality within an organized group but not come to see themselves as homosexuals [...] there is direct and structured homosexual activity; but the participants (some of them at any rate) do not come to see themselves as homosexual."*¹⁴⁶

Det gjaldt med andre ord, at de forførte homoseksuelle i forskellige kontekster erfarede og regelmæssigt samt gentagne gange involveredes i en øjensynlig social organiseret og struktureret homoseksuel aktivitet uden en – nødvendigvis - selvidentifikation som homoseksuel. Ikke desto mindre syntes de hermed at tilnærme sig, hvad *"could be called a homosexual subculture"*¹⁴⁷ og *"Homosexuality as a way of life"*¹⁴⁸, hvori homoseksualiteten som en faktisk oplevelse og adfærd med personer af det samme køn blev *"a central part of their life style"*¹⁴⁹ med *"stable patterns of interaction with other homosexuals"*.¹⁵⁰

Mens *forførelse* fik en fremtrædende plads i italesættelsen af en homoseksuel identitet i persongalleriet af unge, homoseksuelle drenge og mennesker som genstande for de egentlige homoseksuelles tilbøjeligheder, forholdte det sig imidlertid ganske anderledes med, hvad sagens forførte homoseksuelle kokken Hjalmar Sørensen og arresterede homoseksuelle Carl Hansen ganske episodisk og som et i sagen enkeltstående tilfælde attesterede – et kærligheds- og ægteskabslignende forhold homoseksuelle mænd imellem. Som sagens øvrige forførte, forførtes også daværende 16årige Sørensen ved et tilfældigt møde med Hansen en aftenstund i *Jernbanegade*, og følgende offentlige og private traktementer affødte en undtagelsesvis stiftelse i vinteren 1896-1897 af et 6-7årigt langt bekendtskab med karakter af kæreste- og ægteskabslignende forhold mellem den homoseksuelle som *forfører* og den homoseksuelle som *forført*: Sørensen og Hansen levede, boede og drev uterlighed såvel som omgængelse mod naturen sammen og havde derudover ikke *med andre unge Mennesker at gøre*, alt i mens Hjalmar favnede en homoseksuel identitet som et ellers sædvanligvis heteroseksuelt kvindeligt køn i det homoseksuelle forhold:¹⁵¹ Hjalmar ikke alene

¹⁴⁶ Ibid: 100

¹⁴⁷ Ibid: 100

¹⁴⁸ Ibid: 100

¹⁴⁹ Ibid: 100

¹⁵⁰ Ibid: 100. 93-102

¹⁵¹ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II: 531-45, 558-65

"skar Arrestantens Aftensmad, lavede hans The og gik i Byen for ham"¹⁵² [...] boede i et lille Pigeværelse. [...] [og] førte Hus for Arrestanten og lavede Middagsmad."¹⁵³,

men der var tillige var *noget kvindeligt over Hjalmar, som i sin Barndom legede med Dukker, laa i sin Seng om Aftenen med sin Systers store Dukke i Armen, optraadte i sin Systers Skórter og Dameklæder* og senere i forholdet med Hansen erhvervede sig *Dameklæder*. Desuagtet Sørensens feminine karakter placerede han som øvrige (forførte) homoseksuelle oprindelsen til sin tilbøjelighed til eget køn til Hansens forførelse; han havde før forholdet med Hansen intet indblik i uterlighedens verden eller *bedrevet den slags*, men var af Hansen blevet *forledt til at betræde den Vej*. Spørgsmålet om Sørensens faktiske homoseksuelle beskaffenhed som konsekvens af forførelsen lod sig imidlertid umiddelbart besvare eftersom, Sørensen efter bruddet *sógte Kvinder, og han har siden tilfredsstillet sin Kónsdrift paa naturlig Maade*.

Afrunding

Med arrestationerne af Aae og syv andre homoseksuelle mænd i november-januar 1906 markeredes et omsiggribende skifte i "Den store Sædelighedssag", hvor sagen ikke læn- gere forblev et anliggende i 2. Kriminalkammer, men aktualiseredes i offentligheden med pressen som årvågen med- og modspillende kor. Fra hidtil at være en sag om mand- lig erhvervsmæssig utugt med personer af samme køn blev sagen om homoseksuelle mænd og homoseksualitet med indlemmelse af spørgsmålet af omgængelse mod natu- ren – Straffelovens §177 – som det afgørende, der i kontrast til pressens manglende ind- holdsbestemmelse i retsakterne lod sig præcisere til to ganske konkrete og håndgribeli- ge – henholdsvis oral- og anal – genitalseksuelle handlinger. Disse to genitalseksuelle handlinger håndgribeliggjorde det samstemmige billede i pressen og i sagen af, hvad homoseksualitet var og dens gruppe af mænd besad – en seksuel tilbøjelighed for eget køn, som udspandt dets betydninger over et socio-kulturelt og geografisk område. Det indebar en geografisk rumliggørelse af homoseksualitetens tilbøjelighed for eget køns oral- og analseksuelle handlinger i det offentlige København, som afslørede et velkendt og institutionaliseret system af mødesteder, hvor homoseksuelle igennem en ligeså in- stitutionaliseret kontaktetablering ved genkendelig mimik og et ritualiseret bevægel-

¹⁵² Ibid: 560

¹⁵³ Ibid: 561

sesmønster og kropssprog kunne træffe andre til forrettelse af homoseksualitetens kønslige ærinder.

I den homoseksuelle sociale rolle og identitet, som i forening af presse og retsakter lod sig udfærdige og konstruere, placeredes de homoseksuelle mænds tilbøjelighed for et eget køn i overvejende grad som et medfødt, abnormt anlæg og natur af patologisk, degenereret karakter, om end visse attestede homoseksualitetens erhvervelse igennem forførelse. Fælles for de fødte såvel som erhvervede homoseksualister var ikke alene et erfaret og tilskrevet sæt af *kvindelige* karakteristika i handling og adfærd, men tillige en placering af homoseksualitetens udslagsgivende oprindelse til onaniens indtog i barn- og ungdom, som ikke betød en videre udelukkende, ufravigelig tilbøjelighed for mænd, men derimod ambivalens – i hvert fald på papiret: Visse såvel fødte som tillærte homoseksuelle havde en udelukkende tilbøjelighed for eget køn, mens andre til stadighed tilstræbte kvindeligt samleje. Men der var tale om en homoseksuel identitets alfavnende eksklusivitet; Det tilstræbte naturlige samleje med kvinde(r) var i hvert tilfælde mislykkende middel til at bekæmpe og undertrykke homoseksualitetens natur, og der var ikke tale om tilbøjelighed for det modsatte køn, men bestræbelse på ”kur af homoseksualiteten.

Samtidig med affattelsen af en egentlig homoseksuel social rolle og identitet forelå udpegningen af endnu en ”homoseksuel” identitet ved de *forførte* ”homoseksuelle”, der var henfaldne som ofre for de egentlige homoseksuelle. De var unge drenge, fyre og mennesker, som per natur besad en tilbøjelighed for kvinder uden tidligere indsigt i og bekendtskab med homoseksualitet, uterlighed og omgængelse mod naturen, men som var blevet gjort bekendte hermed igennem de homoseksuelles *forførelse*, som således indtog en fremtrædende plads i udskillelsen og identifikationen af (forførte) unge, drenge og mennesker som ”homoseksuelle”.

Sagens videre forløb – en 3. Fase: Om alder og samtykke

I starten af februar 1907 protokollerede retsassessor Wilcke, at forundersøgelsen og dens forhør burde afsluttes, da de arresterede havde *Krav paa, at Sagen ikke blev trukket i Langdrag*, og sagens 2. fase stod således foran sin afslutning. Der beskikkedes aktor og defensorer for sagens arresterede og tiltalte, og et kvartal senere i starten af maj havde aktor Nissen udarbejdet det knap to hundrede siders lange anklageskrift mod sagens 14

tiltalte, som indledte sagens 3. fase.¹⁵⁴ Det var et anklageskrift, der i sin helhed indledningsvist afspejlede og resumerede sagens hidtidige forløb i 2 faser, og som fortsatte en italesættelse af homoseksualitet og dens gruppe af mænd, hvor det gjaldt, at homoseksualitet og sagen i dens første fase fra slutningen af juli til starten af november 1906 var et spørgsmål om – ulovlig – mandlig erhvervsmæssig prostitution: Der rejstes anklage og tiltale mod Petersen, Johansen, Langberg, Gjódesen, Franck og Büron, der alle med undtagelse af den til stadighed nægtende Langberg tilstod gentagne gange overtrædelse af Straffelovens §4 og dermed *for Betaling at have bedrevet Uterlighed med forskellige Mandspersoner*.¹⁵⁵ Homoseksualitet(en) blev således til stadighed gjort til et spørgsmål om og ikklædt en fortsat italesættelse af ulovlig sex mellem mænd mod betaling i uterlighedens form, hvor den prostituerede og køberen af varen ”mand” *Tilfældigt traf hinanden paa Gaden* og herefter henlagde uterligheden i form af *onani ved gensidig Manipulation af Lemmet indtil Sædafgang fandt Sted*¹⁵⁶ til mestendels prostitutionskøberens *Bo-pæl* og *Bolig* og i enkelte tilfælde på et offentligt *Pissoir*, i en *Trappeopgang* og i en *Port*. Det betød tillige en rumliggjort italesættelse, hvor et system af knudepunkter for – måske i virkeligheden knap så tilfældelige – mødesteder afslørede og trådte frem: *Nórrevold, Nórrevoldgade, Vesterbrogade, Nórre Boulevard, Frederiksberggade, Voldkvarteret* var steder og ikke mindst *den Bænk ved Sporvognsventesalen, der vender ud mod Stróget* var en velkendt institution for diskret at etablere kontakt mellem interesserede og de prostituerede, som *Gik og drev paa Gaden* og ved *hele Optræden var det tydeligt, at de prostituerede bód sig til og ville lade sig bruge til Uterlighed*.¹⁵⁷

Tilsvarende resumeredes sagens 2. fases forløb i en fortsat italesættelse af homoseksualitet, hvori spørgsmålet om for betaling at bedrive uterlighed fik følgeskab af spørgsmålet om overtrædelse af Straffelovens §177s *Omgængelse mod Naturen*, som

¹⁵⁴ Anklageskrift 7. Mai 1907. Defensorbeskikkelse d.27' Marts 1907 af Justitsraad Nyholm for Arrestanten Emil Aae. Defensorbeskikkelse d.27' Marts 1907 af Prokurator Mundt for Tiltalte Otto Vilhelm Petersen, Christian Alfred Petersen kl. Langberg, Carl Johan Nielsen kl. Gjódesen, Henry Walther Franck og Arrestanten Jean Pierre Cal Büron. Defensorbeskikkelse d.27' Marts 1907 af Prokurator Kalko for Tiltalte Bernhard Emil Jensen, Victor Christian Vilhelm Stilling, Arrestanten Charles Emil Messmann og Arrestanten Theodor Johannes Hildebrand

¹⁵⁵ Ibid: 1043-44. Kbhvns. Krim. og Pol. Rets. 2. Krkm. Feb. D- FEB. 1907: Register til 2^{det} Kriminalkammers Sag N° 217/06. Anklageskrift 7. Mai 1907: 1-2

¹⁵⁶ Anklageskrift 7. Mai 1907:

¹⁵⁷ Ibid: 8-31. I øvrigt: Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II: 75, 100, 107, 849

Büron, Aae, Jensen, Stilling, Messmann, Hansen, Leth, Hildebrand og Schroll i maj stod anklaget for talrige tilfælde af overtrædelse af.¹⁵⁸ Som uterlighed gjaldt den gensidige onani, sattes også omgængelse mod naturen i tale som to specifikke genitalseksuelle handlinger i form af *Indførelse af erigerede Lem i Endetarm og Gnidning frem og tilbage samt Lem i Munden indtil Sædafgang fandt sted*. Denne omgængelse mod naturen henlagdes til de arresterede og anklagedes *Bopæl og Hjem* og lejlighedsvist i offentlige pissoirer og baggårde efter *tilfældig tiltale, Opfordring* og truffet *Aftale paa Gaden* i områderne *Nórrevold, Nórrevoldkvarteret, Vesterbro* og ikke mindst i og udenfor *Tivoli og National*. Tilsvarende fortsattes en italesættelse af en allerede udpeget homoseksuel identitet, som ikke overraskende faldt i tråd med, hvad der allerede var aftegnet: På den side stod de tiltalte homoseksuelle, der *som barn har onaneret med jævnaldrende og nogle af sine Kammerater, følt Behag og Trang* og haft *Tanker om Omgængelse mod Naturen og aldrig haft Tilbøjelighed for Kvinder*. De besad derimod *erotiske Tilbøjeligheder for eget Køn* og en *Svagthed for unge Mennesker*, som hos visse homoseksuelle lod sig placere til at være *direkte arvelig disponeret til homoseksualitet*, hvorfor omgængelse mod naturen var at betragte som *udført som udslag af medfødte sygelige anlæg* og en *ab origine homoseksuelt anlagt Natur*. Heroverfor stod på den anden side til dels *Kioskbude* og til dels et spand af et øvrigt homoseksuelt godtfolk fra *Kelner(e), Bogholder, Boghandlermedhjælper(e), Ekspedient, Kontorist, Skomager* og forskellige *Lærlinge*, der mestendels ikke før bekendtskabet med sagens tiltalte havde bedrevet uterlighed, omgængelse mod naturen eller haft med mænd at gøre, men derimod var blevet forledt og forført af sagens tiltalte.¹⁵⁹

Denne 3. fases italesættelse af homoseksualitet havde indledningsvist således til stadighed uterlighed og omgængelse mod naturens strafferetlige seksuelle handling i højsædet, hvor det iøjnefaldende var den seksuelle gernings *hvad* og dets omstændigheder i form af *hvem* og *hvor*. Sagt på en anden var det de kriminelle-seksuelle handlinger, de involverede personer og stederne for (homo)seksuel udfoldelse, der taltes om og således gjaldt en fokusering på både geografiske og sociale rum. Med forandring stod imidlertid for døren og bød sig til på en afgørende og hidtidig uset måde: Mens spørgsmålet om (lav)alderen for gyldigt samtykke til uterlighed og omgængelse mod naturen tidlige-

¹⁵⁸ *Anklageskrift 7. Mai 1907*: 1-2

¹⁵⁹ *Ibid*: 30, 37-40, 42-44, 48, 58-61ff, 64-66ff, 70f, 73f, 80, 83ff, 87ff, 91ff, 102ff, 110, 120, 124, 136ff, 142, 145ff, 152-67, 169, 171ff, 177f 180ff, 185f,

re kun lejlighedsvist lod sig berøre,¹⁶⁰ indtog det nu sammen med spørgsmålet, hvorvidt drenge og unge mennesker havde bedrevet uterlighed og omgængelse mod naturen før, en rolle som et i væsentlig højere grad betydningsbærende og uddybende spadestik for et videre tredje sagsforløb og en italesættelse af homoseksualitet i dets strafferetlige betydning som iøjnefaldende omdrejningspunkt.

Imidlertid indtog pressen med forundersøgelsens afslutning og i forløbet af de kommende måneders udarbejdelse af anklage- og forsvarsskrifter en tilbagetrukket rolle med sporadiske meddelelser om sagen forløb, som i al væsentlighed angik januar måneds arresterede Schroll og dennes løsladelse.¹⁶¹ Og i det omfang sagen ellers fandt spalteplass, var det med den løsladte "Carl Hansens Defensorat" som føljeton i samspil Hansens utvetydige talerør, halvbroderen Henrik Fahlberg, som i forening rettede angreb på Wilcke, hans forhørsmetoder og person.¹⁶²

Det var i anklageskrift såvel som de tiltaltes og arresteredes defensorater, som fulgte og indsendtes til retten i sommermånederne juni og juli 1907, at spørgsmålet om alder og ikke mindst, hvorvidt en person, dvs. komparenten, havde eller ikke havde deltaget i uterlighed og/eller værre før, uanset pågældendes samtykke og forsæt, i en betydning og optik af strafferetlig rettesnor aktualiseredes: Homoseksualitet iklædt strafferetlig signifikans af Straffelovens §185 og dens §177 indtog nu scenen. Det indebar på den ene side i de tilfælde, hvor der rejstes tiltale efter Straffelovens §185, at uterlighed med drenge og unge mennesker under 15 år under alle omstændigheder var at betragte som ulovlig og dermed strafbart, uanset samtykke og forsæt, mens selvsamme (homo)seksuelle aktivitet med 15-17årige – øjensynligt - var ulovlig, såfremt disse *ikke før* havde deltaget heri, desuagtet deres samtykke og forsæt.¹⁶³ I denne strafferetlige (alder)forståelse af Straffelovens §185 var de homoseksuelle imidlertid ikke enige: På den anden side opfattedes homoseksualiteten og dens bestanddele af uterlighedens såvel

¹⁶⁰ Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers protokol, bd. I+II: 464, 768, 795, 821f, 963

¹⁶¹ *Middags-Posten*. 1907: 13/2, 14/3, 5/4. *Ekstra-bladet*. 1907: 14/3, 30/4. *Aftenbladet*. 1907: 6/3, 14/3.

¹⁶² *Aftenbladet*. 1907: 8/3, 13/6, 14/6, 17/6, 18/6, 19/6, 20/6, 21/6, 22/6, 24/6, 25/6, 26/6, 28/6, 1/7, 2/7, 12/8. *Ekstra-bladet*. 1907. *Soc-Dem*. 1907: 5/8, 6/8, 7/8, 8/8: 11/8: Brødrene Hansen/Fahlbergs indlæg indebar en "påvisning" af den videnskabelige kendsgerning, at homoseksualitet var medfødt og fandtes i stort tal i København, men var i alt overvejende grad et langt rablende angreb på Wilcke uden egentlig betydning for italesættelsen af homoseksualitet

¹⁶³ *Anklageskrift 7. Mai 1907*: 35ff, 62, 64f, 69, 70f, 77, 87ff, 102, 108, 120, 145, 148, 153, 160, 170, 175. *Straffeloven af 1866 §36*. URL: http://www.h58.dk/Strafferet/Alm_Borg_Straffelov.pdf.

som omgængelse mod naturens strafferetlige alders- og samtykkebetydning fra komparterers side af de homoseksuelle som 16 år; netop den hidtidigværende strafferetlige praksis' åbenhed og plasticitet i form af Straffelovens §185 og §177s manglende aldersbestemmelse, hvad uterlighed og omgængelse mod naturen angik, lod sig udnytte og formulere anderledes af de homoseksuelle, der sammen med defensor Kalko påpegede, at¹⁶⁴

*" Da Straffelovens §177 ingen Aldersgrænser sætter for Strafbarheden af det deri ommeldte Forhold, rummer Paragrafen Muligheden for at straffe al Omgængelse mod Naturen – selvom disse er voksne [...] [Men] **Efter Nutidens Syn paa de Homosexuelle** skal jeg dog tillade mig at henstille, at de Tiltalte, der ikkun have drevet Pæderasti med voksne Mandfolk, hvortil man maa henregne Personer over 16 Aar, men i ethvert Fald Personer over 18 Aar, frifindes for disse Forhold."¹⁶⁵*

Det var i forlængelse heraf, at Kalko i 2. ombæring henledte opmærksomheden på anklagerne om overtrædelserne af Straffelovens §185, hvor det påpegedes, at

*"Højesteret [...] aldeles utvetydigt har udtalt, at uterligt Forhold overfor voksne Personer, udóvet med **de Paagældendes Samtykke**, er straffefrit [...] [og] Spórgsmålet er nu atter: Hvornaar er en Mandsperson voksen i kónslig Henseende, saledes at han ikke længere bór have Krav paa Lovgivningens og Domstolenes Beskyttelse for sin kónslige Blufærdighed. Svaret [...] [er] det 16de Aar, ifólge en Analogi fra Straffelovens §174 [...] Jeg paastaar derfor de Tiltalte frifundne, forsaavidt der foreligger Uterlighed overfor **samtykkende** Personer over 16 Aar. Men i ethvert Fald paastaar jeg Frifindelse for de Tiltalte, forsaavidt der foreligger Uterlighed overfor samtykkende Personer over 18 Aar."¹⁶⁶*

Med henvisning til *Nutidens Syn paa de Homosexuelle* rettede defensor Kalko på vegne af og i samspil med de homoseksuelle således i første omgang opmærksomheden mod den forhåndenværende strafferetlige tiltale- og domspraksis vedrørende omgængelse mod naturen. Tiltalepraksis omkring omgængelse mod naturen mellem mænd var ikke så stringent, som §177s ordlyd kunne lade formode, og selvom omgængelse mod naturen –

¹⁶⁴Defensorat af 16. juni 1907 af Kalko: 4f. *Bilag af Victor Schroll til Defensorat af 16. Juni 1907 af Kalko*: 3, 13-16. *Aftenbladet*. 1907: 22/6, 26/6. *Ekstrabladet*. 1907: 11/8

¹⁶⁵ Defensorat af 16. juni 1907 af Kalko: 4: Min **fremhævning**. *Aftenbladet*. 1907: 26/6

¹⁶⁶ Ibid: 5: Min **fremhævning**

som Straffeloven var udformet – principielt var strafbart uanset de deltagendes alder, tenderede en etableret domspraksis at lade voksne gøre med hinanden, hvad de ville. Og erkendelsen heraf hjemlede således i homoseksuel optik kravet om frifindelse og straf-frihed ud fra en homoseksuel strafferetlig forfægtelse af, at homoseksualitetens uterlig-heds- og omgængelse mod naturens genitalseksuelle handlinger foretaget *af to Mænd i Fællesskab og efter Overenskomst til Kónsdriftens Tilfredsstillelse forudsættes handlet ef-ter Aftale*, hvorfor *Ingen af de to Handlende kan anses for krænket*.¹⁶⁷ Heri lå fra de homo-seksuelle en påpegning af, at den danske strafferetlige praksis indtog et *Mellemstadi- e mellem to divergerende Hovedopfattelser*, hvoraf den ene tenderede imod opfattelsen, der

*”hævder, at naar to Mænd i Fællesskab foretager Kónsakter, handler de ikke „mod Naturen” [...], de handle tvertimod i Overensstemmelse med Naturen, idet der paa en fyldestgørende Maade fra det ydre Factum, at **de frivilligt har ind- ladt sig** paa Akten, kan sluttet til, at deres Natur er homoseksuel. M.a.O: „mod Na- turen” er ikke det, som vel er mod Flertallets Natur, men i Overensstemmelse med de handlendes individuelle Natur.”*¹⁶⁸

Det var i denne opfattelse, at *homoseksuelle Akter, der ikke er realiseret ved Indførelse i Legemet, erklæres straffri*, hvorimod den strafferetlige praksis *principielt* tilsluttede sig dens anden opfattelse, hvor det strafbare forelå ved *alle Kónsakter, foretagne i Fælles- skab af to Mænd*, idet den(ne) *ikke lægger nogen Vægt paa, hvilken de handlendes Natur maatte være*. Og de homoseksuelle lagde i forlængelse heraf ikke skjul på, at de tilstræb- te og anså den strafferetlige - gryende - *Nutidens Syn og Fortolkningsopfattelse, der læg- ger Vægten paa de handlendes individuelle Natur* som den rette, hvilket indebar erken- delsen af, at visse *Mænd kun fóler sig tiltrukket til deres eget Kón, medens de fóle den dy- beste Afsky for alt kónsligt Samkvem med Kvinder*. Heri lå de homoseksuelles tillagte strafferetlige betydning af Straffelovens §177: De handlede ikke ”mod”, men i overens- stemmelse ”med” deres – medfødte – natur, hvis strafferetlige ideologiske berettigelse fandtes i hævdelser af, at *Al Straffelovgivning og al Straffelovstolkning bór stræbe derhen, at kun de handlinger straffes, som tilfóje Mennesker Krænkelser, som disse bór beskyttes*

¹⁶⁷ Ibid: 4-5. *Bilag af Victor Schroll til Defensorat af 16. Juni 1907 af Kalko*: 3, 7ff. Aftenbladet. 1907: 25/6. Se i øvrigt Rosen, 1993: 694-99. Aftenbladet. 1907: 18/6

¹⁶⁸ *Bilag af Victor Schroll til Defensorat af 16. Juni 1907 af Kalko*: 4-5: Min **fremhævning**

imod. Og en saadan Krænkelser forelå i homoseksuel optik ikke, når – strafbare – seksuelle handlinger efter Overenskomst til Kónsdriftens Tilfredsstillelse foretoges af to Mænd i Fællesskab handlet efter Aftale: Kónsakter mellem to Mænd burde ikke være strafbare, når det forelå godtgjort, at en voksen Person per natur fóler sig tiltrukket til eget Kón og er homoseksuel, og frivilligt, samtykkende og under personligt Selvansvar indlader sig i et homosexuelt Forhold, hvilket gjaldt både uterlighed som omgængelse mod naturen.¹⁶⁹

De homoseksuelles italesatte strafferetlige betydning af homoseksualitet med krav om straffefrihed knyttede således an til spørgsmålene om natur og beskaffenhed, alder og frivillighed samt samtykke, som indbefattede Straffelovens uterlighedsbestemmelse §185 såvel som §177s omgængelse mod naturen. I strafferetlig tiltale- og domspraksis forelå i modsætning til omgængelse mod naturens principielle strafbarhed uanset alder to afgørende ingredienser i Straffelovens §185s ”Den, som ved uteerligt Forhold Krænker Blufærdigheden eller giver offentlig Forargelse...”¹⁷⁰ og dens indhold af Kónsakter som *mutuel Onani og Tilfredsstillelse af Kónsdriften ved Penis’ Gniden mellem den andens Femora* kontra §177s opfattede indhold som indførelse af *Penis i den andens Legeme, være sig at Indfórslen fandt Sted i Os (munden, red.) eller Anus*. På trods af uoverensstemmelsen mellem en etableret domstolepraksis, som havde gjort uterlige forhold straffrie under forudsætning af samtykke og frivillighed voksne mandspersoner imellem 15års alderen og op, og de homoseksuelles strafferetlige opfattelse af (lav)alderen for uterlige forhold som 16 år, var det spørgsmålet om frivillighed, samtykke og forsæt i konteksten af spørgsmålet om *forførelse*, som fik tillagt en central og uddybende betydning i en videre strafferetlig formulering af homoseksualitet.¹⁷¹

Spørgsmålet om samtykke og forførelse fandt lejlighedsvis spalteplads i pressen, og blev indirekte taget op og besvaret i akter Nissens anklageskriftlige noteringer af, hvorvidt komparenterne under samtykke havde bedrevet uterlighed eller/og omgængelse mod naturen *sligt fór* eller ej, og heri afridsedes et billede af den strafferetlige homoseksualitet, hvori alder og samtykke *ikke* stod betydningsbærende alene: Derimod formuleredes et strafferetlig skel i homoseksualitetens uterlighed og omgængelse mod

¹⁶⁹ Ibid: 3-13. Defensorat af 16. juni 1907 af Kalko. *Brev fra Victor Stilling til Defensor Kalko af 18 Juni 1907. Aftenbladet*. 1907: 8/3, 17/6. *Soc.-Dem.* 1907: 16/6

¹⁷⁰ http://www.h58.dk/Strafferet/Alm_Borg_Straffelov.pdf

¹⁷¹ Defensorat af 16. juni 1907 af Kalko: 4-5. *Bilag af Victor Schroll til Defensorat af 16. Juni 1907 af Kalko*: 2f, 14ff. Rosen, 1993: 694-705

naturen, som indebar og beroede på, hvorvidt komparenter over den kriminelle fastsatte lavalder på 15 år under samtykke og forsæt havde bedrevet *sligt før* eller ej: Havde vidnerne før indladt sig på uterlighed, var der ikke tale om rejsning af anklager og forførelse, hvorimod der var tale om strafbarhed for de tiltalte homoseksuelle, såfremt vidnerne, desuagtet samtykke og forsæt, *ikke før* havde deltaget i homoseksualitetens uterlighedshandlinger. Uden antydning og uddybning lå formentlig heri en strafferetlig betragtning og betydning af Straffelovens §185s *Krænker Blufærdigheden* med en præsumeret blufærdighed for drenge med en aldersgrænse 15-17 år, når der var tale om en førstegangsforteelse. Heri lå krænkelsen af blufærdigheden iklædt forførelse(n) – at de homoseksuelle havde gjort sagens tilsagte 15-17års jomfruelige og blufærdige vidner bekendte med en hidtidig ubekendt uterlighed. Straffelovens §185 fik således et skær af forførelse over sig, og i strafbarheden for forførelse af og uterlighed med kyske 15-17årige synes formentlig at ligge en – mere eller mindre implicit - antagelse om, at den første homoseksuelle handling, en ung mand under samtykke deltog i, lå til grund for og var årsag til de følgende - at den pågældende blev homoseksuel. De homoseksuelles spredning af homoseksualitetens smitte synes således at være den egentlige strafbare handling og strafferetlige betydning af §185.¹⁷²

I forlængelse af sagens 1. og 2. fases italesættelse med uterlighedens og omgængelse mod naturens seksuelle *hvad*, deres *hvem* og geografiske *hvor* som måder at tale om homoseksualiteten på, fik homoseksualiteten i denne tredje fase tillagte strafferetlige betydninger af alder, samtykke og forførelse. Det gjaldt og indebar således en indlemelse af et *hvornår* som – endnu – måde at sætte homoseksualiteten i tale på.

Et endeligt – dommen

Under lidt offentlig opmærksomhed i pressen faldt dommen 1. oktober 1907 over sagens tiltalte,¹⁷³ hvor sagens prostituerede mandfolk Axel O.W. Petersen, Carl P. Johansen, Langberg, Gjódesen og Franck idømtes mellem en og tre måneders tvangsarbejde for mod betaling at bedrive uterlighed, mens Büron pådømtes otte måneders forbedringshusarbejde for til dels uterlighed mod betaling og til dels omgængelse mod natu-

¹⁷² *Anklageskrift 7. Mai 1907*: 35ff, 62, 64f, 69, 70f, 77, 87ff, 102, 108, 120, 145, 148, 153, 160, 170, 175. Rosen, 695-702, 712

¹⁷³ *Ekstra-bladet*. 1907: 1/10.

ren. Emil Aae modtog 2 års forbedringshus for både tilståede tilfælde af omgængelse mod naturen for såvel uterlige forhold med forhold med 16-18årige unge mandspersoner, som ikke før havde indladt sig med mandfolk, mens sagens homoseksuelle Jensen, Stilling og Leth straffedes med 1 år overfor Schroll, Messmann og Hildebrandt 8 måneders forbedringshusstraf efter Straffelovens §177 og §185. Carl Hansen frikendtes for omgængelse mod naturen, men idømtes 60 dages (simpelt) fængsel efter §185 for mutual onani med 16-18årige unge mænd, som ikke før havde indladt sig på sligt.¹⁷⁴

Konklusion

Med arrestationerne i slutningen af juli måned 1906 af mandspersonerne Axel O.W. Petersen og Carl P. Johansen initieredes den kulturhistoriske begivenhed, som i samtiden vandt indpas og sidenhen har indskrevet sig i historiebøgerne som "Den store Sædelighedssag". Den arresterede Johansens indrømmelse af at have bedrevet uterlighed mod betaling med en række forskellige mandspersoner for således at have ernæret sig ved ulovlig erhvervsmæssig utugt med personer af samme køn medførte såvel angivelser og følgende anholdelser af andre prostituerede hanskøber som tilsigelser til – antageligvis – homoseksuelle mænd, der fortløbende skulle tage de arresterede i åsyn. Specialets analyse af italesættelsen af homoseksualitet som "*sex, erotik og kærlighed mellem mænd*"¹⁷⁵ i denne indledende fase af "Den store Sædelighedssag" frem til starten af november illustrerede, hvorledes *betaling for uterlighed* trådte frem som afgørende nodal- og omdrejningspunkt, hvorom betydninger udkrystalliseredes og organiseredes og i italesættelsen af homoseksualitet: Uterlighed blev italesat som og i betydning ækvivaleret – mandlig – prostitution, som betød køb og salg af den genitalseksuelle handling "gensidig onani". Tilmed fremvistes i italesættelsen også et geografisk *hvor* som en måde at snakke om homoseksualiteten i prostitutionens uterlighedsform på, hvor bl.a. *Voldkvarteret* og *Raadhuspladsen* trådte frem som prostitutionens arnesteder for det *hvem*, som tillige identificeredes som en måde at tale om homoseksualitet på : Det *hvem* var udpegningen af en homoseksuel identitet med mester-betegnerne "mandlig prostitueret" og "Mandklubmedlem", som i fællesskab blev tilskrevet med prægnante kvindelige karakteristika og et patologisk islæt.

¹⁷⁴ *Københavns Kriminal- og Politirets Domprotokol Aar 1907, den 1' Oktober*: 8-10, 12f, 19, 23f, 29, 34f, 43f

¹⁷⁵ Rosen, 1993: 15

Det kan således konkluderes, at homoseksualitet "Den store Sædelighedssag" i dens første fase fra slutningen af juli til starten af november blev italesat som og var om mandlig prostitution: Homoseksualitet gjaldt betaling for uterlighed i form af gensidig onani med visse geografiske rum som mødesteder for kontaktetablering til og forretelse af kønslige ærinder og indebar tillige udpegningen af en homoseksuel identitet med de prostituerede.

Anholdelserne af tandlæge Aae i november 1906 foranledigede imidlertid et omsiggribende skifte og en 2. fase i "Den store Sædelighedssag". Fra at være en sag om mandlig erhvervsmæssig utugt med personer af samme køn, blev homoseksualitet i tillæg til uterlighed italesat som et spørgsmål om overtrædelse af Straffelovens §177 – Omgængelse mod naturen. Omgængelse mod naturen indtrådte som afgørende nodal- og omdrejningspunkt i italesættelsen af homoseksualitet, som på lige fod med uterlighed i betydning ækvivalerede genitalseksuelle handlinger, nu i form af oral- og analsex. Som uterlighed i sagens første fase indebar en italesættelse et hvor som en måde at tale om homoseksualitet på, gjaldt også homoseksualitet i omgængelse mod naturens form et hvor. Homoseksualitetens omgængelse mod naturen ækvivalerede en geografisk rumliggørelse i den københavnske offentlighed, som illustrerede et velinstitutionaliseret system af mødesteder, hvor homoseksuelle mænd igennem kontaktetablering ved et ritualiseret kropssprog og bevægelsesmønster stiftede bekendtskab. Italesættelse af homoseksualitet afsløredes således både et *hvad* og *hvor* som måder at snakke om homoseksualitet på: *Hvad* ækvivaleredes omgængelse mod naturens oral- og analsexuelle handlinger, mens *hvor* betød en måde at tale om homoseksualitetens rum på.

Analysen af italesættelsen af homoseksualitet i denne 2. fase illustrerede tillige, hvorledes homoseksuelle mænd trådte frem og en homoseksuel identitet affattedes og konstrueredes omkring mester-betegneren (en) "tilbøjelighed for eget køn". Denne var denne altafgørende identitetsmarkør for den homoseksuelle mand, og den italesatte affattelse af den homoseksuelle identitet ækvivalerede den homoseksuelle mands tilbøjelighed for eget køn med et medfødt anlæg, som tillige ækvivalerede et ufravigeligt udslag i en feminisme med ganske udtalte kvindelige karakteristika. Samtidig udpegedes i italesættelsen af homoseksualitet endnu en homoseksuel identitet, der konstrueredes omkring mester-betegneren "forført". Denne gruppe af unge drenge, fyre og mennesker

var ikke homoseksuelle per se, men derimod genstande og forførte ofre for de egentlige homoseksuelle.

Med forhørsafslutningen i februar 1907 initieredes sagens 3. fase, som varede frem til domsafsigelserne i oktober 1907. Denne fase havde til stadighed uterlighed og omgængelse mod naturen som centrale nodal- og omdrejningspunkter i italesættelsen af homoseksualitet: Det var til stadighed de kriminelle-seksuelle handlinger, de involverede personer og stederne for (homo)seksuel udfoldelse, der som måder italesatte homoseksualiteten. Imidlertid indlemmedes spørgsmålet om (lav)alderen for samtykke til uterlighed og omgængelse mod naturen som måde at sætte homoseksualiteten på: Det gjaldt et (aldersmæssigt) *hvornår*, som imidlertid først skulle besvares ved domsafsigelserne i oktober.

Specialets analyse af italesættelsen af homoseksualitet under "Den store Sædelighedssag 1906-1907" har illustreret, at *hvad*, *hvor*, *hvem* og *hvornår* var måder at tale om og formulere homoseksualiteten. *Hvad* gjaldt homoseksualitetens uterligheds- og omgængelse mod naturens – kriminelle - genitalseksuelle handlinger, mens *hvor* omfavnede den geografiske rumliggørelse, homoseksualiteten knyttede an til. *Hvem* var homoseksualitetens involverede personer, både de egentlige homoseksuelle med tilbøjelighed for eget køn, men også de prostituerede såvel som de forførte. I sin helhed har analysen afdækket samtidens homoseksuelle diskurs under "Den store Sædelighedssag 1906-1907" ved en belysning af de betydninger, denne indebar, og illustreret, at "Den store Sædelighedssag" kan betragtes som et afgørende tidehvert i konstruktionen og begrebsliggørelsen af homoseksualitet som tredje muligt køn: "Det homoseksuelle" sagens forskellige faser igennem samledes til ét klart afbildet hele og nuanceret køn med den homoseksuelle mand med særlig identitet, som favnede og besad det holdningskompleks, som med eftertidens øjne kendes som "homoseksualitet".¹⁷⁶ Samtidig markerede "Den store Sædelighedssag", at homoseksualitet og de homoseksuelle mænd i modsætning til tidligere tiders skjul og normative fortielse og en marginal udtalt samfundstilstedeværelse nu havde indtrådt i offentligheden og samfundet som en uundgåelige, om end uønsket, del og uomtvistelig kendsgerning, hvortil der kunne – og måtte – tages stilling og holdning.

¹⁷⁶ Bech & Lützen, 1986: 43f

Litteratur

Bøger

- Andersen, Niels Åkerstrøm. *Diskursive analysestrategier. Foucault, Koselleck, Lac-lau, Luhmann*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne. Kbh. 1999
- Bech, Henning & Lützen, Karin. *Lyst eller nød? Kvinders og mænds homoseksuali-tet. Redegørelse for nogle synspunkter og resultater i videnskabelig litteratur*. Re-degørelse fra kommissionen til belysning af homoseksuelles situation i samfun-det. Stougaard Jensen. København. 1986
- Bech, Henning. *When Men Meet – Homosexuality and Modernity*. Polity Press. Cambridge. 1997
- Bray, Alan. *Homosexuality in Renaissance England*. Columbia University Press. London. 1982
- Burr, Vivien. *An Introduction to Social Constructionism*. Sage. London. 1995
- Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge*. Routledge. London. Oversat fra *L'Archéologie du Savoir*. Gallimard. Paris. 1969. (1972)
- Foucault, Michel. *Vidensarkæologien*. Oversat af Jacobsen, Mogens Chrom. Forla-get Philosophia. Århus. 2005
- Foucault, Michel. *Viljen til viden. Seksualitetens historie 1*. DET lille FORLAG. Vi-borg. 2011. (1976)
- Gagnon, John H. & Simon, William. *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality*. Aldine. 1973
- Heede, Dag. *Det tomme menneske. Introduktion til Michel Foucault*. Museum Tusulanums Forlag. 2. Udg. København. 2002
- Jensen, Klaus Bruhn. (red.) *Dansk Mediehistorie 1880-1960*. Bd. 2. Samleren. Kø-benhavn. 1997
- Jørgensen, Marianne W. & Phillips, Louise. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag. 1999
- Laclau, Ernesto & Mauffe, Chantal. *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. Verson. London. 1985

- Laclau, Ernesto. *New Reflections on the Revolution of Our Time*. Verso. London. 1990
- Jørgensen, Marianne W. & Phillips, Louise. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Sage. London. 2002
- Lorentzen, Jørgen & Mühleisen (red.). *Kjønnsforskning. En grunnbok*. Universitetsforlaget. Oslo. 2006
- Lützen, Karin. *Byen tæmmes. Kernefamilie, sociale reformer og velgørenhed i 1800-tallets København*. Hans Reitzels Forlag. København. 1998
- Pedersen, Merete Bøge. *Den reglementerede prostitution i København 1874-1906. En undersøgelse af prostitutionsmiljøet og de prostitueredes levevilkår*. Museum Tusulanum Forlag. København. 2000
- Pedersen, Merete Bøge. *Prostitution og Grundloven. En regulering af og debat om prostitution i Danmark i perioden ca. 1860-1906*. Museum Tusulanum Forlag. 2007
- Plummer, Kennet. *Sexual stigma: an interactionist account*. Routledge & Kegan Paul. 1975
- Raunkjær, P. & Marke A. W. (red). *Den Lille Salmonsens*. Bd. VII. J. H. Schultz Forlag, Kbh. 1939
- Rosen, Wilhem von. *Månens Kulør. Studier i dansk bøssehistorie 1628-1912*. Rhodos. København. 1993
- Rydström, Jens. *Sinners and Citizens. Bestiality and Homosexuality in Sweden 1880-1950*. Akademitryck. Stockholm. 2001
- Weeks, Jeffrey. *Coming Out: Homosexual Politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present*. Quartet Books. London. 1977
- Weeks, Jeffrey. *Discourse, desire and sexual deviance: some problems in the history of homosexuality*. 1981a
- Weeks, Jeffrey. *Sex, Politics and Society. The Regulation of Sexuality since 1800*. Longman. 1981b
- Weeks, Jeffrey. *Sexuality and its Discontents. Meanings, Myths & Modern Sexualities*. Routledge and Kegan Paul. 1985

- Aae, Emil. *Den fulde Sandhed om min Arrestation og Fhv. Kst. Kriminalretsassessor Wilcke's store Sædelighedssag 1906-1907*. Universalforlaget. København. 1909

Artikler

- Crawley, Sara L. & Broad, K.L. *The Construction of Sex and Sexualities*, i Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. *Handbook of Constructionist Research*. A Division of Guilford Publications, Inc. New York. 2008
- Gagnon, John H. & Simon, William. *Sexual Scripts*. *Society*, Vol. 22, No. 1. Nov.-Dec. 1984
- Kvale, Steiner. *Postmodern Psychology: A Contradiction in Terms?*, i Kvale, S. (ed). *Psychology and Postmodernism*. Sage. London. 1992
- Laclau, Ernesto. *Power and Representation*", i Poster, M. (ed.) *Politics, Theory and Contemporary Culture*. Columbia University Press. New York. 1993
- Lund, Niels Windfeld. *Retsarkiver og deres anvendelsesmuligheder*. "Den Jyske Historiker." *Lovens lange arm*. Nr. 25. Forlaget Modtryk. Aarhus. 1983
- McIntosh, Mary. *The Homosexual Role*. "Social Problems", vol. 16, No. 2. University of California Press. 1968
- Rosen, Wilhelm von. *Den pæderastiske subkulturs opståen i København i 1860'erne*. "Den Jyske Historiker". *Kønnet i historien*. Nr. 58-59. Aarhus Universitetsforlag. 1992
- Schuyf, Judith. *Hidden from History? Homosexuality and the Historical Sciences*, i Sandfort, Theo (ed.). *Lesbian and Gay Studies. An Introductory, Interdisciplinary Approach*. SAGE Publications. London. 2000
- Trumbach, Randolph. *London's Sodomites: Homosexual Behavior and Western Culture in the Eighteenth Century*. "Journal of Social History" 11. 1977
- Trumbach, Randolph. *Sex and the Gender Revolution*. Weeks, Jeffrey et al. (ed.) *Sexualities and Society. A reader*. Polity Press. Cambridge. 2003

Andet

- Dalsgaard, Jens J. *Den homoseksuelle sædelighedsskandale i København 1906-07. Studier omkring ændringer i de seksuelle normbegreber set på baggrund af de samfundsmæssige forudsætninger, og med inddragelse af mentalitets- og bevidstheds-historiske aspekter*. Historisk Institut, Århus. 1984 (upubl. speciale)
- Høyer, Anne-Sofie R. & Frandsen, Line H. *I Sædelighedens vold – Tre fejder om seksualitet og seksualmoral 1880-2010*. Nordisk Institut, Århus. 2010 (upubl. speciale)
- Thelle, Mikkel. *København 1900. Rådhuspladsen som laboratorium for den moderne bys offentlige rum 1800-1914*. Ph.d.-afhandling. Det Humanistiske Fakultet. Københavns Universitet. København. 2013a

Internet

*Medmindre andet er angivet, er nedenstående citeret dags dato.

- Fehler, Joachim: URL: <http://www.joachim.fehler.dk/samfundsfag-psykologi/introduktion-diskursanalyse-socialkonstruktivisme.pdf>
- Hansen, Michael Bo: *Straffelovens §225 – en overflødig bestemmelse?* (upubl. speciale). København. 2005. URL: http://www.lgbt.dk/fileadmin/site/politik/folketinget/MBH.KU_spec.Par_225.pdf
- URL: <http://historiskmetode.weebly.com/diskuraleskema-centrale-begreber-og-model.html>
- Telle, Mikkel. 2013b: *Rådhuspladsen som byens laboratorium*: URL: <http://www.dr.dk/P1/Alletidershistorie/Udsendelser/2013/04/20190349.htm>
- Kong Christian den Femtis Danske Lov af 15. april 1683. 6. bog.: URL: <http://www.krim.dk/undersider/historiske-regler/danske-lov-6-bog.pdf>
- http://www.sa.dk/content/dk/brug_arkivet/det_ma_du_se_i_statens_arkivers_samlinger
- Borgerlig Straffelov af 1866: URL: http://www.h58.dk/Strafferet/Alm_Borg_Straffelov.pdf

Kilder

Aviser

Middagsposten

- 1906:
 - 24/8, 29/8
 - 14/11, 16/11, 17/11, 18/11, 19/11, 20/11, 22/11, 23/11, 24/11, 25/11, 26/11, 27/11, 28/11, 29/11, 30/11
 - 4/12, 5/12, 7/12, 8/12, 10/12, 13/12, 16/12, 17/12, 27/12, 28/12, 31/12
- 1907:
 - 04/01, 25/01
 - 13/2
 - 14/3
 - 5/4

Social-Demokraten (fork. Soc.-Dem)

- 1906:
 - 16/11, 21/11, 22/11, 23/11, 24/11, 27/11, 28/11
 - 3/12, 6/12, 7/12, 13/12, 21/12
- 1907:
 - 20/01, 24/01, 25/01
 - 5/8, 6/8, 7/8, 8/8
 - 16/6

Kristeligt Dagblad

- 1906:
 - 12/12, 13/12, 17/12, 21/12
- 1907:
 - 22/01
 - 2/10<

Politiken

- 1906:
 - 21/11, 22/11, 23/11, 24/11 26/11
 - 21/12, 23/12
- 1907:
 - 20/01, 25/01
 - 13/2

Ekstra-Bladet

- 1906:
 - 17/11, 22/11, 23/11, 24/11, 25/11, 26/11, 27/11, 28/11, 29/11, 30/11
 - 3/12, 4/12, 5/12, 8/12, 13/12
- 1907:
 - 13/1, 19/01, 21/01, 23/01
 - 01/02
 - 8/3, 14/3
 - 30/4
 - 11/8
 - 1/10

Aftenbladet

- 1906:
 - 22/11, 23/11, 24/11, 25/11, 27/11, 28/11, 29/11
 - 1/12, 3/12, 5/12, 6/12, 7/12, 8/12, 10/12, 11/12, 14/12, 21/12, 22/12
- 1907:
 - 6/3, 8/3, 14/3, 21/3
 - 13/6, 14/6, 17/6, 18/6, 20/6, 21/6, 22/6, 24/6, 25/6, 26/6, 28/6
 - 1/7, 2/7
 - 12/8
 - 1/10

Retssagsakter: Aktionssag 229/1907

- *Anklageskrift 7. Mai 1907*
- *Kbhvns. Krim. og Pol. Rets. 2. Krkm. Feb. D- FEB. 1907: Register til 2^{det} Kriminalkammers Sag N° 217/06*
- *Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I + II*
- *Bilag (albums) til Aktionssag 229/1907 (pk.3). Rigsarkivet, Kbh.*
- *Bilag (album) 2.R., s20, til Aktionssag 229/1907 (pk.3). Rigsarkivet, Kbh.*
- *Bilag: Litra 5H: Diverse breve og kort 1897-1907 til Aktionssag 2290/1907 (pk.1). Rigsarkivet, Kbh.*
- *Bilag: Litra 6Q: Lægeerklæring Emil Aae ved Fængselslæge Carl Riis 24' Dec. 1906 til Aktionssag 229/1907 (pk.2). Rigsarkivet, Kbh.*
- *Bilag: Litra 7T: Erklæring om Victor Christian Vilhelm Stilling ved Overlæge A. Friedenreich. 23de januar 1907 til Aktionssag 229/1907 (pk.2). Rigsarkivet, Kbh.*
- *Bilag: Litra 9N: Erklæring om Carl Albert Halsen, Kommunehospitalet i København, 4de Februar 1907 ved Overlæge A. Friedenreich til Aktionssag 229/1907 (pk.2). Rigsarkivet, Kbh.*
- *Bilag af Victor Schroll til Defensorat af 16. Juni 1907 af Kalko d. 9-6-07*
- *Brev fra Victor Stilling til Defensor Kalko af 18 Juni 1907.*
- *Defensorbeskikkelse d. 27' Marts 1907.*
- *Defensorbeskikkelse d.27' Marts 1907 af Justitsraad Nyholm for Arrestanten Emil Aae*
- *Defensorbeskikkelse d.27' Marts 1907 af Prokurator Kalko for Tiltalte Joseph Victor Schroll*
- *Defensorbeskikkelse d.27' Marts 1907 af Prokurator Mundt for Tiltalte Otto Vilhelm Petersen, Christian Alfred Petersen kl. Langberg, Carl Johan Nielsen kl. Gjödesen, Henry Walther Franck og Arrestanten Jean Pierre Cal Büron*
- *Defensorbeskikkelse d.27' Marts 1907 af Prokurator Kalko for Tiltalte Bernhard Emil Jensen, Victor Christian Vilhelm Stilling, Arrestanten Charles Emil Messmann og Arrestanten Theodor Johannes Hildebrand*

- *Defensorat: Til Københavns Kriminal- og Politiret af Defensor J.H. Kalko. D. 16. Juni 1907*
- *Københavns Kriminal- og Politirets Domprotokol Aar 1907, den 1' Oktober*

Andet

- *Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings 6. Aarsmøde, Den 16. – 18. Oktober 1907, København, 1908*
- Straffeloven af 1866. URL:
http://www.h58.dk/Strafferet/Alm_Borg_Straffelov.pdf
- Straffeloven af 1864. *Udkast til Straffelov for Kongeriget Danmark* (Udarbejdet af den under 22de Februar 1859 allerhøiest nedsatte Kommission) + Motiver. 2 bd. J.H. Schultz. København. 1964

Illustrationer

- Side 1:
 Politiets forbryderbilleder af de prostituerede mænd Axel Otto Wilhelm Petersen og Karl Place Johansen. Bilag til respektive generalieblade, jf. Aktions sag 229/1907: Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I: 1-36, 104. Københavns Kriminal- og Politiret, Justitskontoret. Pådømte sager, oktober 1907, nr. 229. Rigsarkivet, København.
- Side 7
 Billede af sociologen Mary McIntosh (1936-2013) på kontoret på Essex Universitet i England: <http://kenplummer.com/2013/01/08/inspiration-and-in-memoriam-mary-mcintosh/>
- Side 12
 Billede af den filosofen og idéhistorikeren Michel Foucault (1926-1984): <http://www.uib.no/skok/30628/phd-kurs-queer-theorys-foucault> (ophav ukendt)
- Side 15
 Forsidebillede af *Månens Kulør. Studier i dansk bøssehistorie 1628-1912*. Forlaget Rhodos. 1993 af Wilhelm von Rosen.
- Side 22

Udpluk fra Register til 2^{det} Kriminalkammers Sag No. 217/1906. Siden illustrerer sagens 6. tiltalte Jean Pierre Carl Bürons sigtelser for overtrædelse af Straffelovens §4 sidste stykke og §177, vidnerne, Bürons tilståelser og hvor i *Udskrift af Københavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I* dette er at finde. Aktionssag 229/1907. Københavns Kriminal- og Politiret, Justitskontoret. Pådømte sager, oktober 1907, nr. 229. Rigsarkivet København.

- Side 23

Vittighedstegning fra avisen *Middagsposten*, 27.12.1906

- Side 28

Fotografi af professor i psykiatri, overlæge Alexander Friedenreich (1849-1932) ved Københavns Kommunehospital (1898). Det Kgl. Bibliotek.

- Side 30

Facadefotografi af *Middagsposten*. Fra Jensen, Klaus Bruhn (red.). *Dansk Mediehistorie 1880-1960*. Bd. 2. Samleren. København. 1997.

- Side 36

Fotografi af 2 homoseksuelle mænd på Rådhuspladsen omkring år 1900. Billedet blev beslaglagt i forbindelse med visitationer under "Den store Sædelighedssag", personen til venstre er tandlægen Emil Aae, som indtog en central rolle i sagen.

- Side 42

Beslaglagt fotografi af poserende ung mand. Bilag (albums) til Aktionssag 229/1907 (pk. 3: Ukendt litrering). Rigsarkivet, København

- Side 44

Kort over prostitutionens og homoseksuelle mødesteder

- Side 46

Beslaglagt fotografi er middagsselskab på ukendt beværtning. Fotografiet illustrerer sagens senere skyldige, henholdsvis nr. 2 og 4 fra venstre: Jean Büron og Hildebrandt. Bilag (albums) til Aktionssag 229/1907 (pk. 3: Litring: *E. Amatór-fotografier fra Landet*). Rigsarkivet, København

- Side 47

- Fotografi af stud.jur. Victor Schroll ved Kalvebodstrand Badeanstalt. Bilag (album) 2.R., s20, til Aktionssag 229/1907 (pk.3). Rigsarkivet, Kbh. Jf. Udskrift af

Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets 2^{det} Kriminalkammers Protokol, bd. I: 177-179, og Aae, E. 1909: 59